

LJUDSKI TEDNIK

Leto II. - Lir 15., Jugolir 10., Din 6.

Postatna plačana Trst 18. septembra 1947 Spedizione in abbon. postale II. o gruppo Stev. 85

Pozdravljeni osvoboditelji
Trsta nam ejah Svobodnega
tržaškega ozemlja

Primorska združena z Jugoslavijo

POT NAŠE BODOČNOSTI

Dogodki prvih dni Svobodnega tržaškega ozemlja so z vso jasnostjo še enkrat potrdili in dokazali v obsegu naših ozkih meja to, kar velja za vso Evropo in za ves svet. Fašistična zver se ni do krhka potokčena. Omamljena od strašnih udarcev se je ob skrbnem negovanju raznih tujih in domačih imperialističnih krogov opomogla in neprestano išče prilik, da poruši to, kar je miroljubni svet zgradil z velikimi zmagami na frontah in s skrajnimi napori svojih diplomatov za zeleno mizo: Ves svet ve, da je Svobodno tržaško ozemlje plod odločitve: mir ali vojna. Vsi, ki resnično žele mir in ki imajo velik interes, da se ta mir ohrani, so za to sprejeli to novo rojeno dete visoke diplomacije v svojo oskrbo in vse bodo storili za njegov zdrav in napreden razvoj, zavedajoč se zgodovinske važnosti vloge, ki jo lahko in jo mora igrati Svobodno tržaško ozemlje v korist jugoslovanskih in italijanskega naroda pri graditvi neporušljive stavbe miru.

Po drugi strani obstajajo v svetu kliče, ki so kovali že v preteklosti in še danes kujejo svoje račune na vojnah. Te dobroznane sile so zato nasprotni vlogi, ki naj bi jo imel Trst po svoji zgodovinski nujnosti. Nasprotno so zbliznjo med narodi na osnovi enakopravnosti, kvečjemu dovoljujejo suženjsko podrejenost malih svojemu imperializmu. Dogodki neposredno po zmagi na bojiščih poljih proti fašizmu so ta namen imperialističnih klik popolnoma razglašili in Grčija, Indonezija, Kitajska, Turčija so danes le najvidnejše krvave žrtve rušilcev obstoječega mira; Marshallov načrt pa je »mirna pot za zasužnjenje sveta kapitalističnim mogočnikom.

Svobodno tržaško ozemlje je in bo tudi v bodočnosti mogoče najbolj izpostavljen cilj imperialističnih strel, kajti dosedanjí uspehi njegove notranje demokratične fronte Slovanov in Italijanov, še bolj pa krasen vzgled, ki jo ta vedno širša in močnejša enotnost daje za bodoče prijateljske odnose med narodi sveta, poganja strah v kosti starih imperialistov.

Njihovi domači oprode, potomci italijanskega fašizma pravilno čutijo odločnost demokratičnega prebivalstva Svobodnega tržaškega ozemlja, da enkrat za vselej

pomede z njimi. Dobro čutijo, da izgubljajo primat superiorne rase in da bodo v novih odnosih med soživečimi Italijani in Slovani na STO-ju živeli le še v spominu kot ogabni tvor. Borba in volja miroljubnega ljudstva za trajen mir je izdelala novo diplomacijo z novimi diplomati, stare pa je postavila, kamor spadajo — v muzej starih razbitin. Načelo te nove diplomacije je pred dnevi podal v zvezi z zadnjimi dogodki s posebnim ozrom na STO jugoslovanski minister v Rimu, rekoč: »Taka rešitev ni srečna ne z jugoslovanskega, ne z italijanskega in tudi ne s tržaškega stališča, toda trenutno obstaja in z njo moramo računati. Poiskati je treba rešitev, ki naj zbliža dva naroda v interesu njihove obnove mirnega sodelovanja in utrjevanja miru. V medsebojnem spoštovanju odstranjuje razloge, ki so ju razdvajali v preteklosti, bo mnogo boljše, če ta dva naroda rešujeta svoje probleme brez vmešavanja nepovabljenih tučcev.«

SEZANA MARŠALU TITU

TAKI NAPISI SO POSTAVLJENI NA VSEH VAŽNEJŠIH PREHODIH NA NOVI MEJI.

ZASUŽNjeni BRATJE ječe pod terorjem De Gasperijeve Italije

Po prvi svetovni vojni Italija ni hotela prevzeti nikakih obveznosti za zaščito narodnih manjšin, kajti »spoštovanje narodnostnih manjšin bo stvar časti in politične modrosti, je 1. 1920 izjavil grof Sforza. Vemo, kakšna je bila ta čast in politična modrost, videli smo jo in doživeli.

In čudno, danes je isti Sforza v italijanski vladi, kjer vodi zunanje ministrstvo. Kakšna čast in politična modrost pa je nastopanje fašističnih tolp te dni v Gorici? Zločinci se sami hvalijo, da imajo tri dni »carto bianco«, to se pravi, da lahko počno nad goriškimi Slovenci kar hočejo, ne da bi jih pri tem kdorkoli niti najmanj oviral. Ne da bi vsaj malo mislila na obveznosti, ki jih je morala premagana Italija spreje-

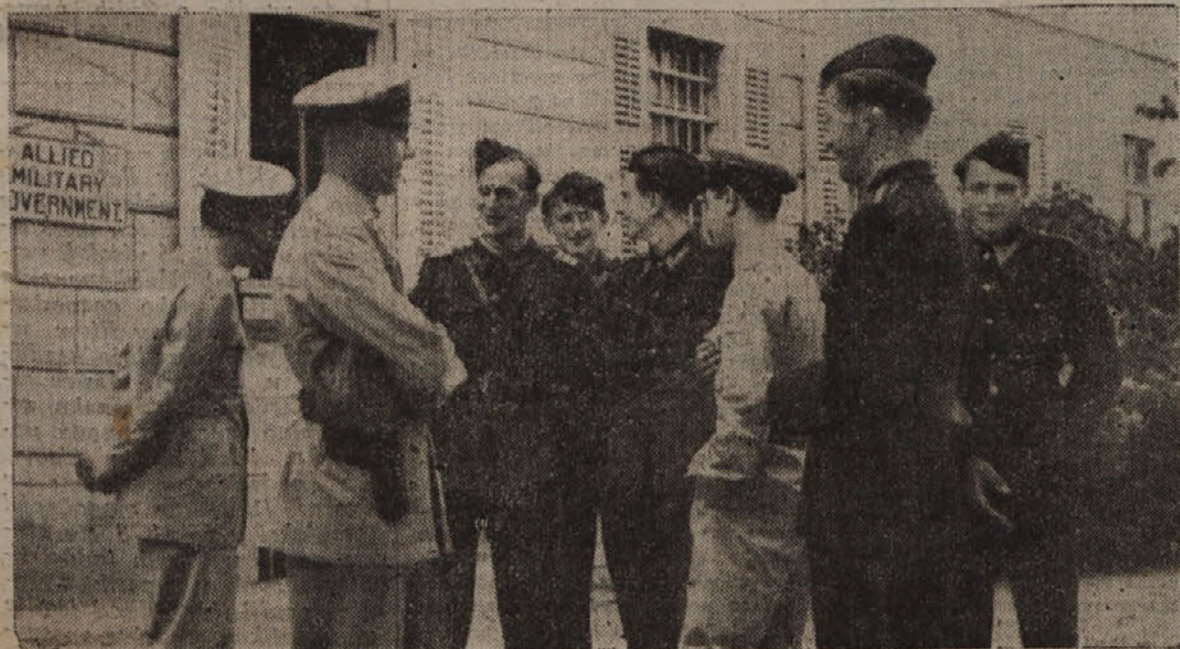
ti z mirovno pogodbo, dopušča italijanska oblast, ko se je komaj pojavila, najhujše nasilje. Geslo podivjanih zločincev v Gorici je danes: smrt Slovincem. Kakor pod skvadristi in še huje se danes godi goriškim Slovincem. Vedejo smo, da je De Gasperijeva vlada daleč od tega, da bi bila izraz italijanskih demokratičnih množic, težko bi pa verjeli, da se bo z zasedbo Gorice razkrila v tako fašistični obliki.

Prozoren je namen teh nasiljev: preplašiti slovensko ljudstvo, da bi pobegnilo in zapustilo svoje domove. Toda zmotili so se! Slovensko ljudstvo je v zadnjih tridesetih letih pogosto gledalo sovražniku v oči. Tudi novih fašistov se ne bo ustrašilo. Zavedajo pa se naj De Gasperijevi kriminalci in De Gasperi sam, da Jugoslavija ne bo trpela nasilstva nad Slovenci, ki so po krivičnih odločitvah ostali izven njenih meja in padli v roke De Gasperijevih fašistov. De Gasperi bo dajal natančen odgovor za vsa nasilstva, za vse zločine, ki jih njegova drhal vrši med slovenskim življenjem. Časi so se spremenili. Danes Italija ni obvezana za zaščito pravice narodnih manjšin s »častjo in politično modrostjo«, temveč z nedvoumnimi določili v mirovnih pogodbah. In zelo se je zmotil demokratijan (res lep kristjan!) De Gasperi, ko je svoji bandi dal »carto bianco«. To »carto bianco« bo Italija drago plačala.

Vendar je brdsko misliti, da je še možno tako nasilje nad ljudstvom, ki je že trpelo trideset let, pa je upalo, da je trpljenja že vendar konec. Toda naj fašisti še tako razsajajo, tudi tokrat bodo uničeni. In njih konec bo hujši kot je bil konec njihovih »kameratov«, ki so že prejeli zasluženo plačilo. Ljudstvo ne plačuje vsak dan, a kadar plačuje, plača dobro.

Najvažnejši dogodki v tržaški zgodovini

- 177 Pr. Kr. Rimljani si podvržejo v hudih bojih ves Kras in Istro. Domače istrsko prebivalstvo je skoro iztrebljeno in Istri v Nezaclju s kraljem Epulom na čelu pomore vse svoje družine in še sami sebe, da ne bi prišli Rimljanom v roke in bili prodani za sužnje.
- 479 Po Kr. Konec zapadnega rimskega cesarstva in rimske oblasti v Trstu.
- 1202 Benečani prvokrat zasedejo Trst.
- 1295 Tržaški škof proda mestu vse svoje pravice in Trst postane samostojna republika. Res publica Tergestina.
- 1382 Zaradi stalnih vojn z Benečani in svoje nemočnosti se Trst prostovoljno priključi Avstriji. Vodja delegacije v Gradec Adelm Petac.
- 1463 Benečani oblegajo Trst, ki mora v Beneškem miru pristati na sramotne pogoje.
- 1469 Zaradi neredov v mestu zasede Nikolaj Logar s 3000 možmi Trst in prevzame v njem vso oblast. Trst se prostovoljno priključi Kranjski.
- 1719 Trst in Reko proglašajo Karol VI kot prosti luki.
- 1797 Konec tisočletne benečanske republike.
- 1857 Steče železnica med Trstom in Dunajem, mesto odslej stalno raste in se širi v vse smeri.
- 1918 Italija zvičajno izkoristi prošnjo jugoslovanskega odbora v Trstu za živila in drugo hrano ter pošlje namesto tega v Trst svojo mornarico.
- 1945 Jugoslovanska armada osvobodi Trst, katerega pa mora po mesecu dni prepustiti angloameriškim zavzemnikom.
- 1947 15. septembra stopi v veljavo mirovna pogodba z Italijo, ki poleg drugega odreja od Italije tudi zvičajno pridobljeni Trst in ustvarja iz njega SVOBODNO TRZASKO OZEM-LJE.

V SEZANI SO SE SREČALI JUGOSLOVANSKI MILIČNIKI IN ČLANI CIVILNE POLICIJE.

PO ŠIROKEM SVETU

Zunanje politični problemi Jugoslavije

B. t. m. je generalni poročnik g. Janes Steel, visoki komisar in glavni poveljnik britanskih čet v Avstriji obiskal maršala Tita na Bledu. O razgovorih, ki sta jih imela, je podal predstavnik zunanjega ministristva FLRJ Badnjevič izjavo, v kateri pravi, da je bil predmet razgovorov ureditev odnosov na jugoslovansko-avstrijski meji med jugoslovanskimi vojaškimi oblastmi in angleškimi okupacijskimi oblastmi v Avstriji.

V nadaljevanje svoje izjave o raznih aktualnih zunanje-političnih zadevah Jugoslavije je minister Badnjevič govoril o grških izzivih na jugoslovanski meji, rekoč: Monarhistične grške čete nadaljujejo izzivanja na grško-jugoslovanski meji. Tako je bilo tudi 2. septembra t. l. izstreljenih na naše ozemlje 6 topovskih granat z grške strani. Jugoslovanska vlada je o tem najnovejšem izzivanju po svojem odpravniku poslov v Atenah protestirala pri grški vladi.

Ko se je dotaknil položaja jugoslovanskih beguncev v taboriščih, je minister Badnjevič dejal: „Zaradi nevdržnih razmer v taboriščih za razseljenje v Nemčiji so Jugoslovani pričeli močno bežati iz taborišč v Belgijo. Znatno število teh oseb je zaposlenih po rudnikih in industrijskih podjetjih, ker so našli tam najboljše možnosti, da pridejo v stik z jugoslovanskimi predstavniki in da se prijavijo za repatriacijo v svojo državo. Jugoslovani so se proti pričakovanju ponovno znašli v težkem položaju. Tiste ljudi, ki so zapustili svoje deželo in so se prijavili za repatriacijo, so tamkajšnje oblasti sile, naj se vrnejo v svoja taborišča, ter jih izročajo okupacijskim oblastem. Tako nimajo naši državljani najosnovnejših pravic, da bi se vrnili v svojo domovino, temveč morajo izbirati med težkimi delovnimi pogoji v rudnikih ali vrnitvijo v taborišča, iz katerih so pobegnili, pri čemer so večkrat tvegali življenje.“

Nato je navedel predstavnik zunanjega ministristva primer, ki dokazuje, da demokratično prebivalstvo v bivši coni A Julijske krajine in v Trstu še nadalje trpi zaradi postopanja anglo-ameriških oblastí. Gre namreč za tri jugoslovanske državljane, dr. Danila Milija, Staneta Stanića in Lada Poharja, uradnika jugoslovanskega zunanjega ministristva, ki so bili aretirani med 10. in 12. julijem ter so jih brez kakršnegakoli vzroka pridržali v zaporu. Ob tem dogodku je jugoslovanska vlada poslala noto vladam Velike Britanije in ZDA, v kateri protestira proti zakoniti aretaciji jugoslovanskih državljanov in zahteva njihovo izpustitev na svobodo.

Glede na tendenčno pisanje nekaterih tujih reakcijskih listov proti Jugoslaviji je predstavnik jugoslovanskega zunanjega ministristva izjavil: „Nekateri reakcijski grški, avstrijski, švicarski, italijanski in ameriški listi že več dni vztrajno pre-

našajo lažne vesti, da se v Jugoslaviji, ali še bolj točno rečeno, v Makedoniji, Srbiji in Hrvatski bore enote jugoslovanske armade z uporniki. V istem času so pričeli turški listi gonjo zaradi namišljenega preganjanja turške manjšine in muslimanov sploh. Te laži so bile lansirane z dvojnimi cilji — je zaključil svojo izjavo Badnjevič — in sicer:

1. da se pozornost svetovne javnosti odvrne od izzivalne politike monarhistične grške reakcije in da bi se odvrgla pozornost od odkrite zaščite in pomoči, ki jo grška, avstrijska, v zadnjem času pa posebno turška reakcija in vladujoče krogi iz-

kazujejo vojnim hujskačem in zločincem.

2. Uspehi naše države pri vzpostavljanju prijateljskih odnosov z večino sosednjih držav kakor tudi naš prispevek k udržitvi miru sploh, so dvignili ugled Jugoslavije med širokimi sloji demokratične svetovne javnosti. Prav zato se prav v trenutku, ko doživljajo pred svetovno javnostjo polzkusi imperialističnih intervencionistov v Grčiji poraz za porazom, pojavljajo razni pisuni z željo, da jim pomagajo. Brez dvoma bodo tudi te izmišljotine doživele prav tako sramoten neuspeh kakor vrsta podobnih izmišljotin v preteklosti.

Po ratifikaciji mirovnih pogodb

Namen mirovnih pogodb, ki so bile pred kratkim ratificirane, je preprečenje, da bi prišlo do novega vojaškega napada, istočasno pa tudi zagotovitev demokratičnega razvoja osvobojenih ozemelj. V zvezi z nasprotstvi, ki so nastala med razpravljanjem o mirovnih pogodbah, je Molotov rekel v Parizu: Obstajata dve metodi, ki sta si v mednarodnem življenju popolnoma nasprotni. Ena dobro poznana od najstarejših časov je metoda nasilja in hegemonije, pri čemer so dobra vsa sredstva za pritisk. Druga metoda, v resnici še nezadostno razvita, je metoda demokratičnega sodelovanja, ki temelji na priznavanju načela enakosti in zakonitih interesov vseh držav malih in velikih. Prepričani smo, da bo končno kljub tem oviram zmaga metoda demokratičnega sodelovanja med deželami.“

Vplivni anglo-ameriški krogi so skušali med sestavljanjem mirovnih pogodb izkoristiti te pogodbe da zaslužijo politiko bivših sovražnih držav svoje lastne gospodarske interese. Predlogi, ki so jih ti krogi iznašali, so v bistvu stremeli h gospodarski odvisnosti teh malih evropskih dežel od gospodarskega in finančnega organizma, ki je neprimerno jačji od teh držav kot na primer Anglije in predvsem Amerike. Okoliščina, da so take politike naštevali z lepimi izjavami v enakih možnostih, je še enkrat razkrila pravno mnenje avtorjev takih načrtov. „Zato ni težko razumeti — je dejal Molotov — da bi bilo treba pustiti proste roke ameriškiemu kapitalu v malih deželah, ki jih je uničila ali oslabilo vojna. Kot hočejo gospodarski pogodniki načela o enakih možnostih, bi se ameriški kapital polastil krajevne industrije in najvažnejših romunskih, jugoslovanskih in drugih podjetij ter tako postal v tem oziru vladar teh malih držav.“

Naslednji dogodki in zlasti tako imenovani Marshallov načrt so prikazali, kako pravilno je bilo ocenjeno

na pariški konferenci bistvo proslulega načela o enakih možnostih s strani sovjetske delegacije. Glede na zagrizene politike mednarodne reakcije, da bi navdušila fašistične elemente v bivših sovražnih državah kakor tudi v onih deželah, ki so bile osvobojene nemškega fašizma (spominimo se samo na odkrite fašistični zarot v Madžarski, Romuniji in Bolgariji), dobiva tem večjo važnost določba v mirovnih pogodbah, ki prepoveduje obstoj in delovanje fašističnih organizacij. Nedvomno je, da bo izvedba teh obvez, naloženih bivšim sovra-

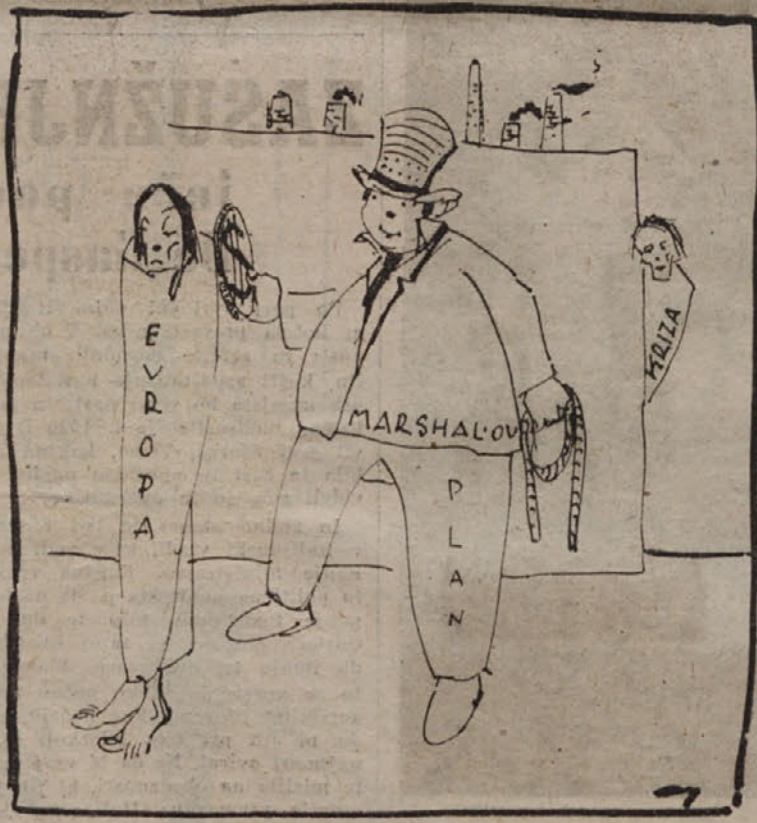
nim državam, služila utrditvi mira in demokracije. Popolno izkoreninjenje ostankov fašizma bo prispevalo samo po sebi k ojačenju prijateljskih odnosov med narodi.

Ratifikacije mirovnih pogodb ustvarjajo nujno potrebne okoliščine za zagotovitev nadaljnjega demokratičnega razvoja bivših sovražnih držav in njihovega mirnega sodelovanja z drugimi narodi. Sovjetska zveza je tudi to pot dala primer pravičnega postopanja s premaganimi državami s tem, da je z vsemi sredstvi pripomogla k obnovi njihovega gospodarstva. Gospodarski dogovori, ki jih je pred kratkim sklenila Sovjetska zveza z raznimi deželami, ki so se udeležile vojne na strani Hitlerjeve Nemčije so primer mirnega in prijateljskega sodelovanja med narodi izvirajočega iz načel prave enakosti in gospodarske ter politične neodvisnosti.

Maršallov načrt je mrtev

Marshallov načrt se vedno bolj utaplja v nasprotujočih si mnenjih in interesih sodelujočih kapitalističnih držav. Ta rakova pot Marshallova načrta kot veje Trumanove doktrine je prišla posebno jasno do izraza na eni izmed zadnjih sej gospodarske konference 16 evropskih držav, ki so pristopile k Marshallovemu načrtu. Ameriški odposlanec Clabton je namreč zavrnil poročilo, ki ga je izdelal odbor 16 držav kot nesprejemljivo za ameriško javno mnenje in za Kongres. Claytonova poteza grozi porušiti vse naporno delo in upe predstavnikov 16 držav, ki vedno globlje soznavajo načrte Marshallova plana. Clayton je sicer svetoval konferenci, naj znova prične z delom in s pregledom položaja ter predlagal, naj bi pri izdelavi novega poročila sodelovali tudi ameriški strokovnjaki. Izko-

(Nadaljevanje na 3. strani)

Civilna vojna na Kitajskem

Takoj po kapitulaciji Japonske (v septembru-oktobru 1945) so Kuomintangove čete pričele z vojaškimi operacijami v srednji in severni Kitajski ter Mandžuriji z nastopnimi čili preprečiti združitev ljudsko-demokratične vojske v Mandžuriji z narodno osvobodilno vojsko severne Kitajske; zasedati industrijska področja, železnice in pristanišča južne Mandžurije; ustvariti koridor ob železnici Beipin—Sui—Jun in ločiti v vero Kitajsko od Mandžurije; prerezati osvobodjene pokrajine v majhna odprta središča in ločeno tolaž armade narodnega osvobodjenja ter likvidirati svobodno območje čono Šensi—Kansu Ningšja. Ta vojaški načrt bi moral izvesti trilmilijonska armada. Ofenziva je bila izvršena s širokim sodelovanjem poveljstva ameriških čet na Kitajskem. Amerikanci so opremili, oborožili in izšolali 22 kuomintangov-

ovih armad in jim izročili tako imenovane vojne ostankes med njimi 150 bombnikov, številne tanke in 50 tisoč ton lahkega in težkega topništva Kuomintangu so bili stavljeni na razpolago zračni in pomorski prevoz za preselitev 13 armad v Mandžurijo in severno Kitajsko. Zaradi koncentracije močnih čet in orožja je kuomintangovim trupam uspelo, da so utrčile v času od oktobra 1945 do januarja 1946 svoje postojanke v področjih Beipin—Tien—Šin in v območju železnice Beipin—Tsingiou.

Jeseni leta 1946 je poveljstvo Kuomintanga, potem ko je zasedlo Kalgan moglo ustvariti koridor med Mandžurijo in severno Kitajsko. 19. marca 1947. so Čang-kajškove čete zasedle Jenan.

Kuomintangovi militaristi so naznačili čimprejšnji in dokončen poraz demokratične vojske

Toda v južnem delu pokrajine Šansi so demokratične čete, ki so prejele v ofenzivo, zasedle mnoga važna središča in zajele številne vojni plen in v borbah prodirle do neposredne bližine glavnega mesta pokrajine Šansi, Tajpjan.

V maju so se bile zlasti ogrožene borbe v pokrajinah Šantung in v Mandžuriji. Po poročilih agencije Sinchua so ljudske revolucionarne sile v teh predelih likvidirale šest Kuomintangovih brigad in zajele 55.000 vojakov. V pokrajini Šantung je ljudska revolucionarna vojska popolnoma uničila 72 kuomintangovih divizij in odbila, ter zadala občutne izgube nadaljnim petim divizijam.

Ljudska revolucionarna vojska je v mesecu maju izvedla uspešno ofenzivo v predelih Čančunga, Grlina in Kanpina.

V mesecu maju je ljudska revolucionarna vojska izvedla uspešno ofenzivo v južnem in srednjem delu pokrajine Šansi in obkolila njeno prestolnico Tajpjan. Severno od Jenana se sedaj poražene Kuomintangove čete pomikajo v smeri proti jugu.

V juniju so čete demokratičnih armad razvile uspešne ofenzivne operacije v Mandžuriji na področju Šepingaja, važnega železniškega središča na pol poti med Mukdenom in Čančungom, v Fušjangu, premoženem bazenu v bližini Mukdena in v pokrajini Antung na polotoku Laotin. V srednji Kitajski se vrše borbe na področju železnice Beipin—Tien—Tsin in Tien—Tsin—Pukou, kakor tudi na področju železniške proge Tsinan—Tsintato v pokrajini Šantung. Po vesteh kitajskih dnevnikov so vojaški opazovalci mnenja, da se Kuomintangova vojska v Mandžuriji nahaja v tako težavnem položaju, kot se še ni, odkar traja državljanska vojna na Kitajskem.“

Doslej niso Kuomintangove čete dosegle na nobenem bojišču odločilnih uspehov. Borbe se razvijajo v istih pokrajinah in na prav istih področjih kot so pričele pred enajndvajsetimi meseci. Računi militarističnih krogov, da bi zmagali v kratkem času v državljanski vojni, so se torej onesrečili.

Stvari o je vredno

ITALIJA

(AFP) Blizu Genove je policija odkrila novo neofašistično bando, ki se je bavila s ponarejanjem potnih listov. Potne liste so prodajali po 200.000 lir. Doslej se je že 20 oseb s takimi dokumenti vkrvalo na ladjo za Ameriko. Med temi je bil tudi bivši šef fašistične policije Tullio Tamburini s svojo družino. Banda je imela svoje agente tudi v inozemstvu.

AVSTRIJA

(Tanjug) Pred ameriškim vojaškim sodiščem v Linzu se mora zagovarjati skupina oseb, ki so v Ischlu manifestirale proti stalnemu zmanjševanju obroka mleka za otroke. Med obtoženci je tudi neka 70 letna Marija Schams, ki so jo nacisti obsodili zaradi sodelovanja s partizani. Tudi vsi ostali obtoženci so bili v nacističnih taboriščih.

ŠVEDSKA

(TASS) List »Tribuna« prinaša iz Stokholma vest o hitlerjanskih provokacijah. Hitlerjanci so strgli zastavo demokratične socialistične mladinske organizacije »Falcons« med neko njeno svečanostjo. Drugod so napadali posamezne mladinske manifestante. Na večer so skupine mladih nacistov prepevale po ulicah hitlerjanske himne in policija jih ni niti najmanj ovirala. Vsi nacistični napadalci so ostali nekaznovani.

ONU

(AFP) — Na zaključnem zasedanju F. A. O. je generalni direktor izjavil, da je položaj žitnih dobav Evropi tragičen. Evropa potrebuje 38 milijonov ton krušne moke, vendar bo za leto 1947-1948 na razpolago le 29 milijonov ton.

FRANCIJA

(AFP) Mednarodna zveza proti rasizmu je objavila poročilo, v katerem protestira proti provokacijskim vestem, v katerih naj bi Židje pripravljali bombardiranje Londona. Poročilo obtožuje »Scotland Yard in Intelligence Service« kot razširjevalca teh vesti. Poročilo zaključuje s trditvijo, da tisti, ki nastavljajo fašistom tako lahek plen kot je ta zgodba o Židih, namenoma izvršujejo zločin proti človeštvu.

ITALIJA

(Milano Sera) — Pod naslovom »Ključ sv. Petra odpirajo banke in jeklarne« piše Lamberto Rem Picci, da kontrolira v Italiji 25 visokih verskih osebnosti Vatikana skraj vso italijansko gospodarstvo, tako banko v Rimu, jeklarne Falck, osrednjo kreditbanko v Novari, Assicurazioni Generali. Jadransko varovalno zvezo, mnoga pomorska, tekstilna in trgovska podjetja predvsem v Zgornji Italiji. Še mogočnejši kompleksi v rokah Svete stolice pa so v drugih industrijskih državah, v Ameriki, Franciji, Španiji itd. Odkod jemlje zdaj Vatikan sredstva za svojo »protikomunistično« politično gonjo?

katerih razmišljati!

HOLANDSKA

(TASS) List »De Varheid« je objavil v pismu nekega holandskega vojaka izjave, v katerem opisuje kriminalne metode holandskih kolonialnih oblasti. Med drugim pravi: »V Battaviji so vsa indonezijska poslopja okupirali Holandci, ki izvršujejo masovne aretacije. Vse, ki nočejo sodelovati z njimi, preganjajo in zapirajo. Eden izmed komandantov v Bataviji je brez predhodnega opozorila ukazal streljati proti Indonezijcem, ki so se pogovarjali na ulici. V pismu pravi, da skušajo Holandci opravičevati svoja dejanja z izmišljenimi izgovori. Tako so vrgli v javnost izmišljene vesti o »indonezijskih izpadih proti Kitajcem«. Nekega dne, piše vojak, so štiri domačini z avtomobilom zašli na mino, na katero je sicer opozorjal nečitljiv napis v tujem jeziku. Vsi štirje so bili ubiti. Njihova trupla pa so posneli vojaški fotografi. Z globokim ogorčenjem smo nekaj dni pozneje videli isto sliko v holandskih časopisih z napisom: »Indonezijski izpadi proti Kitajcem«.

ANGLIJA

(AFP) List »Star« piše, da so uglednejši angleški ministri znova dobili pojačanja osebne straže zaradi groženj, ki so jih prejele mnoge višje angleške osebnosti od židovskih teroristov.

ZDA

(AFP) Oddelek za zaklad je sporočil, da je profit ameriške banke narasel na 83 milijard dolarjev.

(AFP) — Ko komentira dnevnik »Sun« zadnje dogodke v Bogoti proti amerškemu poslatištju in proti-ameriške manifestacije v Kairu ob reševanju egiptске prošnje v Varnostnem svetu, pravi list, da izvirajo vse te stvari iz »nepopolarnosti« sedanje Amerike.

FRANCIJA

(AFP) Novi izbruhi nezadovoljstva se pojavljajo po vseh francoskih mestih. Na poziv sindikalne zveze so tisoči delavcev organizirali protestna zborovanja zaradi zmanjšanja obrokov kruha in ne izvrševanja plačilnih pogojev. V vsej Franciji so v teku ogromne stavke ki groze paralizirati celotno gospodarstvo.

JUGOSLAVIJA

(AFP). — Pooblaščenec ministrstva za zunanje zadeve je ostro kritiziral avstrijsko vladu in zavezniške okupacijske oblasti na Koroškem, ker so prepovedale ustanavljanje slovenskih organizacij v deželi. Pooblaščenec je dejal, da nimajo slovenski invalidi, bivši partizani nobenih pravic in ne podpor, medtem ko prejemajo borci Wehrmachta pokojnino. Dodal je, da Slovenci, katerih premoženja so bila zaplenjena med vojno, niso prejeli nobenih podpor za storjeno škodo. Jugoslovanska vlada smatra za odgovorno za te stvari dunajsko vado in angleške okupacijske oblasti.

PO DOMAČI ZEMELJI

Za demokracijo ali za fašizem

Tržaško ljudstvo je slavilo novo zmago nad ostanki italijanskega fašizma

Tudi po prvi svetovni vojni je dolgo trajalo do podpisa mirovnih pogodb. Tako je bila podpisana pogodba med Jugoslavijo in Italijo čeli dve leti po končani vojni. Toda zdi se, da se ljudje tega niso več spominjali in zato je med njimi vladala že silna nestrpnost, ki je celo prekoračila svojo kulminacijo in napravila ljudi že nekoliko otopele. Pri tem je igralo vlogo še neko dejstvo. Naše ljudstvo ni moglo razumeti že samega zavlačevanja mirovnih pogajanj, še manj pa lahko razume sklepe teh pogajanj. Stvar je bila videti maja 1945 vendar tako jasna, tako silno prepro-

liji šli »demokrate«, to ljudstvo je v veliki vojni zoper fašistične sile zgrabilo za orožje in se s pomočjo svojih vzhodnih bratov osvobodilo fašizma in nacizma in še pomagalo do svobode italijanskim demokratskim množicam. Posledice te in take zmage ne bi mogle biti za preprostega in poštenega človeka druge kot poprava krivic, storjenih po prvi svetovni vojni in priključitev dežele in ljudstva tja, kamor spada: k Sloveniji, k Federativni ljudski republiki Jugoslaviji. Ljudje niso mogli verjeti, da bi se moglo zgoditi kako drugače.

Toda anglo-amerikanski imperia-

lizem, ki mu je bila pomoč naših borcev v vojni tako dragocena, lahko rečemo rešilna, ta imperializem je v svoji ogabni sebičnosti pozabil na večerajšnje prijatelje in zavezničke. Kakor da ima opraviti s sovražnikom, se je branil priznati Jugoslaviji pravico do Trsta, pravico, ki je utemeljena v naravi stvari same in potrjena po dejstvu, da so bile jugoslovanske čete tiste, ki so Trst osvobodile.

In nastala je kabinetna tvorba. Tržaško svobodno ozemlje. Predobro se zavedamo, koliko je to »ozemlje« lahko tržaško in koliko svobodno. Tisti, ki so ga hoteli spraviti na svet, so imeli že točne račune, po katerih bi naj bilo to ozemlje ne tržaško, temveč ozemlje, ki bi služilo za odlično oporno točko anglo-ameriškega kapitalizma in imperializma, pozneje tudi za poveljniški mostiček pri nadlegovalnih akcijah proti demokratskemu vzhodu. In svoboda tega ozemlja pod vladu tujecev bi naj bila enaka svobodi vseh tistih kolonij, kjer še vedno bobne topovi in bombe z letal ubijajo ljudi, ki se bore za svobodo.

Dasi so torej bile perspektive za demokratični razvoj v STO-ju kaj malo ugodne, je vendar slovensko in italijansko demokratsko ljudstvo Trsta sprejelo to krivično odločitev, ko je bila v statutu nove države zagotovljena vrnja formalna minimalna možnost demokratičnega razvoja. Sprejelo je naše še to žrtve v dokaz, da hoče z njo doprinesi svoj velik delež k pomiritvi sveta. Pri tem ljudstvo v svoji politični zrelosti ni izgubilo glave, ni se vdajalo prazni retoriki, temveč se je začelo pripravljati, da bi ga nastanek nove države ne našel dezorientiranega. Naše politične organizacije so sestavile znani minimalni program za izhodišče vsakega političnega delovanja, ki priznava najbistvenejše demokratske osnove. S tem programom so stopile v stik z vsemi ostalimi strankami v Trstu. Pogajanja so se razbila ne zaradi minimalnega programa, ampak zato, ker naši predstavniki niso hoteli stikov s stranko, ki predstavlja nadaljevanje fašizma in katere sodelležbo pri razgovorih so zahtevale ostale stranke bivšega tržaškega CLN-a.

Končno se je skoraj nenadoma približal dan, za katerega so mnogi mislili in upali, da ga še dolgo ne bo. V njih srečih se ni popolnoma zamrlo upanje, da mogoče celo nikoli ne bo prišel. Države so mirovne pogodbe podpisale in s tem so te zadobile svojo veljavo. Ko so jih te dni položile v Parizu, so se

začele te pogodbe tudi izvajati. Tako so se jugoslovanske in italijanske čete pomaknile do novih meja med Jugoslavijo in Italijo in meje Tržaškega svobodnega ozemlja, kot so jih določili na mirovni konferenci, so obenem državne meje napram Jugoslaviji in Italiji.

Danes se velik del našega primorskega ljudstva že veseli v popolni svobodi. Do praga Trsta so spet stopili vojaški slavne Jugoslovanske armade, na Opčinah skoraj je Jugoslavija. Z nekoliko trpkimi občutki zaradi svoje usode, ki nas je napravila državljanke nove države, se v mislih pridružujemo veselju naših osvobojenih bratov na Krasu, Vipavi, Brdih, pa dol v Istri vse do Reke. Iz vsega srca jim čestitamo k sreči, ki je sami nismo deležni. V Jugoslaviji, v svoji prvi domovini, bodo šele zaživeli polno življenje, v Jugoslaviji demokracije, napredka, dela.

„Črna vlada“ - črni dnevi Gorice

Srce se nam pa krči, ko moramo misliti na tiste svoje brate, ki jih je zadela še težja usoda od naše, na Slovence, ki so ostali onstran jugoslovanskih in STO-jevskih mej v Italiji. Obupna je sicer misel, da vse njih žrtve in njihova neomajna volja priti pod Jugoslavijo niso zadostovale, da bi mogle vplivati na odločitve mirovnih pogodb. Vendar bi nam bilo ob misli, da ti naši bratje prihajajo pod Italijo, mnogo lažje, če bi vedeli, da jih je dobila v svoje meje taka Italija, kjer vlada demokracija. A na žalost so padli v oblast Italije s »črno vladu«, vlado, ki je v svojem hlapčevskem udinjanju tujemu imperializmu sovražnica ljudstva, sovražnica delavskih množic in sovražnica demokratov sploh. To je vlada, ki dopušča miren razmah fašističnih tolpi in ki štiti na stotine tako italijanskih kot tujih vojnihi zločincev. Tako se lahko dogaja, da morajo Slovenci že ob prihodu Italije trpeti nasilje šovinistične drhali kakor nekoč od njenih prednikov. Pa ne samo Slovenci, tudi italijanski antifašisti so vse te dni cilj napadov teh tolpi. Tako se je torej predstavila Italija v Gorici in Trzinu, Italija, ki je močno podobna oni Italiji v prvih letih po l. 1918. Bodo znale demokratične sile v Italiji dobiti oblast v svoje roke in s tem napraviti življenje naših bratov znosno ali se bo pa mogoče ponovilo l. 1922?

PREDSTAVNIKI JUGOSLOVANSKIH CIVILNIH OBLASTI V RAZGOVORU Z ZAVEZNIŠKIM GUVERNERJEM V KOJSKEM OB PREVZEMU OBLASTI.

sta: dežela in ljudstvo, ki so mu imperialistični računi zapadnih vele-sil že po prvi svetovni vojni preprečili združiti se v isti narodni državi, to ljudstvo, ki je moralo prenašati četrt stoletja najhujše fizično in moralno zatiranje, ljudstvo, nad katerim se je že od vsega svojega začetka znašal fašizem — še ob blagohotni tolerantnosti tistih, ki bi se radi danes ponovno v Ita-

Po ratifikaciji mirovnih pogodb

(Nadaljevanje z 2. strani)

riščujoč bedo in težavo Evrope skušajo sedaj ameriški monopolisti po bučni kampanji za Marshallov načrt prepričati javno mnenje zapadnih evropskih držav, da se brez ameriške pomoči Evropa bliža gospodarskemu zlomu.

Claytonov predlog potrjuje organ ameriških trgovskih krogov, ki je tudi odkrito priznal, da je Marshallov načrt mrtev in da se namesto njega ustanavlja nek ponoven načrt za kontrolo evropske obnove. List London-Times prihaja do zaključkov, da je Amerikancem bolj na tem, da uresniči Trumanovo doktrino, kot pa da pomagajo gospodarstvu evropskih držav. Dejstvo je namreč, da Amerika doslej ni dala od sebe niti dolarja.

MLADINCI SO NOSILI BELO KRSTO MLADE ŽRTVE.

Iz republik Jugoslavije

PRED II. KONGRESOM Ljudske fronte

Pred kratkim so se pričele po vsej Jugoslaviji priprave za drugi kongres Ljudske fronte, katerega se bodo udeležili zastopniki vseh jugoslovanskih federalnih edinic. Najzanimivejša predpriprava za ta kongres je način, ki je možen samo v onih deželah, ki imajo res pravo ljudsko oblast in kjer se prav nič ne zgodi brez vednosti celokupnega ljudstva, ne samo nekaterih izbrancev, kot je bilo to v prejšnjih časih. Da namreč narodi Jugoslavije dokažejo svojo medsebojno povezanost v jugoslovanskem bratstvu, se vsepovsod vrše medsebojna tekmovalnost, katerih namen je, še bolj utrditi povezanost idejno, kulturno in delovno med posameznimi federalnimi edinicami. Najlepše je to videti ravno v Sloveniji, ki je od vseh jugoslovanskih republik najbolj kulturna in razvita dežela, in ki je veljala pred vojno kot najboljša »molzna krava«. Vse, kar je le bilo mogoče, so odvažali v Srbijo in tam nato investirali v domačo industrijo, ki pa ni koristila nikomur, razen nekaterim domačim in mednarodnim kapitalistom, ki so pet in dvajset let delali slabo ali pa lepo vreme v Jugoslaviji. Svojo kulturno razvitost iz izpred vojnih časov je tudi danes Slovenija še vedno ohranila, toda ne samo ohranila, temveč tudi dvignila do zavidljive stopnje. Zato pa je tudi njena vloga v okviru nove ljudske oblasti popolnoma drugačna od one, katero je imela, oziroma ki so ji jo določili predvojni mogotci: s svojo kulturo in velikimi duševnimi in gospodarskimi sposobnostmi naj pomaga drugim zaostalim republikam, da se bodo tudi one dvignile iz mraka nevednosti in zaostalosti in polagoma dosegle ono stopnjo, ki jim pač kot ljudem pripada. Ravno pri tej nalogi pa ima tudi Slovenija svojo najbolj važno in vzušeno vlogo in je to v teku dveh let po osvoboditvi tudi obilo izvedla ter tako znova dokazala, da more samo postena in nesebična kultura dajati od svojega drugimi, ne da bi pri tem terjala zase. To velika poslanstvo Slovenije v novi Titovi Jugoslaviji pa je velike važnosti tudi za nas primorske Slovence, ki nam ni bilo dano, da bi tudi mi stopili v kolo vseh jugoslovanskih narodov in moramo biti še nadalje več ali manj podvrženi pritisku raznih kulturonošcev, ki za ta svoja darila hočejo od nas »samo to, da opustimo svoj jezik in svoje šege in postanemo nekaj, kar nikdar nismo bili in tudi biti ne bomo mogli.

Kulturno poslanstvo pa, katerega vrši naša mati Slovenija v novi Jugoslaviji, nam dokazuje, da smo sami dovolj kulturni in da je prava kultura samo ona, ki daje drugim rada sama od sebe in svojih velikih vrednot in pri tem ne terja nobenih koncesij in popustov.

S temi mislimi bodo člani Ljudske republike Slovenije prišli na drugi kongres Ljudske fronte in vsi ostali bratski narodi Jugoslavije se bodo počutili med njimi prav tako enake kot slovenski delegatje med njimi in bodo vedeli, da ne bodo v nobeni stvari deležni pritiskov, temveč se bodo lahko skupno pomenili o vseh življenjskih vprašanjih, ki jih stavlja prednje novi čas. In pogovorili se bodo kot bratje v veliki družini jugoslovanskih narodov.

Od Triglava do Kajmakčalana

V okviru petletnega gospodarskega načrta je bila v Jugoslaviji spet odprta neka nova tovarna. Gre za tovarno za konzerviranje sadja in drugih jestvin v Mostarju. Tovarna že obratuje in izdeluje zlasti polizdelke za konzerviranje sadja. Z nadaljnjim tehničnim izpopolnjevanjem bo zmogljivost tovarne vsak dan bolj naraščala in bo prihodnje leto že lahko konzervirala tri sto vagonov paradajžnikov.

IZSELENCI IZ AVSTRALIE SE VRAČAJO V DOMOVINO. SLIKA JE POSNETA V REŠKEM PRISTANIŠČU, OB DRUGEM PRIHODU PARNIKA „RADNIK“ Z IZSELENCI.

SLOVENSKA MLADINA SE VZGAJA za praktične poklice

V nasprotju s kapitalističnimi državami, kjer vlada velika brezposelnost, obstoji v Jugoslaviji in tudi v Sloveniji veliko pomanjkanje delovne sile, posebno pa strokovnjakov vseh vrst. Uvajanje socialističnega gospodarstva, zlasti pa obnova in gospodarska izgradnja ustvarjata potrebo po velikem številu delovnih sil. Zavedajoč se velike naloge priskrbe zadoštno število delovnih sil jugoslovanski novi industriji in razvijajočemu se gospodarstvu, je ljudska oblast ob sestavljanju petletnega plana, uvrstila vanj tudi določbe glede pridobivanja in vzgoje potrebnih delovnih kadrov. Tako je iz gospodarskega načrta ljudske republike Slovenije razvidno, da mora tudi Slovenija izvesti mobilizacijo delovnih sil, če hoče izpolniti plan proizvodnje. Število v proizvodnji zaposlenega delavstva se mora v Sloveniji dvigniti od 169.913 v letu 1946, na 218.000 v letu 1951, kar vsekakor ni lahka naloga. Da pa bo to doseženo in bi naša industrija lahko povečala proizvodnjo, je potrebno pritegniti številne delovne sile sedaj zaposlene v kmetijstvu v industrijo, zaposliti v proizvodnji tudi žene, zlasti pa je potrebno izšolati mladino in jo vzgojiti v strokovnjake tehnike in gospodarstva.

Po vsej Jugoslaviji in tudi Sloveniji so zato ustanovljene številne strokovne šole, katerih namen je vzgajati nove kvalificirane delavce za industrijo, promet in druge praktične poklice. Mladi rod nove Jugoslavije bo strokovno usposobljen in izkušen pri delu, izvrševati svoj novi poklic, za katerega čuti veselje, država pa bo imela na razpolago dovolj doma izšolanih strokovnjakov.

Važno je pri tem poudariti še o kolnost, da se je v novi Jugoslaviji bistveno spremenilo vrednotenje in gledanje na tkz. praktične poklice. V Jugoslaviji, ki je zgrajena na enakosti in upoštevanju interesov vseh, ki delajo, ni več razlike med tkz. višjimi poklici in ročnimi delavci, ki so še v mnogih državah po vsem močno zapostavljeni in predmet izkoriščanja. Tudi med spoloma ni več razlike in vsakomur, tudi če začne z de-

tom kot učenec v gospodarstvu, je odprta pot do najvišje kvalifikacije in do neavijšjih položajev.

Višje strokovne šole

Strokovne šole vseh vrst so višje in nižje: za vstop v višje je potrebna dovršitev nižje gimnazije, za vstop v nižje pa zadošča osnovna šola.

Višje strokovne šole so precej številne ter namenjene vzgoji strokovnjakov prav vseh vrst gospodarstva.

Med najpomembnejšimi je tehnična srednja šola v Ljubljani, ki ima sedem oddelkov: to so arhitektonsko-građbeni, strojni, električni, kemični, lesni rudarski in geodetski. Študij, ki je teoretičen in praktičen, združen z delovno prakso poleti, traja štiri leta in je precej obsežen ter težaven, kajti polaga se važnost na vsestransko strokovno usposobljenost bodočih tehnikov. Višje industrijske šole, ki so osnovane pri železarni na Jesenicah, pri tovarni za fino mehaniko in elektrotehniko v Kranju, pri avtomobilski tovarni v Mariboru in cinkarni na Celju so podobne Tehniški srednji šoli, imajo pa namen vzgajati strokovne kadre za potrebe svojih tovarn. Študij se tu di razlikuje od onega na tehnični srednji šoli po tem, da je krajši in bolj praktičen. V to vrsto šol štejemo še industrijsko šolo v Idriji in tehnično šolo žravnih železnic v Mariboru.

Tekstilna šola v Kranju je popolnoma samostojen zavod, ki obstoji že od leta 1930 in je po vsej Jugoslaviji znana kot najboljša šola te vrste, ki vzgaja prvostanske tekstilne tehnike.

Srednje gospodarske šole v Ljubljani, Novem mestu, Mariboru in Celju ter Murski Soboti vzgajajo v štiriletnem šolanju računovodske, statistične, administratorske in dopisovalne strokovnjake za industrijska, trgovinska in druga sorodna podjetja. Nižje administratorske osebe za ta podjetja pa se šola na nižjih gospodarskih šolah, kjer traja pouk le eno leto. Uspešnim dijakom pa je omo-

Od Triglava do Kajmakčalana

V zagrebški železniški delavnici so pred dnevi dokončali največji žerjav v Jugoslaviji. Njegova nosilnost znaša nič manj kot sto ton. Žerjav je bil zgrajen po načrtih domačih jugoslovanskih tehnikov in predstavlja novo zinago gospodarske osamosvojitve, kajti doslej je morala Jugoslavija take žerjave uvažati. Žerjav bodo potrebovali v delavnicah za dvigavanje ter montažo težkih lokomotiv. Delo je bilo dokončano že 16 dni pred določenim rokom.

Zanimiva je vest iz Jugoslavije, po kateri se je zidarjem v vasi Pakleni pri Novskem posrečilo, da so po novem Turščevem načinu zidanja zgradili vaško hišo v dvanajstih urah. Pri tem delu je sodelovalo razen zidarjev in pomožnih delavcev 21 rokodelcev. Vsekakor je bila hiša, čeprav ne bogve kako velika, zgrajena v rekordnem času, ki priča, da je naglo in načrtno delo možno tudi v Jugoslaviji in ne samo v Ameriki.

Dalmatinski otoki so bili do nedavnega zelo slabo elektrificirani in se je moralo prebivalstvo v dolgih zimskih nočeh posluževati vseh vrst svečave, od trsk pa do sveče in petrolejke. Novi petletni plan pa upošteva tudi elektrifikacijo dalmatinskih otokov in pred kratkim je bil na otoku Korčuli dogotovljen 10 kilometrov dolg električni daljnovod, ki vodi od Veleluke do Blata. Prebivalstvo je uvidelo napore in težave ljudske oblasti pri izvajanju tega načrta in je za-

to tudi samo prispevalo s prostovoljnimi delom. Vsega skupaj je bilo opravljenih 3200 prostovoljnih delovnih ur.

V labinskih rudnikih v Istri so nedavno uvedli individualne norme, kar je dovedlo do tega, da so si rudarji zastavili sami tako visoke norme, da je bil že v nekaj dneh prekoračen plan celotne dnevne produkcije za preko deset odstotkov.

V delavnici za mostovne konstrukcije v Nišu so tako po osvoboditvi začeli popravljati železniške kretnice, katerih veliko število je bilo poškodovanih po vsej Jugoslaviji zaradi težkih vojnih prilik, to je vojnih operacij in letalskih bombnih napadov. Težava pri obnovi železniškega prometa v Jugoslaviji, ki je danes že popolnoma obnovljen je bila edino v tem, da mnogih kretnic ni bilo več mogoče nadomestiti, pred vojno pa ni bilo v Jugoslaviji nobene tovarne, ki bi jih izdelovala in so jih zato kot večino drugih posebnih železnih izdelkov uvažali iz inozemstva. Zaradi tega so sedaj v Nišu pričeli tudi sami izdelovati nove železniške kretnice. Izdelek je odličan, kajti že med popraviljem je imelo vodstvo tovarne in delavstvo priliko, da se seznani z vsemi mogočimi vrstami železniških kretnic. Izdelovanje tega novega železniškega materiala pomenja spet novo-zmago za jugoslovanski petletni gospodarski načrt.

gočen prestop na srednjo gospodarsko šolo.

Cisto specialne višje strokovne šole so zadržano gospodarske šole ter šole za vzgojo turistično gostinskega osebja.

V gospodarski osamosvojitvi ima važno vlogo zlasti kmetijstvo. Strokovni kadri, ki bodo poznali moderne pridobitve glede obdelovanja zemlje in bodo svoje znanje uporabljali na velikih državnih in združinskih posestvih, se bodo izobraževali na srednjih kmetijskih šolah, ki so v Sloveniji štiri: vinarsko sadjarska šola v Mariboru, živinorejska šola v St. Juriju, vrtnarska šola v Celju ter kmetijsko-strojna šola na Verdu. Iz njih bodo že kmalu izšli naši prvi kmetijski strokovnjaki.

Zdravstvene šole so tri. Sred-

Nižje strokovne šole

Tudi nižjih strokovnih šol, na katere je mogoče vstopiti že po dovršitvi osnovni šoli, je po vsej Sloveniji ustanovljenih že precej.

Te šole usposablja mlade učence v kvalificirane delavce in mojstre, študij pa je po vseh šolah tako urejen, da je pri mladih k napredku stremječim prida in ljudem po dovršitvi šole vedno omogočen vstop na višje strokovne šole in celo na univerzo.

Nižje industrijske šole obstoje pri vseh važnejših in večjih industrijskih obratih, tako v Kropi za kovinarsko stroko, v Vevčah za papirniško stroko, v Trbovljah, Zagorju, Hrastniku za rudarstvo in še druge panoge industrije. Baš s temi šolami, ki so dostopne vsem, je ljudska oblast dala mladini tisto, kar prejšnja oblast ni mogla in niti ni hotela dati.

Običajno je pomanjkanje strokovnega kadra v gozdnem in lesnem gospodarstvu; zato so tudi za to stroko ustanovljene strokovne šole, ki vzgajajo logarje, gozdarje in gozdne ter lesne manipulante. Pri teh šolah je posebnost v tem, da že vsak letnik šole vzgoji strokovnjake, ki lahko stopijo v službo ali pa nadaljujejo šolanje v višjem letniku ter s tem pridobijo višjo strokovno kvalifikacijo.

nja farmacevtska šola ima namen vzgajati pomožno lekarniško osebje, ki bo v lekarnah ali tovarnah zdravil v pomoč magistrom, oz. bo samostojno opravljalo lažje lekarniško delo. Iz zobotehnične srednje šole bodo izšli zobni tehniki, v šoli za medicinske sestre ki je le za žensko mladino, pa se usposablja gojenke za asistentke zdravnikom, za delo v raznih zdravstvenih ustanovah, mladinskih domovih ter tudi za zdravstveno-prosvetno in socialno delo na terenu.

Tudi v železniški in poštni službi je obilo poklicev, za katere je potrebna dovršitev nižje srednje šole. Pozneje dobe učenci na raznih specialnih tečajih usposobljenosti za bodoči poklic. Tako obstoje tečaji za prometnike, komercialne železniške uradnike, nadzornike, brzojavce, v poštni stroki pa za poštno, brzojavno in telefonske manipulantke.

Izbira je torej dovolj za vsakega mladina.

Obilo je po vsej Sloveniji nižjih enoletnih kmetijskih šol, ki so bodisi vinarsko-sadjarske (Maribor, Skočjan pri Kopru), vinogradniške (Ptuj), živinorejske (Tolmin), mlekarke (Kranj) ali kmetijsko-gospodinske za kmečka dekleta (Svečina, Loče pri Vipavi).

Nižje zdravstvene šole vzgajajo bolničarje in bolničarke ter otroške negovalke. Ker so ti, če so pravilno strokovno usposobljeni, velikega pomena za zdravstveno službo, je po teh strokovnjakih velika potreba.

Slednjič imamo še razne ženske obrtne šole za vezenje, krojenje, čipkarstvo in sorodne stroke v Ljubljani, Idriji in drugod.

Iz tega vidimo, kako veliko skrb polaga ljudska oblast nove Jugoslavije na vzgojo in izobraževanje mladih strokovnjakov. Z brezplačnim šolanjem, internati in stipendijami, ustvarja država možnost izobrazbe tudi najrevnejšim. Strokovne šole bodo vzgojile množico strokovnjakov, ki bodo v izvrševanju priljubljenega poklica zase in za ostale sodržavljane pomagali graditi močno Jugoslavijo.

(Kdor se zanima za točnejše podatke, bo te našel v brošuri: Kaj naj postanem.)

PRIMORSKI LJUDSKI NAPISI

(Nadaljevanje št. 6)

Sledeč našim napisom, smo se vsaj za kratek čas že pomudili na Krasu, na Vipavskem, na Cerkljanskem, v gornji Soški dolini, nato ob morju in spet na Krasu. Do danes pa nismo še bili na Pivki. Na nekaj primerih od tam bomo to pot videli, kako so nam epigrafski podatki dragocen pripomoček tudi pri proučevanju razvoja skega stavbarstva.

Ce se s tržaške strani pripelješ na Pivko po železnici ali po cesti od Sempetra proti Postojni ali po drugi strani čez Razdrto, ti ne morejo uiti razlike med novo pokrajino in niže ležečim Krasom. Ne samo zemlja, tudi naselja in domovi so drugačni. Ljudska arhitektura krije v sebi že nekaj srednjeveških črt, in enako tudi vaške cerkvice (te so po večini zidane na način, katerega J. Zabukovec imenuje celo »pivški slog«). Toda pri cerkvah in zlasti pri zvonikih moramo biti previdni. Še pred sto leti namreč mnogo današnjih stolpnih zvonikov sploh ni bilo.

Ime »zvonik« je sicer staro, vendar pa na Primorskem nekdanje ni bilo vezano za stolpe ali »turne« današnje oblike. »Zvonik« je bil le ohi del zidu, ki je kot nastavek proelja preraščal cerkveno streho; ta nastavek je imel eno, dve ali tri line za zvonove (na Krasu je dobil smešno ime »zvonik na brano« zaradi podobnosti s tem poljedelskim orodjem pač kasno, ko je bilo, javno mnenje že splošno naklonjeno mogočnejšim »turnom«). Pred vhomom v cerkev je stala navadno lopa, imenovana »klonica« (Pivka) ali »zvonica« (Soška dolina). Cerkvice s takimi zvoniki so nekdanje prevladovala ne samo pri nas po Primorskem, marveč tudi po Istri, po Hrvaškem, Primorju, po Dalmaciji in drugod. Starejša poročila pravijo, da so bile razširjene tudi po Pivki. O prehodu od »zvonikov« na »turne« bi nam lahko marsikaj povedali napisi. Dva prinašamo iz knjige J. Zabukovec — Slavina, Ljubljana 1910.

21.

Podružnica sv. Lovreca v Rodohovi vasi pri Sempetru na Pivki (iz 17. stoletja) je imela »zvonik« in lopo oz. »klonico«. Da bi ne zastajali za drugimi vami, ki so bile že porušile stare zvonike ter sezidale nove stolpe, so tudi Rodohovci storili isto leta 1836. To posnemamo s plošče nad vhomom v stolp.

Ta turn je naredila soseska s
»SOJE MOZHI 1836«

(Glej: J. Zabukovec — Slavina, str. 150).

22.

Med zadnjimi na Pivki je bil odstranjen »zvonik« podružnice sv. Trojice v Gradcu pri Slavini. Nad vhomom pod novi stolp piše:

»CIRKV SV. Trojice Joz. Sore
Vodje 1877. M. P.«

Zidanje stolpa so vodili Sorci iz Slavine. Pod začetnicama M. P. pa se je hotel skriti ali ovekovečiti cerkveni ključar Matija Penko. (Glej: Zabukovec — Slavina, str. 158).

Pivški »zvoniki« seveda niso bili izjema. Podobna nsoda je zadela neštete zvonike po naši deželi, kjer so danes že redkost (enega vidimo na risbi, ki predstavlja cerkvico M. b. v Smarjah pri Sežani, iz l. 1502; risba M. Gasparija je posneta po Bednariku, Goriška in Tržaška pokrajina v besedi in podobi).

23.

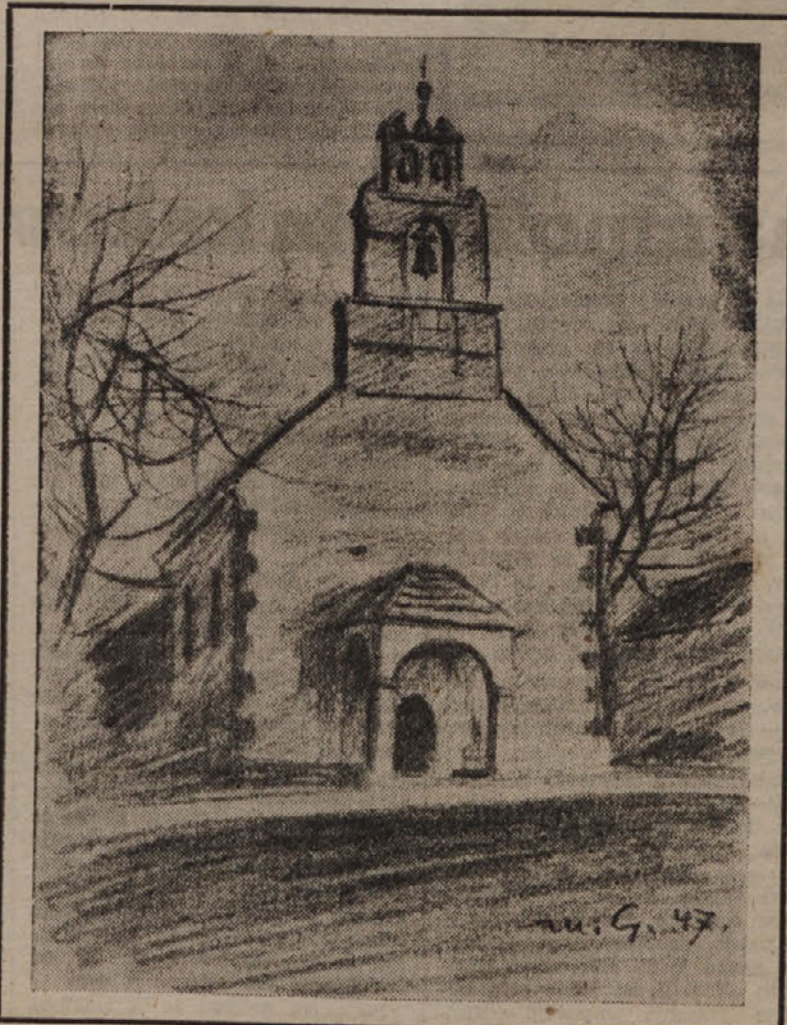
V slovenskem delu Istre je vas Padena (v domači izgovorjavi »padna«) dobila stolp leta 1885:

F. F.
DILLICH SIMON
DILLICH MATTIO
GRISON ANTONIO
1885

Ta napis prav za prav ni ne slovenski ne latinski ne italijanski. »F. F.« na čelu je v epigrafski navadna kratka za lat. Feccrnt (naredili, postavili so). Imena so nekoliko »poglabljena«, prirejena za tako častno in trajno »objavo« — na plošči v novem stolpu. Toda tri gola imena bi nam sama po sebi nič ne povedala, če bi imenovani ne živeli več v spominu starejših vaščanov, ki so mi razložili (27. avgusta 1947.), da je bil Dillich Simon »vaški župan«, medtem ko sta Dillich Matej in A. Grizon starejšina.

Marsikomu se bo čudno zdelo, zakaj so se na stolpe — najvišje in najvidnejše zgradbe na vasi — mirno podpisovali samo ljudski predstavniki, kakor v zadnjem primeru vaški župan (volili so ga vaščani samo za 3 ali 6 let, po dogovoru) in dva častna funkcionarja — starešini. Mimogrede lahko povemo, da latinski napis na vratih prenovljene padenske cerkve omenja že leta 1867. prav ista dva starešina — »procuratores« — in sicer takoj za bogom, župnik in darežljivi verniki pa sledijo komaj na tretjem in četrtem mestu. Pri napisu št. 22 je podpisan poleg zidarskega mojstra, ki bi danes bil »inženir«, samo še cerkveni ključar M(atija) P(enko). Napis št. 21 pa izrecno poudarja, da je »turn« zgradila soseska z lastnimi močmi (s soje moči). Kako in zakaj vse to? V dveh besedah ali v enem stavku ni mogoče obrazložiti tega nekoliko zamotnega vprašanja, ki služi, da bi se ga kdo lotil posebej. Skrben pretes pravnih občejaev in pravnih naziranj našega ljudstva v preteklosti nam bo odkril še veliko zanimivega.

(Se nadaljuje)

NARODNE NOŠE NA ZBOROVANJU PROSVETNE ZVEZE V SKEDNJU

PROSVETA-TO NAŠA JE OSVETA

Do »pohoda na Rim« je bilo še dve leti. Fašisti se niso vladali, pa so vendar že smeli nekaznovano opravljati svoje zločinske posle. Tako so se 13. julija 1920 zasvetili iz oken slovenskega Narodnega doma v Trstu plamenj požara, ki so ga pripravili fašisti in ga branili pred ognjegasci. Tudi ljudem v palači se ni smelo pomagati.

S tem požarom je bila tako rekoč pretrgana nit življenja slovenskemu kulturnemu delu v Trstu. Društva so izgubila svoje prostore in svoje imetje. Uničevalna sla fašističnih požigalcev je poiskala še drugih žrtev: pogoreli so domovi pri Sv. Ivanu, v Rojanu, Barkovljah, pri Sv. Jakobu, v Pulju in v Pazinu. In še so sledili napadi in uničevanje. Sole so se z vsakim letom bolj preobrazale, dokler niso bile končno slovenske sole sploh ukinjene. Društva so bila razpuščena in časopisi so morali prenehati. Nazadnje se je morala slovensčina umakniti še iz cerkev. Imena so morala postati italijanska in zamreti je morala slovenska pesem. Tujec si je bil na jasnem: za nacionalno uničenje slovenskega življa na Primorskem je najhitrejša pot preko uničenja njegove kulture. In ni nikakega dvoma: pet in dvajset let takega režima ni bilo brez vsakega uspeha. Uspelo je preko materialne škode prizadejati silno moralno škodo našemu kulturnemu življenju. Res je, stvar je bila zanje na najboljši poti. Ob popolnem onemogočenju slovenskega kulturnega

življenja, je raznarodovanje zlasti v Trstu in bližnji okolici razmeroma hitro napredovalo. Odločilno je pri tem bilo še nasilje, zaradi katerega se ni smela slišati slovenska beseda. In danes se »Giornale di Trieste«, ki je baje demokristijanski list, ne le ne sramuje fašističnih zločinov nad slovenskim ljudstvom, marveč je celo nanje ponosen, ko z neprimerno nesramnostjo poudarja, da slovenski otroci, raje govorijo med seboj italijanski kot slovenski. To je ena naših najbolj bolečih točk in fašist v »Giornale di Trieste« lahko nad tem dejstvom uživa. Toda ali se je kdaj ta pokvarjenec vprašal, kako ta mladina misli? Tedaj bi namreč videl, koliko je sovraštvo te mladine do tistih, ki so jo jezikovno napol potujčili.

Po veliki zmagi 1. 1945 smo mislili, da bomo s popolno politično svobodo zaživelj tudi v popolni kulturni svobodi. Toda Zavezniška vojna uprava, ki je po odhodu jugoslovanskih čet prevzela Trst in cono A, nam je odrekla najprej politične svoboščine, pridobitve naše narodno osvobodilne borbe, in ni nam dopustila svobodnega kulturnega razmaha. V vsem času po zmagi ni moglo Slovensko narodno gledališče imeti v Trstu ene predstave, ne da bi se potegovalo od Poncija do Pilata za dodelitev ene izmed množice tržaških dvoran za vsako predstavo posebej. Končno je ZVU našemu gledališču sploh odrekla katero koli dvorano, ker so tako želeli italijanski šovinisti...

Mi Slovenci pa ne moremo več nadalje gledati razdejavanja naše kulture, našega kulturnega pogorišča. Spontano se je rodila volja, da se na tem pogorišču grade nove stavbe, še lepše in mogočnejše od prejšnjih. Kajti nasilno pretrgano nit življenja slovenske kulture v Trstu smo spet zvezali, kulturno življenje Slovencev v Trstu je spet postalo realnost. A največja težava je ravno v tem, da naša oživljena kultura nima primerne strehe. Potreba po novih zgradbah se občuti na vsakem koraku.

Zato je Slovensko-hrvaška prosvetna zveza sklicala za preteklo nedeljo delegate z vsega STO-ja, da se pogovore o tem, kako bi pristopili k zgraditvi novih zidov na slovenskem kulturnem pogorišču. Povabilu Prosvetne zveze so se res odzvali predstavniki prosvetnih društev od vseh krajev. Pazljivo so sledili izvajanjem referenta dr. Peterina in diskusiji, ki je sledila njegovemu referatu. Končno so izvolili širši odbor 80 oseb, ki je izmed sebe izvolil takoj po zborovanju ožji odbor, ki bo vodil vse delo za zgraditev novih stavb za našo kulturo.

Kot so poudarili govorniki na zborovanju, se bomo Slovani STO-ja obrnili na ves slovanski svet in na vso svetovno demokratično javnost za pomoč, da se čimprej pripravijo krivice in zločini nad slo-

vanskim prebivalstvom STO-ja. Mi nas ne sme več odtrgati od našega kulturnega središča, ki je za nas Slovence v Trstu isto kot za Slovence v Ljubljani ali pa v Mariboru. Meje STO-ja napram Jugoslaviji ne bodo pomenile nikakih meja v naši kulturi, kajti kot je nekdo dejal na skedenjskem zborovanju, ni tržaške in goriške in ljubljanske slovenske kulture, temveč je ena sama slovenska kultura. In mi tržaški Slovenci se ne moremo, se ne smemo in se ne bomo več odtrgati od te kulture.

Odslej pa ne bomo nikjer nič več molodovali in prosjčili. Zahtevali bomo priznanje naše kulture in našega jezika vsepovsod, pa naj bo to komu ljubilo ali ne. Pravica, priznana v statutu STO-ja ne sme ostati samo na papirju. In da bo prišla do veljave, za to bomo poskrbeli. Uveljavljanje te naše pravice ne pomeni nikakega oškodovanja italijanskega dela prebivalstva. Zavedati se pa morajo Italijani — tu mislimo na tiste, ki jih kaj rad premaga šovinizem — da STO ni več Italija. In naj piše »Voce libera« še bolj debele naslove: »Mai rinuncieremo all'Italia«, tukaj vendar ne bo nikoli več Italija.

Naj se zavedajo ti Italijani, da se Jugoslavija sicer začne onstran Opčin, toda Slovenija se začne v Rojanu, pri Sv. Ivanu in pri Sv. Magdaleni. Nam ni na kraj pameti ne pride ovirati kulturo Italijanov — ne mislimo v Trstu, temveč tam, kjer žive Italijani pod Jugoslavijo, n. pr. na Reki. Zato pa tudi ne bomo več dovolili, da bi nam v STO-ju kdo preprečeval naše kulturno udejstvovanje. Neslavna tradicija fašizma se je lahko še nadaljevala pod ZVU, a odslej se ne bo več. In čimprej se s to našo odločno voljo seznanijo in spoprijaznijo vsi, ki se jih tiče, tem bolje zanje in za nas.

R. R.

**Jugoslavija je za obnovo
Istre in Slov. Primorja
dodelila 750 milijonov
dinarjev**

Na predlog maršala Tita je zvezna vlada dodelila prve kredite za obnovo Istre in Slovenskega Primorja.

Kredit za Istro znaša 500 milijonov dinarjev, za Slovensko Primorje pa 250 milijonov dinarjev za tekoče leto. Ti krediti so dopolnilni krediti že obstoječih kreditov v letošnjih republiških proračunih, ki znašajo za Istro 406 milijonov, za Slovensko Primorje pa 190 milijonov. Hkrati je zvezna vlada zagotovila potrebni gradbeni material in odredila izdelavo podrobnih planov.

PRED TRGATVIJO Naloge kmetijstva v novi državi

Mesec oktober se bliža. Temu mesecu pravijo tudi vinotok — to je mesec trgatve. Letos pa, ko se je zorenje pospešilo predvsem zaradi zadnjih sušnih tednov, bodo naši vinogradniki morali pričeti s trgatvijo nekoliko prej. Tako so mi dejali Krepelci. Kdaj je grozdje godno za trgati? Tedaj, ko trtno listje porumeni, pecelj olešeni in v grozdje ne prihaja več novi sok.

Sedaj pa še nekaj besed o najpotrebnejših rečeh, na katere mora misliti vsak vinogradnik že pred trgatvijo. Vsak vinogradnik mora skrbeti zato, da bo imel že ob začetku trgatve vse potrebno orodje, stroje in posodo popravljeno in očiščeno. Neverjetno je, koliko se v tem pogledu pri nas greši. Velika večina vinogradnikov pere potrebno posodo zadnji dan pred trgatvijo. Tedaj šele opazijo, da pušča sob, bedeni ali pa se vrata ne dajo dobro zapreti in moršbiti tudi, da stiskalnica ali grozdni mlin nista v redu. Takrat letajo od sodarja do kovača, seveda so ti obrtniki z delom preobloženi in ne morejo izvršiti naročil. Če pa naročilo sprejmejo, ga izvršijo slabše in dražje zaračunajo kakor pozimi, ko jim dela primanjkuje. Torej vsi pripomočki za trgatev naj bodo pripravljeni ob pravem času!

Navodila za trgatev

Začnite s trgatvijo, ko grozdje popolnoma dozori.

Ko trgate, ločite zdravo od bolnega, gnilega in nedozorelega grozdja. Zato morate imeti dve posodi s seboj: eno za zdravo, drugo za gnilo in bolno grozdje. Za trganje in čiščenje grozdja služijo najbolj posebne škarje. S takimi škarjami je tudi mogoče odrezati grozd, ne da bi se jagode pri tem osule. Zato se nabava takih škarj zelo izplača.

Trgajte, če je le mogoče samo ob lepem in suhem vremenu in ne prezgodaj zjutraj, ko je še rosa na grozdju.

Kipelne kleti

Ze nekaj dni pred trgatvijo pometi in očisti kipelno klet. Če se ti zdi potrebno, pobeli stene kleti z apnenim beležem. Nikakor pa ne opusti zadimljenja kleti z žveplenim dimom. Zato postavi zvečer v sredo zaprte kleti kako staro železno posodo z žerjavico in žveplom. Klet mora ostati čez noč zaprta.

Operi vso posodo, orne, bednje, stiskalnice in sploh vso opravo, ki pride z moštom ali grozdem v dotiko. Če imaš stiskalnico z železnim vijakom in koritom, poharvaj železo s takim lakom, ki ga kisline ne razjedajo.

Skrben in razumen vinogradnik si bo nabavil za kipelno klet toplotomer, s katerim bo lahko meril toploto v moštu in kleti.

Maščenje in stiskanje

Maščenje z golimi nogami opusti, ker je nehygienično. Sicer pa ima maščenje z nogami to dobro stran, da se pri tem načinu maščenja ne zmasijo nezele in trde jagode. Kdor bi hotel obdržati ta način maščenja, bi moral obleči na noge dolge nogavice iz gumija. Mnogo hitreje pa se maščenje izvrši z grozdnim mlinom.

Pred maščenjem je kolikor mogoče natančno ugotoviti težo nabranega grozdja. Na vsak stot je pomešati med nabrano grozdje 25 do 30 g ali pa 20 do 25 kub. cm žveplene amonijevega fosfata. To odlično sredstvo, ki se že več let uporablja tudi pri nas, je tekočina nekoliko rumenkaste barve. Na mošt deluje takole: V njej nahajajoča se žveplena sokislina ubije vse slabe bolezenske kalij v moštu. Na kipelne glivice pa vpliva količina v njej nahajajoče se žveplene sokislina pa samo omamljivo. To se pravi, da kiplenje samo začasno nekoliko ustavi. Čim se pa grozdje zmasti in mošt prezrači, kakor je predpisano, pa mošt začne kipeči še bolj burno, kakor brez dodatka te snovi. V

žveplenem amonijevem fosfatu pa je raztopljen tudi amonijev fosfit, ki je redilna sol za kipelne glivice. Zato je tudi razumljivo, da mošt, ki smo mu dodali to sredstvo, bolje prevre in da bolj zdravo in stanovitno vino. Nekatera vina pa imajo tudi to lastnost, da rada menjajo barvo in porjavijo. To pa prepreči gotovo uporaba amonijevega fosfata pri pripravljanju mošta. Amonijev fosfat je rabiti tudi pri pripravljanju črnih vin, ki pridobijo tudi na barvi in lepoti pene.

Kdor se boji malo več stroškov, naj uporablja mesto amonijevega fosfata kalijev metabisulfit. Tudi to sredstvo ubije vse slabe kalij v moštu, le kiplenja ne pospešuje, kakor žvepleni amonijev fosfat. Rabi se 10—15 g na stot grozdja.

Po maščenju je mošt dobro prezračiti. To se napravi takole: v bedenj se zabije že pred mašče-

njem potrebna pipa. Pred to pipo se postavi v bednju kaka mreža, bodisi lesena ali kovinasta. Ta mreža ima namen, da brani, da se pipa ne zamaši. Po tej pipi se toči mošt, in sicer tako, da se čim bolj ubije in speni. Odočeni mošt se potem nosi v kipelne sode, ali pa v primeru, da se želi pokipeti mošt na tropinah, se zli-va v isti bedenj nazaj. Pri pridelovanju črnih vin, ko moramo dalje časa pustiti mošt kipeči na tropinah, ponovimo še enkrat po preteku enega dneva to zračenje s pomočjo odtakanja in zlivanja nazaj v isto posodo. Dobro je tudi mešati v bednju kipeče tropine in privzdigovati jih z močnim kolom. Drugi dan se to zračenje ponovi. Kdor bo tako delal, tam ne bo vino zadobilo gotovo nobenega neprijetnega duha po žveplu in bo z žveplenim amonijevim fosfatom gotovo zadovoljen.

Trgatev v Brdih

Kaj vpliva na množino in kakovost mleka

(Nadaljevanje iz prejšnje številke.)

Čim več mleka imajo krave, tem več močnih krmil dobivajo, in obratno. Vedno pa pokladajmo močna krmila le v toliki meri, v kolikor se nam izplačajo z namoženim mlekom. To pa je mogoče dognati edino le z redno polizkusno molžo 1. in 16 dne vsakega meseca za vsako kravo posebej. To so v naprednih in živinorejskih krajih že davno uvedli in dosegli lepe uspehe.

Kako vpliva sveža zelena krma in paša na mlečnost krav, smo govorili že zadnjič. Na večjo mlečnost krav se skuša vplivati tudi z bolj vodenimi krmili, posebno pa s tako imenovanimi napoji. Ti se sestojijo iz vode, med katero je primešano več ali manj otrobov, moke ali oljnatih pogac. Toda za mlečne krave nikakor ni zdravo, če jih prisilimo, da popijejo prekomerno množino vode. Posebno škodljivo je to za ple-menske živali; tudi nimamo od tega posebno velikih koristi.

Da vpliva red pri krmljenju zelo dobro na mlečnost živali, ni

treba še posebej poudarjati.

Oskrbovanje: Z rednim čiščenjem, snaženjem in negovanjem mlečne živine lahko zelo pospešimo njeno mlečnost. Zato pa bi ne smelo biti pri nas nobenega hleva, kjer bi se poleg drugih ne snažile redno vsake dan tudi mlečne živali. Kdor ne verjame, lahko napravi sam majhen polizkus in vidi bo, kako vpliva redno snaženje ugodno na mlečnost krav. Za to zadostuje 14 dni. Zmeri naj mleko vsake krave posebej pred in po snaženju pa se bo lahko prepričal na lastne oči.

Tudi na redno negovanje parkljev, posebno tiste mlečne živine, ki je večinoma v hlevu, ne smemo pozabiti.

Slabo surovo ravnanje z mlečno živino ne vpliva dobro na mlečnost. Tudi hlevi niso brez vsakega vpliva. V mrzlem ali pretoplem v temem zatohlem in vlažnem hlevu dajejo krave manj mleka kakor v dobro urejenem hlevu.

Gibanje, posebno zunaj na svežem zraku je ob primernem krmljenju ali paši za živali zelo koristno. Gibanje pospešuje zdrav-

je in presnavljanje in s tem tudi tvorbo in brejost, kjer se kaže na pr. spomladi, ko pride živina na prosto. Zato skrbimo, da se mlečne krave, kolikor mogoče gibljejo na prostem vsak dan. Tudi zmerno in lahko delo, ki je enako zmernemu gibanju v prostem zraku, ne škoduje, pač pa pospešuje mlečnost krav, prenaporno in dolgotrajno delo pa zniža mlečnost.

Molža: Bistveno vpliva na mlečnost krav tudi molža. Čim več časa preteče od ene molže do druge, toliko več mleka toda tem manj mastnega namolžemo. Zato pa je pri trikratni molži v 24-ih urah ki se ne vrši v enakih presledkih, množina jutranjega mleka navadno višja, kakor pa množina opoldanskega ali pa večernega mleka, toda jutranje mleko je manj mastno. To nam dokazuje polizkus, pri katerem se je ure-dila dnevna molža ene krave tak, da je poteklo od večerne do jutranje molže 12 ur, od jutranje do opoldanske 8 ur in od opoldanske do večerne 4 ure.

Po enem mesecu se je pokazal

teritorij. Poslednjo besedo ima torej državna uprava ali vlada.

Polno je perečih kmetijsko gospodarskih zadevščin, kot n. pr.: vprašanje živinoreje, pred vsem govedoreje, brez katere si ne moremo misliti umnega kmetijstva. Gre pri tem tudi za rejo malih živali, ki je za naš konsum zelo važna, a zelo zanemarjena.

S tem v zvezi je vprašanje preusmeritve poljskih kultur v pravcu živinoreje, izboljšanj (melioracij), travniškega terena, napajališč, vodovoda.

Važni sta vprašanji vinarstva in sadjarstva. Prvo je osnovna kmetijska veja Istre in dela Krasa. Kljub videzu napredka je še daleč za ono višino, ki jo zahteva umno vinarstvo. Sadjarstvo je še bolj zanemarjeno in preveč smatrano kot postranska kmetijska veja. Prav tako resno je vprašanje kmetijskega šolstva in ljudsko-šolskega pouka. Fašistična šolska politika se ni ozirala na interese dežele in ni uskladila vzgojno-poučno delo z interesi kmetijskega gospodarstva. Prav resno mislimo s tem ljudsko-šolski pouk, ki je s sedanjim programom neizvoljenjski in nazadnjaški.

Spet se vprašamo: Kdo bo to reševal? Samo oni vod zgoraj? Ne samo oni, ampak tudi mi. Drug z drugim sporazumno in s sodelovanjem. Pobuda bo morala priti iz njih gospodarskih združenj (zadruge) sporazumno z ostalimi množničnimi organizacijami. Takšni so naši pereči problemi.

J. P.

POPLAVA LIR V ITALIJI

Vsa ameriška „pomoč“ Italiji ni kaj prav ne zaleže. Italijansko gospodarstvo je v težkem stanju. Eno izmed znamenj za tako stanje je inflacija.

Če govore zadnji uradni podatki o 590 milijonih lir denarnega obtoka, ki da je do 20. avgusta že na 630 milijard, potem se skoraj dnevno dvigne obtok za eno milijardo.

De Gasperijska vlada bi rada ta pojav zaustavila: zvišala je obrestno mero, s čimer bi zvalila več denarja s tega v denarne zavode, po drugi strani pa je omejila kredite. Industrijski krogi se zaradi tega razburjajo. Položaj italijanske industrije zaradi vse močnejše mednarodne konkurence sploh ni več tako rožnat kot nekoč. Ukrepi italijanske vlade niso taki, da bi obetali kak učinek. Italija le še naprej išče posojil v Ameriki. In za ceno materialne pomoči čedalje bolj rine v jarem ameriškega kapitalizma.

naslednji rezultat:

množina mleka	mlečna tolsča
zjutraj 9 kg	3,3 %
opoldne 6,5 kg	4,2 %
zvečer 4,8 kg	6,1 %

Ako molžemo v enakih presledkih, to je pri trikratni molži vsakih 8 ur in pri dvakratni vsakih 12 ur, potem se ne kažejo takšne razlike v množini in tolsči mleka.

Čim večkrat na dan molžemo, tem več mleka namolžemo od posameznih krav. Vendar pa je iz gospodarskih razlogov v navadi le trikratna, oziroma dvakratna molža. Stirikratna molža na dan se izplača le pri zelo dobrih mlečnih kravah, dokler so mladovne.

Zelo važna pa je, da pri vsaki molži izmolžemo vime prav dobro in čisto. S čisto molžo dobimo več in bolj tolsto mleko kakor pa s površno. Prvo namolženo mleko ima zelo malo tolsče, nazadnje izmolženo pa jo ima največ, kar razvidimo iz naslednje izkušnje:

v prvih curkih pomolženega mleka je bilo: 1,2% tolsče;

(Konec prihodnjič.)

Umrli je umetnik TOV. ALBERT SIRK

Teško nas je prizadela žalostna novica, da je umrl akademski slikar Albert Sirk. Sicer smo vedeli, da se gre zdraviti, ko se je prišel meseca junija posloviti v naše uradništvo, toda s svojo šegavostjo in veštinami ni dal slutiti, da nosi v sebi težko bolezen.

S svojo markantno pojavo kakor tudi kot človek in umetnik je bil Sirk prava podoba skalovitih kraških tal. Bil je ljubitelj vsega zdravega, elementarnega in tudi njegova umetnost je bila moška, nerazglabljaljoča, pri tem pa globoka in občutena.

Kdor ga je poznal, ga je moral vzljubiti, kajti vedno in povsod je imel za vsakega prijazno besedo in s svojim zdravim humorjem je vnašal dobro voljo, kamor je prišel. Tako smo tudi na "Tedniku" bili vedno veseli njegovega prihoda in zdaj, ko ga ne bo več k nam, močno občutimo, da je naš list izgubil v njem zvestega in nad vse požrtvovalnega sodelavca — ilustratorja. Kakor vedno, tako neutruden pri svojem delu, je bil tudi v dnevi, ko se je poslavljalo od življenja; uprav ko je hotel narisati nekaj slik za naš list, so ga zapustile že zadnje življenjske moči in svinčnik mu je padel iz rok... za vedno.

Albert Sirk se je rodil 26. maja 1881 v Sv. Križu pri Trstu. Tu je dovršil nižjo srednjo šolo in vstopil nato na srednjo tehnično, ki pa jo je kmalu zapustil, da se posveti samo slikarstvu. V Benetkah, na akademiji, je študiral pri znamenitem beneškem slikarju Ettoreju Titu. Akademijo je končal z odličnim uspehom in nato potoval po Italiji. Njegovo najzanimivejšo dobo tvorijo leta, ki jih je preživel kot mornariški slikar v avstrijski vojni mornarici. Objadralske skoraj celo Sredozemlje. Pred izbruhom prve svetovne vojne je dobil dekret za nastavitel kot profesor v Trstu, toda zaradi vojne je moral zopet v Pulj kot mornar, kjer je bil pa tudi privatno zaposlen kot učitelj risanja. Po vojni je poučeval na šentjakobski šoli v Trstu, dokler je obhajala. Ker pa ni hotel stopiti v sindikat toštitinskih slikarjev, ni mogel dobiti službe na srednji šoli. Poučeval je hodil na obrtno šolo na Kras. Je udeleževalec v svoji vasi kot prosvetni delavec, pevec, igralec, režiser, toda, ker so ga fašistične oblasti zasledovale, je zbežal v Jugoslavijo. Preselil se je v Ljubljano, nato pa v Sv. Lenart v Slovenskih goricah. 1936 je bil premeščen v Celje, odkoder so ga pregnali v zadnji vojni gestapovci v Srbijo. V Zaječaru je živel trdo življenje, preživel je, kljub temu pa je neumorno risal.

Po osvoboditvi je sodeloval pri ljudski oblasti v Zaječaru in člani R. A. so kmalu v njem spoznali umetnika. Ko se je vrnil v Celje, je prošil za premeščenje v Trst in dodeljen je bil Pokrajinskemu narodnemu osvobodilnemu odboru v Trstu. Delo za borbo ga je precej zapostilo, vendar je posvetil vse svoje sile za ustanovitev slikarske šole, za katero je zbiral gradivo celo v keramični tovarni v Libojah pri Celju. Letošnjo zimo je začel hirati, javljala se mu je bolezen, ki si jo je nakopal v preganstvu. Iskal je zdravja v ljubljanski bolnici in se je julija vrnil v Celje, je upal, da bo kmalu zopet mogel prijeti za čopič in se preseliti med

AVTOPORTRET POKOJNEGA
ALBERTA SIRKA

svoje kriške ribiče in brajce, toda bolezen mu ni dala.

Razumljivo je, da si je vedno želel v svoj rojstni kraj, k svojim ribičem, k morju... tja, od koder je bil nasilno pregnan.

Potreba po razgibanosti in slikovitih motivih je tov. Sirk vodila na jug, v Makedonijo, Ohridsko jezero in Skopje, in ko se je vračal, je prinesel s seboj vedno polno akvarelov. Toda tudi lepota Slovenskih goric Savinje, skrite lepote tihožitij so prihajale do izraza v njegovih slikah. Najljubši predmet njegovega slikarskega oblikovanja so bili: voda, morje in ljudje ob morju.

Strokovnjaki prištevajo Sirku med slikarje poznega impresionizma, on sam pa je izjavljal, da ne pripada nobeni štrufi, da slika kot vidi. Svoje razloženje je izražal z bogastvom barv na svojih slikah. Njegov akvarel je tako v krajini kakor v tihožitju tehnično in formalno dovršen, pen čistih akvarelnih tonov, harmoničnih barv in strnjene kompozicije, kar ga je uvrščalo med najboljše sodobne krajinarje.

Bil je zelo plodovit slikar. Razstavljal je v Trstu, na Reki, v Opatiji, v Gorici, v Ljubljani in v Mariboru. Udeleževal se je skoraj vseh razstav društva likovnih umetnikov. L. 1930 se je z lepim uspehom udeležil velike manifestativne razstave Julijske Benečije v Beogradu. Njegova dela so bila razstavljena tudi na Češkem in v Londonu.

V glavnem je bil Sirk slikar krajine in ljudi v njej, v prvi vrsti ribičev. Poleg tega je bila tudi odlična portretist in med njegovimi portreti je najboljša podoba njegove matere. Udeleževal se je tudi kot ilustrator naših knjig in listov; zlasti po osvoboditvi ni bilo na Primorskem revije ali lista, v katerem ne bi mogli občudovati Sirkovih mojstrskih risb.

Tako je slikar Albert Sirk tudi s svojim umetniškim delom v oblini meri pripomogel k obnovi nasilno porušene slovenske kulture v Primorju in obžalovati moramo, da mu ni bilo dano dočakati dneva, ko je velik del slovenske zemlje, za katero je živel in delal, priključen k Jugoslaviji. Slava njegovemu spominu!

KAJ PRIPRAVLJA SLOVENSKI KNJIŽNI ZAVOD

Slovenski knjižni zavod je knjižna založba, ki se od ostalih založb očitno izstopa po tem, da so njega knjižne izdaje najraznovrstnejše in zadevajo vse panoge literarnega ustvarjanja. Namen Cankarjeve založbe je huditi slovenskemu ljudstvu predvsem politično literaturo in prevode iz sovjetske književnosti. Državna založba izdaja v glavnem dela slovenskih in svetovnih klasikov ter šolske knjige. Slovenski knjižni zavod pa izdaja izvirna domača dela, prevode, poljudno znanstvena in poljudno zdravstvena dela, dramatiko in slovarje. V času dveletnega obstoja je Slovenski knjižni zavod popolnoma jasno pokazal smer, ki jo zasleduje in tudi dokazal, da je na pravi poti v svojem prizadevanju nuditi slovenskemu ljudstvu dobro, a obenem zanimivo berilo za razvedrilo in za pouk. Te smeri se Slovenski knjižni zavod namerava uržati tudi letos. Začenja nova kulturna sezona in zato je prav, da se vsaj površno seznanimo s programom te slovenske kulturne ustanove.

V zbirki izvirnih del slovenskih pisateljev, ki je brez dvoma najbolj pomembna, bo posebno izšel slovenski roman Jurčičev Deseti brat, to pot z ilustracijami Gasparija in v posebno lepi opremi. Nad vse zanimiv bo obsežen roman v dveh knjigah, ki ga je pravkar dokončal Antoh Slodnjak. Ki ga poznamo že kot avtorja romana o Prešernu. V tem delu pod naslovom: Pogine naj pes, prikazuje pisec življenjsko tragedijo slovenskega posatelja Frana Levstika. V isti zbirki bodo izšle še povesti dosejati zastopavljene slovenskega pisatelja Milana Puga, nadalje Študlove novele in Faturjeve pesmi.

Redna knjižna serija bo obsegala šest večjih knjižnih tekstov, med katerimi vzbujajo posebno radovednost novi roman sodobnega slovenskega pisatelja Miška Kranjca: Fara sv. Ivana. Roman se dogaja tik pred minulo vojno na slovenskem štajerskem in bo kot kažejo odlomki in napovedi vsestransko zanimiv. Ostali dve domači deli bosta že izbrane humorreske najboljše slovenskega humorista Milčinskega ter povest Cirila Kosmača, Domovina na vasi, v kateri prikazuje pisatelj prepoved slovenske vasi pred zadnjo vojno. Izmed ostalih treh knjig bo zanimiv roman iz ameriškega življenja, ki ga je pod naslovom "Ameriška tragedija" napisal ameriški pisatelj Theodor Dreiser. Francoski pisatelj Stendhal, avtor svetovno znanega romana Rdeči in črni, bo tudi zastopan v navedeni zbirki knjig. To pot bo izšel roman Lucien Leuwen. Zadnjo knjigo bodo predstavljale izbrane novele ruskega pisatelja Ljeskova.

Med slovenskimi knjižnimi izdajami je lani dosegla posebno velik uspeh Prešernova knjižnica, ki je izšla v nakladi 30.000 izvodov in katere knjižni dar je bil v nekaj tednih razgrajben. V tej splošno ljudski knjižni seriji, bodo tudi letos izšle štiri knjige in to še po nižji ceni (65 din). Med njimi so: Koledar Osvobodilne fronte z zelo pestro vsebino, druga knjiga Spominov na partizanska leta in roman danskega pisatelja Nexöja, Sirota Stina, v dveh knjigah.

Prevodi iz tujih književnosti tvorijo posebno zbirko knjig. Napovedanih je bilo zanimivih del iz jezikov vsega sveta, med katerimi so poseb-

no zanimivi naslednji prevodi: Dandierjev dnevnik, ki je eden najmočnejših dokumentov narodno osvobodilne borbe, bo zastopal srbsko književnost. Iz ruske literature bo izšel prevod romana Alekseja Tolstaja: Peter prvi, iz češke Olbrachtov roman Proletarka Ana, iz angleščine Dickensova Starinarica, ameriška književnost pa bo zastopana z Adamičevim Dinamitom, Upton Sinclairovim Petrolejem in še drugimi deli.

Posebna zbirka Slovenskega knjižnega zavoda bo Mala knjižnica, ki bo prava ljudska knjižna zbirka. V tej seriji bodo štirinajstrednevo izhajala po minimalni ceni 5 din slovenska in tuja krajša dela, ki zaslužijo, da se z njimi seznanjajo prav vsi slovenski narod. Poljudno znan-

stvena in zdravstvena knjižnica, ki sta še letos izhajali, bosta nadaljevali s svojim poučno-vzgojnim programom. Tudi knjižnica slovenskega gledališča bo še obstajala in nudila slovenskim dramskim družinam tekste dobrih dramskih del. Isto velja tudi za ostale posebne zbirke slovenskega knjižnega zavoda. Tako bodo zbirke: Pogledi, Mojstri in vzorniki, Politična knjižnica, Dokumenti po programu, ki obeta zanimiva in pestra dela, izhajale še nadalje.

Nemogoče je na kratko označiti vse knjige, ki jih v svojih raznih zbirkah Slovenski knjižni zavod pripravlja in namerava izdati v novi kulturni sezoni. Že iz zgoraj navedenega dela in vidimo, da bo letošnja knjižna zbirka zelo pestra in tudi kvalitetna, tako da bo prav vsakdo našel v njenih knjigah obilo razvedrila in še več užitka.

R. S.

Kulturna enakopravnost Italijanov na Reki

V Ljudskem gledališču na Reki igrajo drame in opere v hrvaškem in italijanskem jeziku.

Hrvatska drama, ki jo bo vodil kot leni dr. Marko Fotez, je pripravila za nastopajočo sezono naslednja dela: Mateja Bora „Noč v Globokem“, Filipovič „Za novo življenje“, Nušičeva „Pokojnika“, Ostrovskega „Sirota Stina“, Simova „Rusko vprašanje“, Afigenova „Mašenko“, Vuljaskega „Blato“, Shakespearea „Kar hočete“, López de Vega „Fuenteovejuna“, neko Molierovo delo in še druge. Pri tej izbiri so pazili na razmerje med slovenskimi in drugimi deli, kar je bilo treba v prejšnji sezoni zelo odobravati, saj je bilo od tri-rajstih premier deset slovenskih. Doprinos k izgradnji in izpolnitvi jugoslovenskega repertoarja bo tudi letos s strani reškega gledališča znaten, saj bodo vse premiere, razen Nušiča in Shawa, obenem prve izvedbe na Hrvaškem.

Iz lanskega repertoarja se bodo ponovila nekatera dela, dasi ne vse uspele predstave: to pa predvsem zaradi nastalih sprememb v ansamblu. Ponovila se bo Gunduličeva „Dubravka“, Držičev „Dundo Maroje“, Križina „V agoniji“, Cankarjev „Za narodov blagor“ in Molierov „Namišljeni bolnik“.

Delo italijanske drame bo usmerjeno predvsem k čim večjemu spoznavanju in zbližanju gledališke umetnosti s širokimi delavskimi množicami, zlasti italijanskimi, v Reki in Istri. Intendant prof. M. Perkovič bo režiral klasično tragedijo Vittoria Alfierija. Zanimivo, da italijanska gledališča že več kot 10 let ne izvajajo del tega italijanskega klasika. Nadalje se na programih „Ruski ljudje“ Simonova. Kot tretje delo bo prikazano prvo nagradno delo na natečaju, ki ga je razpisala Italijanska Unija ali pa neko Molierovo delo. Pripravili bodo tudi kako Goldonijev komedijo, ponovili pa bodo „Le baruffe chiozotte“. Sicer pa bo italijanska drama gostovala tudi izven Reke.

Reško opero vodi znani komponist Boris Papandopulo. Sezono bodo odprli s Smetanovo „Prodanca nevesto“. Lhotkova opera „Matija Gubec“ bo pa doživela na Reki svojo krstno predstavo. V italijanski se bodo izvajale Verdijeva „Traviata“ in „Otello“, Rossinijev „Seviljski brivec“, Puccinijeva „Madama Butterfly“ ali „La Bohème“ in pa Giordanov „Andrej Čempier“. Ponovili bodo pa še več del iz lanskega repertoarja.

Izpolnjen je pa tudi bolet, ki bo letos imel tudi samostojne predstave. Poskrbljeno je tudi za živahno koncertno sezono.

Razen tega se bo uprava pobrigala, da privabi v gledališče čim več občinstva in bo dajala še posebne predstave za dijake in za vojske. Z uvedbo posebnega sindikalnega abonmaja pa boče približati gledališče delavskim množicam, ljudstvu, ki so ga nekoč odtrgali od umetnosti.

Tako delovanje reškega gledališča tako lansko sezono kakor naštir sporeda za letošnje leto pa najzgovorneje dokazuje, da uživajo Italijani pod Jugoslavijo vso svobodo kulturnega dela in vso pomoč države pri tem delu. Pri tem se nam nehoti vsiljuje primerjava teh dveh dejstev: na Reki svobodno in od države podpirano kulturno izživljanje Italijanov, v Gorici pa že ob prvem pojavu „nove demokratske Italije“ napadi na slovenske kulturne institucije in sežiganje slovenskih knjig. Ali je treba še tu govoriti, kje vlada demokracija in svoboda?

Filmski festival

Tudi drugi danski film „Ti blaženi otroci“ sta zrežirala zakonca Jensen, Dasi še zdaleka ne dosega višine „Deklice Ditt“, je vendar še dober film. V njem igrajo večinoma otroci. Po dvajsetih letih, odkar je nastal, so sedaj prvič prikazali v Italiji sovjetski Einsteinov film „Oktober“, ki je dokument iz dni socialistične revolucije.

V štirih filmih Jeana Renoira, ki že sedem let dela v Ameriki, se je lepo videla razlika med filmi, ki jih je napravil doma in med zadnjima dvema iz Amerike. Sistemski produkcija, ki vladajo v ZDA, so omejili umetniške zmožnosti Renoira in ubili njegov genij.

Sovjetski film „Glinka“ se razlikuje takoj od običajnih biografij slavnih glasbenikov, v katerih nikoli ni prikazan odnos glasbenih stvaritev do dobe in družbe, v kateri so nastali. Glinkova glasba je pa rasla z zgodovino ruskega naroda, kakor pesni Puskina. Lev Arnstam, ki je bolj glasboslovec kot pa režiser, je podlegel ljubezni do melodije in vse podredil glasbi; medtem ko se v filmu, tudi kadar ima za podlago življenje kakega glasbenika, mora zgoditi naš nasprotno. Odlikuje pa film dobra igra in lepa fotografija.

Ameriški film „Spell bound“ so že prikazovali v Cannesu. Film je do neke mere zanimiv. Za srečo igrata v njem Gregorij Peek in Ingrid Bergmann; vendar ga je nek kritik označil kot „popoln kupčijski film“.

Francoski film „Ferrebrigue“ je bil še lansko leto v Franciji dvakrat nagrajen in splošno mnenje v Benetkah je bilo, da je film nagrajen vreden, a tu so ga prikazovali „izven konkurenca“. Istega dne so prikazovali še francoski film, ki je biografija sv. Vincencija Pavlanskega. Ta film bi naj prikazal, koliko premore krščanska ljubezen pri omiljenju težav, ki tarejo svet. Toda te težave niso prikazane realno v svoji resničnosti, v vzrokih, ki te težave rode in v resničnih učinkih, ki jih povzročajo. Na ta način je človeška masa v filmu nepristna in film zapusti vtis, da je bilo človekoljubno delo sv. Vincencija nekoristno.

(Nadaljevanje prihodnjice.)

Šošakovič v Benetkah in v Trstu

Ko se ni končal filmski festival, se je v Benetkah že pričel glasbeni festival. Za uvodno predstavo 11. septembra, je bila določena Šošakovičeva opera Katarina Izmajlova ali „Lady Macbeth iz Minska“. Dirigiral je Nino Sanzogno, režiral pa Aurel Millos. Solisti so bili dobri, vendar bi v Italiji našli tudi boljše. Vsekakor pa je predstava uspela in navdušila. V soboto pa je bil v Trstu simfonični koncert, kjer so poleg drugega predvajali Šošakovičev V. simfonijo, ki je bila po dobri izvedbi deložna, burnega ploskanja.

Guy de Maupassant

francoski pripovednik, mojster novele, se je rodil 5. avgusta 1859 na gradu Mirameznil v bližini Dieppea, umr. pa 3. julija 1893 v Parizu. V mladosti je študiral nekaj časa pravo. Leta 1870. se je udeležil nemško-francoske vojne. Po uspehih, ki jih je doživel s svojimi deli, se je popolnoma posvetil literaturi. V desetih letih, od 1880 do svoje bolezni 1890, je ustvaril niz romanov in nad tri sto novel, pravih mojstrov. Najpopolnejše življenje normandijskega kmeta ali pariškega meščana, naj slika po-

krajino svojega rodnega kraja in zagaten velemeštno vzdušje, vselej je oster opazovalec, ki prikazuje svet in človeka v njem stvarno, brez oklepševanja, takanega, kakršen je v resnici. Posebno pozornost zasluži njegovi orisi meščanske moralne pokvarjenosti, egoizma in notranje praznoti. V novelah iz nemško-francoske vojne je nazorno upodobil grozljivo surovost in nečloveško brezčutnost osvajalcev v vsej njihovi divjosti in uničujočem besu. Maupassant je umetnik, ki prodira preko zunanjega videza stvari in življenjskih pojavov v podtalne nagibe človeških značajev in analizira družbo z naravnost presenetljivo odkritostjo.

TO JE SOLKAN, KRAJ MIZARJEV, NJIH DELO JE TA SLAVOLOK.

Tržaško ljudstvo hoče red-mir

IZ TISTEGA DELA BRD, KI BODO PRIPADLA ITALIJI, SE LJUDJE SELIJO V JUGOSLOVANSKA BRDA.

trezno presoajajoč stvarnost novega položaja

(Nadaljevanje s 3. strani.)

Zločinstvo in kriminal pa se v teh dneh ni omejilo na področje, kjer je spet nastala Italija. Ze dolgo dobo je politični zločin v Trstu doma. To zločinstvo pa zadobiva take oblike, da je vsaka oznaka, ki ne pomeni najogabnejšega kriminala, netočna. Vsa ta dolga veriga kriminala ima svoj začetek in vsak njen člen bi lahko imel svoje ime. To je kriminal made in Lega Nazionale, Voce libera, Giornale di Trieste, Messagero Veneto, Lunedì, Vita nuova etc.; to je kriminal, ki mu je dal svoj blagoslov demokristijan Bettiol, ko je v Parizu izjavil, da bodo v Trstu razvili neslutni iredentizem. Ves reakcionarni tržaški tisk je v svojih stolpcih dan na dan hujškal k zločinom. Onemogli bes ob dejstvu, da je straja, ki je propagirala priključitev Trsta k Italiji, s svojo zahtevo propadla, da ni prišla do nikakih revizij tukajšnjih meja po njenih željah in da je — zopet ne v skladu z njihovimi željami — vendar prišlo do uresničenja STO-ja, vse to je pobornike teh zahtev toliko zmešalo, da so stopili naravnost na pot kriminala. Po natančnem načrtu so namerili strojno v mladino, ki si je v soboto privoščila v svojem krožku malo zabave. V tišino je po enajsti uri zaregljala strojnica in pod krogli se je zrušila majhna deklica, ki je prisostvovala zabavi. Ko smo videli na pogrebu njeno mater, ki je spraševala „Zakaj so ubili mojo Milko“, tedaj smo čutili, da bi nam bilo težko odgovoriti nesrečni materi. Težko si je zamisliti moralno sliko takih nestvorov, ki se skrbno pripravijo, da bodo od daleč, z nasprotnega griča, v zračni razdalji kakih sto metrov, streljali s strojnico v ljudi. Toda tistemu, ki pozna pisanje listov kot so „Giornale di Trieste“, „Voce libera“ in podobni gangsterski listi, je pojav take vrste zločina kar popolnoma razumljiv. Pisanje teh listov ima vso kvalifikacijo, da more iz ljudi, ki jih je še Lega Nazionale primerno pripravila, ustvariti kriminalce. Kajti bombe na sprevoz na predvečer prvega maja, bombe na kulturne krožke, napadi na mladince, ki odhajajo na festival v Prago, in pred nedavnim napadi na mirne ljudi po Trstu, zlasti po Acquedotto, končno pa so botni zločin in njemu sledeči — vse to so „bisleri“, nanizani na isto nit. Vsi ti zločini imajo isti, skupni izvor. Zaman „Giornale di Trieste“ in „Voce libera“ opletata s hinavskimi zavijanj. Gospodje, čemu se branite vzeti nase vsaj moralno odgovornost za te zločine? Pišete, da tisti, ki je storil ta zločin, ni ne človek ne Italijan. Da ni človek, to vemo. V koliko je ali pa ni Italijan, nas ne zanima, opravite vi to stvar sami med seboj. Zelo verjetno pa je ta „šne človek“ ne Italijan član „Lege Nazionale“. In povsem gotovo je, da je čitatelj tistih listov, ki danes kameleonsko zavijajo oči. In kakor silno neokusno norčevanje se zdi nekrolg mali deklici v „Voce libera“. Človek se zdrzne ob toliki ogabnosti. Res je sicer, da v tem listu ni to prva ogabnost.

Zločin, krj — to so hoteli pripraviti za rojstvo STO-ja zločinci, ki imajo radi na ustih besede „difesa dell'italianità“.

Ljudje, ki se ne znajo in nočejo spoprijazniti in živjeti v nov položaj, so pripravili za ponedeljek narodno žalovanje, lutto nazionale. V ta namen so že v soboto nosili v trgovine pozive, naj bodo v ponedeljek trgovine zaprte. Obenem

so že razdelili lepake — črno obrobene in s trobojnic preko vogala — z napisom „Chiuso per lutto nazionale“. Kar čudili smo se nekoliko, ko smo na Corsu tako pogosto videli ta letak. A kmalu nam je postala stvar jasna, ko smo blizu Verdijevega trga naleteli na skupino, ki je pravkar ukazala trgovcu, naj zapre trgovino, čez rolete pa so prilepili izvod onega plakata. Ta posel je majhna skupina nedoradnih nasilnežev opravljala popolnoma nemoteno. Videli jih je pri njih početju policijski agent št. 1726 s svojim tovarišem kot hitro nato agent št. 0006. Tik pred njegovimi očmi so oni zlikovci zapirali trgovino, ko trgovec naibž ni imel namena zapreti jo, a agent ni niti trenil. Tako se je uprizarjal „lutto nazionale“. V čem je bil prav za prav ta „lutto“, je najbrž najbolje pogoditi oni, ki je pri Sv. Justu pri nekakih slovesnostih dopoldne zapil „Evviva il fascismo“. Da, ta „lutto“ je bil samo žalovanje po onih lepih časih črnih srajc.

Ta dan je že tako slavna civilna policija napisala novo, lepo stran svoje zgodovine. Kot smo že omenili, je mirno gledala početje raz-

nih tolpe, dopuščala zbiranje, dovolila, da je drhal ustavljal tramvaje in podila ljudi iz njih. Spuščala se je z razgrajati v neresne debate in šele takrat zamahnila neka krat z manganili, ko je bila sama napadena. Lahko, da je za ta njen nastop letelo nanjo kamenje, a ona je ohranila mirno kri in potrpežljivost. Vedeli smo, da bi ta policija čisto drugače opravljala svoj posel, če bi imela opraviti z antifasisti. In to je še istega dne dokazala. Nekaj sto delavcev bi zadostovalo, da bi bil po celem mestu mir, kajti pred delavčev pestjo čutijo ti „sinčki“, junaki brezdelja, le še dolžno spoštovanje. Toda tu je takoj nastopila policija, ki je smatrala za nujno, da zaščiti uboge nedolžne fantke. Kljub temu so se pričeli na raznih točkah spopadi. Pri tem je fašiste ponovno zajela strast metanja bomb, streljanja s oken z revolverjem in še marsičesa podobnega. Bilanca je bila cel kup ranjenih, med temi tudi marsikateri policaj.

Policija je v ponedeljek še enkrat pokazala, da je pač še vedno samo AMG-policija, da se novega položaja še ne zaveda, da noče postati

tržaška policija, ki bi brani in ščitila ljudstvo, temveč hoče ostati to, kar je bila vse doslej.

Tržaško šovinistično časopisje pripisuje metanje bomb kar nam, „slavokomunistom“. Ne da bi se puščali v prepis s temi listi, lahko poudarimo le to: nam ni treba bomb, dovolj so naše krepke pesti, da lahko v kratkem času razpršimo fašiste, da se jim ne bi ljubilo se še kdaj vračati.

Toda oni vedo, da se jim ni treba bati, kajti z njimi je policija.

Okrog enajste ure zvečer je bil nenavaden mir. Zdelo bi se, da so vsi ljudje že v posteljah. Toda nenkrat se od nekd zaslišijo strelji. Pod svinčenkami se zgrudijo štirje delavci. Eden od njih naslednjega dne umre. Se ni bilo dovolj krvi, še je treba žrtev. Fašisti so vpisali v svojo aktivo novo postavko —

Mar naj torej pomeni rojstvo STO-ja okrepitev fašističnega kriminala na tem ozemlju? Brez dvoma se je zločinska svojat okrepila z dotokom bezulov iz Istre, to je fašističnih pritepenec, ki jim ni bilo več obstanke tam, kjer so čutili, da je fašizmu odklenalo za vedno. In naj bo sedaj Trst njih

zatočišče in obenem področje njihovega zločinskega delovanja? Pod dotedanjo ZVU in njeno policijo je vsekakor bilo tako, toda pod novo oblastjo mora za vselej izginiti iz Trsta take vrste kriminal, ki ima za objekt svojega izživeljanja življenja demokratičnih ljudi. Prav ti zločini nam narekujejo s trdim podudarkom: bodite enotni! Vsi, ki vam je demokracija potrebna in ne le lepa beseda, združite se v enoten demokratski blok! Fašizem, ki mu je dotedanji režim ZVU tako dobrohotno držal roko pod pazduho, ne izbira, kadar je treba udariti po demokraciji: Slovenec ali Italijan — to je vseeno. Zato se pa moramo proti njemu združiti vsi, Slovenci in pa demokratični Italijani. Le združeni bomo dosegli v novi državi tisto moč, ki je prvi pogoj za uspeh v borbi. Pri tem pozivu na združitev se ne bo mogel nihče izmikati. Kdor ni odločen antifasist, ta že dela za fašizem, kajti s svojo pasivnostjo slabi antifasistični blok. Nudila se bo torej zadnja prilika kapitalne odločitve: za ali proti, kajti vmes — poti ni!

Mislimo, da je „oliko prelite krvi ob rojstvu STO-ja vendar prepričalo tudi zadnjega omahljivca. Kajti kdor je še videl ogromno množico delovnega ljudstva na pogrebu male Milke, temu je moralo postati jasno, da se vsa ta sila ne bo več pustila igravati. S svojo udeležbo na pogrebu v tako ogromnem številu je pokazalo, da med delovnim ljudstvom ni razcepljenosti, kadar se postavlja preden izbira: fašist ali antifasist. Ta veličastni pogreb pa je bil obenem resen opomin tistim, ki mislijo, da se jih stvari, o katerih razmišlja in odloča delovno ljudstvo, njih ne tičejo. To so vsi tisti, ki mislijo, da se njih interesi v bistvu razlikujejo od interesov delavcev, če ne hodijo v svoje službe v modrih delovnih oblekah. Silno se namreč motijo, če mislijo, da bodo lahko vedno stali z delovnim ljudstvom vsak na svojem bregu. Prepričali se bodo, da se morajo tudi oni priključiti snemu toku demokratičnih množic. Priključiti se mu bodo morali vsi tisti, ki iskreno obojajo fašistično zločinstvo, ki so res za mir na Tržaškem ozemlju.

zadnjimi dogodki, saj je krivično potegnjena meja v živo zadela vse svobodoljubno ljudstvo, ki je dve leti upalo, da se bo kako izboljšalo in kako zadostilo političnim in gospodarskim težnjam slovenskega in romanskega prebivalstva. Ko pa je v ponedeljek stopila v veljavo mirovna pogodba in so seveda pričele veljati tudi nove meje Svobodnega tržaškega ozemlja, so bile vsaj za sedaj pokopane vse nade na popravno krivične meje.

Za istrsko prebivalstvo cone „B“, ki bo prišlo pod STO, je bil ta dan tem bolj ožten ravno zato, ker je moral, namesto da bi slavilo rojstvo Svobodnega tržaškega ozemlja in nov doprinos k utrditvi slovensko-italijanskega bratstva, masovno protestirati proti zločinom, ki so jih zagrešili novofašisti v Trstu in tudi v onih predelih cone „A“, ki se bo vrnila pod Italijo, to je zlasti v Tržiču in Gorici. Ogorčenje istrskega prebivalstva nad temi ogabnimi zločini je razumljivo, saj je imelo v dveh letih življenja, v okviru ljudske oblasti dovolj prilike spoznati, kako resnično je mogoče pravo in nepotvorjeno slovensko-italijansko bratstvo samo v

Proglasitev STO-ja v tržaškem delu cone B

SLAVOLOK BO KMALU DOKONČAN

Zapuščamo Trst, kjer maloštevilne zastave pričajo, kako močno je padlo število onih, ki so še do nedavnega videli edino rešitev za Trst v objemu dvatisočletne kulture in lažnih obljub. Peljemo se skozi Sv. Jakob, kjer je videti gruče delavcev, ki se že v zgodnjih urah zbirajo v svojem okraju in razpravljajo o novo nastalem položaju. Vsem lahko bereš na licih in očeh trdno zavest, da bodo tudi v bodoče znali braniti svoje svobostine, svojo demokracijo, za kar so se toliko let borili in se na žalost morajo še danes. Kmalu smo preko Zavelj in avto se ustavi pred blokom. Človeku postane kar neprijetno, ko ob prihodu na blok pomisli, da se bo danes peljal vendarle po novoustanovljenem Svobodnem tržaškem ozemlju, pa mora kljub temu preiti mejo v lastni državi!

Tembolj čuden vtis na potnika pa napravi prehod sam preko bloka.

Tu je vse polno angleškega vojaštva z značilnimi nizkimi in širokokrajnimi oboroženimi in ta pogled na do zomb oboroženega angleškega vojaša, katerega si bil doslej vajen videti v Trstu le v spremstvu lepo načičkanih in oblečenih gospodičen, te kar nekam neprijetno dirne. Pri stražarici stoji nek inozemski novinar in napeto pričakuje, kdaj bo imel priliko filmati kak napet ali pa celo razburljiv prizor. Toda za to je odlično pozorišče edinele tržaški center. Tudi oficirji so pripravljeni „na boj“, ki pa seveda č nikoder noče priti, kajti nekaj metrov dalje je že videti modre uniforme jugoslovanskih miličnikov, ki s prijaznim nasmehom spuščajo potnike preko svojega bloka. Kar nehoti občutiš globoko razliko med obema blokoma, med oboroženimi vojskaki in vrsto slovenskih, jugoslovanskih in italijanskih zastav z rdečo zvezdo, ki vise na dolgi vrvi,

razpeti preko ceste močno sredi med obema blokoma.

In tako smo v onem predelu nekdanje cone „B“, ki bo sedaj pripadela Svobodnemu tržaškemu ozemlju in katerega bodo do nadaljnjega, dokler ne pride v Trst guverner in se ne sestavi začasna tržaška vlada, še vedno upravljala jugoslovanska vojna uprava. Tu je splošno razpoloženje v popolnem nasprotju z umetno pripravljenim napetim vzdušjem, ki vlada v Trstu. Tu ni nikake napetosti, ni policijskih odredkov, ki bi drveli po cestah in nadzorovali demonstrante, kajti edini demonstranti so tu kmetje in delavci, ki mirno delajo in opravljajo svoj vsakdanji posel. Vse je mirno in sodeč po prebivalstvu, človek skoro ne bi verjel, da je taka mirnost mogoča na dan rojstva STO-ja. Toda videl sem jo in pri tem čutil, kako plemenito razumeva to prebivalstvo narodnostno strpnost. Ko sem nekega kmetja v Koprju vprašal, kaj misli o najnovejših dogodkih, mi je dejal takole: „Svobodno tržaško ozemlje je tu in zato bo treba delati, delati in delati, ako bomo sploh hoteli živeti. Mi bomo delali ves dan, zvečer pa se bomo pomenili o novicah. Ne razumem, zakaj morajo v Trstu ta dan slaviti s procesijami k Sv. Justu, bombami in napadi na Slovence. To ne bo rodilo nič dobrega...“ Popoldanski dogodki so mi pokazali, da to, kar je dejal stari slovenski kmet v Koprščini, ni bilo samo njegovo osebno mnenje, temveč mnenje ogromne večine prebivalstva.

Dočim so se namreč v vseh onih delih cone „B“, ki bo pripadla Jugoslaviji, vršile spontane manifestacije veselja in radosti nad priključitvijo k Federativni ljudski republiki Jugoslaviji, je bilo življenje v onih predelih, ki bodo padli pod STO čisto normalno. Človek bi celo lahko rekel, da monoton življenje istrskih mest in vasi na STO-ju izraža nekakšno pobitost nad

(Nadaljevanje na 14. strani.)

KAKO BI BILO, ČE BI ŽIVALI PRIREDILE OLIMPIJADO?

V dobi, ko urijo športniki vseh narodov in dežel v plemenitem tekmovalstvu svoje sile, da dosežejo skrajne možne rekorde, je zanimivo ugotoviti, česa so v tem pogledu zmogeli živali. Ko homo skušali odgovoriti na to vprašanje, ki z redkimi izjemami zaostajajo za človekom tako glede telesne velikosti kakor glede teže. Pri njih prihajajo v poštev le relativna mera, n. pr. višina skoka pri bolhi ali daljina skoka pri kobilici. Pri vretenčarjih šele vidimo prav, kako je borba za obstanek v teku razvoja preoblikovala telesa mnogih živali in jih tako prilagodila njihovu načinu življenja, da more prirodnoslovci poročati o kar presenetljivih živalskih »športnih« uspehih. Saj najdemo pri živalih skoraj vse vrste človeških športov in kajpak tudi rekorde, kakršnih človek nikdar ne bo zmogel. V naslednjem naj bodo navedeni nekateri primeri skokov v višino, globino in daljavo pa rekordov v teku, plavanju, potapljanju, plezanju, v jadralnem in motornem letenju.

ŽIVALSKI MOJSTRI V SKOKIH

Za najboljšega skakalca med vretenčarji imamo po navadi klokan velikan ali kenguruja (*Macropus rufus*), ki biva po avstralskih planjavah in dosega na begu čez 2 do 3 m visoko grmovje 6 do 10 m višine (pomislite, da stanuje v 3 do 4 m visoki sobi!). Se večji mojster pa je gibbon (*Hylobates* sp.), dolgoroka opica, ki živi v Indiji in po Malajskih otokih. Ta skače do 13 m daleč od veje do veje in menja, če treba, med skokom svojo smer. Tudi neka vzhodnoafriška opica, imenovana gverca, se zažene z gugajoče veje do 15 m daleč v globino in daljavo, pri čemer si pomaga z dolgodelnim košatim repom. Naša neverica, ki je neprekosljiva plezalka in skakalka, se reši pred svojo najhujšo sovražnico, gibčno kuno zlatice, s skokom z drevesnega vršiča do tal, včasih tudi do 20 m globoko. Gams skoči v silo s strme pečine 13 do 16 m daleč v globino, kjer se ustavi z neverjetno zanesljivostjo tudi na najmanjšem oporišču. O njem tudi vemo, da preskoči do 7 m globoke prepade in da se zažene ob strmih stenah do 4 m visoko, da si le reši življenje. Podobno skače neka južnoafriška antilopa brez zaleta navpično do 2 m visoko — opazovalci pravijo, da kar na lepem, iz same razposajenosti. Jelen premaga do 3 m, lev do 4 m visoko oviro, medtem ko dosega dirkalni konj po 7 do 8 m dolge skoke. Tudi ribe skačejo: z Jadrana n. pr. so nam znani delfini, ki spremljajo ladje z velikimi skoki. Se spet, nečiji so lososi, ki potujejo za časa deštitve iz morja v reke in premagajo na svoji poti z elegantnimi 4—6 m visokimi skoki marsikatero oviro. Leteča riba (*Exocoetus evolvans*) se odteguje zasledovalcem s skoki iz vode, pri čemer leti skozi zrak tudi do 200 m daleč.

ŽIVALI - NAJBOLJŠI TEKAČI

Za hitrost živali pri teku imamo le prav malo natančnih mer. Na splošno pa vemo, da so dirkalni konji, divji osli, gazele, nojki in velblodi izvrstni tekači. V navadnem skoku dosega konj 5 do 9 m v sekundi, v dirkalnem skoku pa tudi do 15 m. Kot rekord velja menda premerjenje ene angleške milje (1608, 6 m) v 1 minuti in 22 sekundah. O prav zanimivih rezultatih je svojčas poročal Američan Roy Chapman Andrews, ki je na svojem potovanju po Notranji Aziji zasledoval divje osle in gazele z avtomobilom. Divji osli so dreveli pred avtomobilom 800 m daleč s hitrostjo 65 km na uro, neka gazela (*Gazella gututrosa*) pa je z naporom vseh mišic tekla na razdaljo 400 m s hitrostjo 100

LETEČA RIBA, NEKE VRSTE MEČA RICA, KI SE JE UJELA NA TRNEK.

km na uro. Dirkalni velblodi prejezdijo v Somaliji s tovorom 120 kg na hitru po 70 do 80 km in znano je, da so v dobi pred železnico in avtomobilom brzi sli premerili 1400 km dolgo pot od

Kaire do Meke z velblodi povprečno v 18 dneh. Noj, ki zajame v najhitrejšem diru pri vsakem koraku 4 do 4,5 m, beži pred svojimi zasledovalci s hitrostjo 20 do 30 m v sekundi.

ŽIVALI-VZOR PLAVALCEV IN POTAPLJALCEV

Tudi v plavanju in potapljanju so nam živali vzor in njihove rekorde bomo pač težko kdaj dosegli brez tehničnih pripomočkov. Ne glede na kite in tjalne, ki so se s kopnega zopet vrnili v pradomovino vseh živali, v vodo, kjer se gibljejo sedaj enako kakor ribe predvsem s plavajem in potapljanjem, so si tudi nekateri drugi sesalci izbrali vodo za lovišče. Tako sta n. pr. vidra, ki živi po evropskih in severnoameriških rekah in jezerih, in morska vidra, ki je doma ob obrežjih severnega Tihega oceana, gibljivi plavalci, prav tako dobro pa plava ruska vidra, ki je razširjena po Sovjetski zvezi in v Severni Ameriki. Tudi bobri, nutrije in pižmovke so izvrstni plavalci, medtem ko drže losi, beli medvedi in severni jeleni rekord v dolgotrajnem plavanju. Nekatere vodne ptice, kakor pingvin, znani prebivalci antarktičnih obrežij, in razni plovci severnih morij plavajo zelo spretno in hitro. Potaplja se globoko in zdrže pod vodo tudi dalj časa, nekateri izmed njih dosega tudi globine do 120 m.

ŽIVALI - LETALCI

Kar je človek dosegel šele v zadnjih desetletjih svoje zgodovine, da se namreč osvobaja trdne grude in se dviga v zračne višave, to je mati narava omogočila mnogim živalim že v geološki davniini. Clovek letenja iz lastnih sil ne zmore, pač pa ga zmore žival. S svojim mišičastim motorjem, z brezhibno delujočim letalskim mehanizmom, s pravilno lego zunanjih, in notranjih organov, ki so prilagojeni telesnemu težišču, prekaša žival človeškega letalca, ko ustavi motor, pa ga nadkriljuje tudi v polnem in jadralnem poletu. Prhutarjem med sesalci, predvsem pa seveda pticam je letenje postalo glavna oblika njihovega gibanja. Svoboden in neoviran leta ptič po ozračju, daleč čez površje zemlje in tudi čez valovje svetovnega morja. Tako je n. pr. l. 1924 prispel na Novo Fundlandijo galeb, ki so ga bili leto prej na neki angleški ptičlovni postaji opremili z obročkom. Prepotoval

je potemtakem ves Atlantski ocean. Zelo daleč potujejo tudi lastovice, saj so obročkane lastovice iz Evrope že v več primerih ujeli, n. pr. v Južni Afriki! Enako potujejo n. pr. štorke vsako leto iz Severne Evrope v Južno Afriko in nazaj. Zelo različna pa je višina, ki jo dosega ptiči. Znani

DIVJI OSEL V 65 KILOMETRSKEM DIRU

GLOBUS

Da bi lahko obnovili cesarsko palačo v Tokiju na Japonskem, katero so med vojno letalske bombe precej poškodovale, so bili povabljeni vsi Japonci, da deset mesecev prispevajo določeno vsoto v znak predanosti cesarju.

1800 delavcev v tovarni Diesel-motorjev v Kielu v Nemčiji je glasovalo za nadaljevanje protestne stavke proti odredbi britanskih zasedbenih oblasti, da se tovarna razdene.

Pet čuvarjev zloglasnega nemškega taborišča v Belsenju je bilo pred ameriškim vojaškim sodiščem obsojenih na smrt z obesimo.

Po vestih iz New Yorka bodo meseca decembra izstrelili v A-

naravoslovec Humboldt je opazoval v Južni Ameriki kondorja kot drobno točko visoko nad ognjenikom Chimborazom (6310 m). Letal je torej v višini najmanj 7000 m. V splošnem pa so prej močno precenjevali višino, v kateri letajo ptice pri svojih selitvah. Nemogoče je, da bi letele, recimo v višini 10.000 m, ker je v teh zračnih plasteh 54 stopinj mraza in živali tudi ne bi prenesle nizkega zračnega tlaka. Tudi hitrost ptic selivk v jatah je manjša kot hitrost posameznih ptic. Svoj daljni cilj dosega mnoge selivke samo z daljšimi ali krajšimi prekinitvami

svojega potovanja. Za nekatere posebno dobre ptice letalke so znanstveniki izračunali dosežene hitrosti. Tako navajajo n. pr. da dosega lastovnik (*Cypselus apus*) hitrost 494,7 km na uro, kar ustreza 137,4 m v sekundi, lastovica preleti v uri največ 300, golob 117 km. Najboljša pomorska letalca sta albatros (*Diomedea exulans*) in burjevka (*Fragata aquila*), ki jadrate po ure in ure navidežno brez giba perutnic zdaj navzgor, zdaj navzdol; posebno dobri opazovalci pa so ugotovili, da zamahnejo albatrosove perutnice vsakih 5 do 7 minut.

ALBATROS — ODLIČNI JADRALEC JUŽNIH MORIJ

na za proizvodnjo atomske energije. Ležišča so večinoma na palestinskem ozemlju, ki je pod angleško kontrolo.

Kapetan William Odono, ki je te dni nameraval napraviti s svojim letalom nov polet okrog sveta, je po radiju javil, da mora zaradi okvare v motorju odložiti izpolnitev svoje naloge in bo zato napravil samo polet okoli polovice sveta. Svoj poizkus bo v nekaj tednih spet ponovil.

V Branjevu v Vzhodni Prusiji so našli skrivališče, v katerem je bilo skritih preko dvesto starodavnih grških in rimskih kipov, izvirajočih iz prve krščanske dobe. Te kipe so radiju javil, da mora radi okvare v Kitajska zakonodajna skupščina je ratificirala mirovno pogodbo z Italijo, istočasno pa tudi odobrila dogovor z Veliko Britanijo glede zračnih prevozov.

Po poročilih iz Italije sta pred dnevi dva angleška vojaka v Rimu pri Karakalovih Toplicah napadla neko dekle, ki je iskala svojega zaročenca in jo s silo odvedla na polje kjer sta jo poslila in izpustila šele po sedmih urah perverznega mučenja. Policiji je baje uspelo, da je oba vojaka še isti dan aretirala.

Neki italijanski uradnik, ki je bil komaj štirinajst dni nadopustu v Palermu na Siciliji, se je tamkaj v tem kratkem času, čeprav poročen in oče nekaj otrok, tako blazno zaljubil v neko plesalko, da jo je potem, ko je spoznal, da ga ne bo nikdar marala, ubil s samo trinajstimi strelji iz samokresa. Svojo žrtev je po zločinu sam z vozom zapeljal na policijo in jo tamkaj izročil pogrebem, sebe pa karabinjerjem.

meriko raketo na luno. V raketi bo celotna posadka in med njo tudi neki poliglota, ki bo pomagal pri razgovorih z eventualnimi prebivalci lune.

Iz dvorane palače Buchingam v Londonu je bilo objavljeno, da bo angleško prestolonaslednico Elizabeto, ki se bo 20. novembra poročila s kraljevičem Monutbattenom spremljalo k poroki osem neporočenih deklic.

Huda nesreča se je pripetila v topilnici jekla v Neaplju, kjer je zaradi napake v napravi zalila tekoče železo 14 delavcev, ki so seveda bili na mestu mrtvi.

Pri eksploziji v angleškem rudniku Thornhill je našlo smrt 8 rudarjev, nadaljnjih osem pa še vedno pogrešajo.

Nedavno so v zalivu Akaba na stikališču egiptovske in palestinske meje odkrili bogata ležišča urana, glavne prvine, ki je potreb-

GOSPA Z NAGELJNI

ROMAN CRONINA

Katarina Lorimer, 35 letna lastnica prodajalne umetniških starin je kupila Holbeinovo miniaturo slike »Gospa z nageljni«. Nameravala jo je prodati, da opomore svojemu omajanemu gmotnemu položaju. Katarina, ki se je s svojo sposobnostjo povzpela do lastnega podjetja, je z vso nežnostjo skrbela za svojo nečakinjo Nancy, zaročeno z Američanom Chrisom Maddenom.

Medtem ko spočetka Katarina ni imela do Maddena zaupanja, je na poti v Ameriko (kamor je potovala tudi Nancy na turnejo) spoznala, da ga ljubi. Ni hotela kaliti sreče svojih nečakinji in rada bi se umaknila, vendar se je vdala Maddenovemu vabilu in Nancyini prošnji ter se odpravila na obisk k Chrisovi materi. Med tem ko je Katarini tu ugajalo, se Nancy ni čutila zadovoljno. Chrisova mater je skoraj skrbelo, ali bo Chris z Nancy srečen.

Razgovor je prekinila gospa Hickey, ki je prinesla pladenj slaščic, komaj vzeti iz peči, in ne Katarina ne gospa Maddenova se nista vrnili na ta predmet. Popoldne je Katarina raje ostala doma. Predvidevala je, da jo bo večerni sprehod zelo utrudil. V resnici so bili povabljeni še bolj mnogoštevilni kot dan prej, toda niso izgubljali časa pri mizi. Vsem se je mudilo, da bi že odšli in proti osmi uri je kaka dvajsetorica veselo krenila proti jezeru. Bil je tudi Madden. Nancy je medtem trdila in prisegala, da je postane slabo, samo če vidi par drsalk. Dejala je, da bo ostala doma in delala.

Ko so si vsi nadeji drsalk, so si podali roke navzkriž in dolga človeška veriga se je oddaljila od obale v rahlem polmračnem svitu. Enakomerno so se pomikali dalje v čarobni noči. Visoko na nebu je bil mesec videti kot čarobna svetilka in kot srebrni je odseval v jezeru, medtem ko so se na jugu iskrite strehe vaških hiš v ivju, ter so gore na zahodu tvorile ogromen most, ki se je zdelo, da vodi v domovje bogov. Toda ko so prišli iz zaliva, se je pred drsalki razprostiralo zamrznjeno jezero kot ogromno ogledalo, gladko kot marmor in nežno kot ahat. Katarina je sopihala. Večkrat se je bila drsala na ribnikih v okolici Londona, kjer neprestano visi rahla megla in kjer se je vedno bati, da se led ne stopi, toda nikoli še ni bila na takem razsežnem prostoru, na takem zraku in ledu, brez madeža in brez nikake sledi. Veselje ji je širilo srce. Lahno škripanje drsalk ji je zvenelo v ušesih kot glasba. Veter ji je bičal obraz in ob njenih ramenih so vihrali kraji njene rute.

Dospeli so končno na otok; bil je to majhen okrogel hriček, oddaljen pet milj od celine, pokrit s suhim grmovjem in majhnimi vrbami.

Čez nekaj minut je zaplapolal velik kres, ki je bil že od prej pripravljen in drsalki so se v krogu razporedili okoli njega. Vzeli so iz nahrbtnikov termovke s toplim mlekom in kavo ter začeli ponujati okoli. Skrivnostno, kakor kdo, ki izkoplje zaklad, je Betty Lou potegnila iz svojega mufa paket piškotov; zatem je Andy Dun, prodajalec v velikem domačem bazarju, vzel harmoniko in začel igrati stare ljudske napeve, nežne in sanjave. Preprosti in lepi napevi so se dvigali v nočno nebo in vsi so začeli peti, ne da bi se tega zavedali.

Katarina je gledala okoli sebe obraze pevcev, ki jih je razsvetljeval odsev kresa in drugič v tem dnevu so ji solze posilile v oči. Z vsem svojim srcem je želela, da bi Nancy bila prisotna. Med vsemi temi preprostimi ljudmi je vladala, nema in globoka vzajemnost, bratstvo, ki združuje na tem svetu vse ljudi, ki so dobre volje. Naenkrat so intonirali neko ljubko pesem: *Juanita*. Katarina se ni mogla vzdržati, ču, tila se je njihova in začela je peti z njimi. Medtem ko je kradoma pogledala Maddena, je videla, da ima on pogled uprt vanjo. Ves ta dan in po njenem prihodu, ga je komaj videla, toda v tem trenutku je opazila na njegovem obrazu globoko in čudno vznemirjenost. Strmel je vanjo, kot da bi jo hotel prepoznati, kot da jo gleda prvič v svojem življenju.

Ko so končali s petjem, je nastal dolg molk. Repertoar je bil izčrpan. Začeli so vstajati in smeh in pogovor je bil zopet v polnem teku.

Nenadoma je Katarina opazila, da stoji Madden poleg nje.

»Zelo lepo je bilo od tebe,« je dejal s čudnim glasom, »da si se nam pridružila.«

»Zakaj?« se je smejala, toda v njenem smehu je bila neka tesnoba. »Zal mi je samo, da nikoli ne utegnem ujeti dveh not skupaj!«

»Kaj zato?« je dejal Madden. »Vseeno je bilo lepo.«

Ko so se vsi zopet prijeli za roke in jih prekrižali, da bi se peljali proti obali, je Madden ostal poleg Katarine. Njegove roke v volnenih rokavicah so nežno in trdno oprijele Katarinine.

Med dirko po ledenem jezeru je Madden komaj spregovoril kako besedo in ko so se vrnili, jo je kradoma pogledal in ji na kratko voščil lahko noč.

Vendar še ni šel spat. Pustil je ostale in se splazil proti sadovnjaku, kjer so imele jablane s svojim grčstnim in zvitim vejevjem in debli, ki jih je razglodal čas, v luninem svitu čudne in groteskne oblike. Ostal je za trenutek nepremičen. Nato je mehanično prižgal pipo, ki je pa kmalu ugasnila in jo ne da bi se zavedal tiščal še dalje med zobmi. Naenkrat je v Katarinini sobi za zavesami zasijala luč. Pridržujoč sapo, je Madden strmel v okno. Nato je oprl glavo na mrzlo drevesno lubje.

Njegov obraz, ves blede v luninem svitu je nudil prav tako žalostno sliko kot stara debla, ki so metala svojo senco okoli njega.

Trinajsto poglavje

Katarina je bila zopet v Ney-Yorku. Bil je šele ponedeljek in komaj pred tremi dnevi je bila odpotovala z glavnega kolodvora. Toda ti trije dnevi so se je zdeli dolgi kot cela večnost.

V šumu velikega mesta, ki jo je zopet obdajal, so se je zdeli dnevi, ki jih je preživela v Graysvillu kot drag in mil spomin iz preteklosti.

Tudi Nancy in Madden sta se vrnila. Bertram je podpisal dogovor z »Imperial Theatre« in skušnje so se začele. Madden je po Nancyini želji odložil svoj odhod v Cleveland in zopet stanoval v hotelu Waldorf.

V naslednjih dneh ga Katarina sploh ni videla. Pa tudi ni prišla v družbo z nečakinjo. Čeprav je bila Nancy skoraj vedno zavzeta z vajami in gledališčem, je Madden skoraj nikoli ni puščal same. Opoldne in zvečer jo je vodil v najelegantnejše restavracije in zadovoljeval vse njene muhe. Nancy se je posvetila svojemu delu s fanatično gorečnostjo, toda vendar ji je ugajalo uživljati se z vso vnmemo v elegantno življenje. Za četrtek zvečer se je dogovorila s Katarino in Maddenom, da bodo obiskali nek nočni lokal. Katarina ni bila preveč navdušena, toda popustila je, da je s tem ugodila Nancy. Poskušala je osredotočiti vse svoje energije samo na poslovne stvari. Misel, da mora na vsak način prodati miniaturo, je bila kot mōra in nepotrpežljivo je čakala na Brandtov povratek. Zavedala se je, da stavi njen notranji nemir živce na trdo preizkušnjo. Ko je prišel četrtek, se je čutila razdražljiva in potrta. Samo ena stvar ji je bila še preveč jasna; velika želja, da vidi zopet Maddena.

Ko so se zvečer sestali, je bila vsa preplašena, ko je videla, kako se je Madden spremenil. Postal je mršav in pod očmi je imel modre kolobarje. Čudno je bilo to srečanje. Njihovo lepo prijateljstvo, spomin na ure, ki sta jih skupaj preživela v Londonu in med prvim delom potovanja, noč, ko sta z roko v roki drsala po graysvillskem jezeru, vse to se je zdelo popolnoma zabrisano iz njegovega spomina. Njegovo obnašanje je izdajalo skoraj bolešno zdržljivost.

Sploh je ni pogledal in roka, ki ji jo je prožil, se je zdelo ledena. Za Katarino je bil ta trenutek okrušen. Nancy pa je bila preveč zaposlena sama s seboj, da bi kaj opazila.

Ostali so nekaj minut v veži hotela. Razgovor je medel. Madden je stopil na cesto in poklical taksi. Ko so dospeli v nočni lokal, je bilo vse zasedeno, toda zanje je bila rezervirana miza na ugodnem mestu.

Katarina se je morala še enkrat čuditi Maddenu, ki ga je v mislih videla v krogu svojih dobrih in preprostih ljudi, kako se tudi tukaj naravno in neprisiljeno vede. Kljub šampanju je bil razgovor še vedno medel. Na srečo so kmalu po njihovem prihodu ugasnile luči za prvo točko kabaretskega programa. Pojavila se je Daisy Jervis. V svetlobi reflektorjev se je približala mikrofonu in začela peti iz svojega repertoarja. Ni bila lepa, toda njena prekipajoča živahnost jo je delala zelo privlačno. Nancy jo je poslušala s pridržano pozornostjo in s kritičnim pogledom, ki je lasten strokovnjakom. Katarini ni uspelo, da bi odvrnila svoj pogled z Maddenovega obraza. V odsevu luči, ki je padala z odra, je bil videti še bolj suh in reven. Neprestano je kadil, njegovi prsti so imeli nervozne kretnje ter so bili opaljeni od tobaka. Do tedaj ni bila nikoli tega opazila. Zdelo se je, kot da se ga je nenadoma polastilo nekaj mučnega. Izbegaval je njenemu pogledu. Njegova stisnjena usta so imela izraz potrnosti.

Točka je končala in Nancy, ki ni videla in opazila ničesar, je pila in delala opazke na račun gostov pri sosednjih mizah. Poznala je že večino izmed »deset tisočev« visoke new-yorške družbe in ob kakih drugi priliki bi njene zbadljivke, ki jih je delala zviška, imele efekt zabavne satire. Naenkrat se je obrnila proti

voglu dvorane, kjer je opazila neke prijatelje iz svojega ansambla.

»Bertram je tu, Katarina, z Brandtovo in Sidneyem. Oni nimajo tako dobrega mesta kot mi in so daleč zadaj. Na tvoje zdravje Chris!«

Daisy Jervis je ponovno začela peti in sicer neko hripavo brodvaško melodijo, ki je bila sestavljena iz surovih disonanc in naglo pretrganih sinkopiranih ritmov. Pevkin trdi glas je čudovito podajal ostri in prevratni ritem velikomesnega pocesnega življenja in vso surovost in nemir modernega življenja sploh; to je bil vrhunec njenega programa in vsi so poslušali v globoki tišini.

Katarina je bila vsa prevzeta. Premagovale so jo vztrajno nabijajoče kadence. Toda to petje jo je bolelo in ji stiskalo srce. Pogledala je po dvorani, polni cvetja in nakita. Sredi tega izzivajočega razkošja, med eksotičnimi okrasi in dragimi buteljškami, je sedelo odišavljeno in plehko človeštvo, togo v svilenih oblekah in naskrobljenih srajcah, možje s trdimi in zlobnimi obrazi, ženske glave našminkane kot maske, katerih lepota se je zdelo kovinska.

Silen obup in velika potreba, da se umakne vsemu temu sta se je polastili. Nehote je videla v duhu Graysville in njegovo ljubko in resno pokrajino: mislila je na lepoto, ki jo nudi preprosto življenje; čist zrak, zdrava hrana in jasne oblike podeželskih horizontov. Popadla jo je neka bolestna otožnost, kot je v svojem življenju še ni nikoli občutila.

Želela je zbežati iz tega izumetničenega sveta in končati svoje življenje v miru in samoti. To je bila tista otožnost, je dejala sama pri sebi, ki jo je občutila Lucija de Quercy, ko je po šumnem dvorskem življenju ob svoji vrnitvi zvedela za smrt svojega zaročenca in za svojo izgubljeno srečo.

Zopet je zasijala luč. Katarina ni mogla videti Maddena, ker si je z roko prikrival obraz, toda Nancy je vsa vznemirjena vzkliknila:

»Ta ženska je nekaj posebnega. Ta točka je res sugestivna!«

Katarina je napravila požirek ledene vode, Nancy vzklik jo je skoraj zabolil in vse, kar jo je obdajalo, se ji je zdelo vedno bolj ničevo in prazno. V veliko olajšanje ji je bilo, ko je prišel natak in javil, da želi nekdo gospodično Lorimer h telefonu. Katarina se je oprostila, vstala in šla za njim.

Ko je odšla iz dvorane, je nastal čuden molk.

»Katarina ni v svojem ozračju,« je opazila Nancy.

»Vse to nima zanjo pomena.«

»Ne,« je ponovil Madden in se igral z vilicami, »prav nobenega pomena nima to zanjo.«

»Ubožica!« je dejala Nancy. »In vendar se je tako potrudila!«

On jo je kradoma pogledal. »Mnogo se je že žrtvovala zato, mar ne?«

»Oh da! Seveda!« je dejala Nancy, »in lahko se reče, da je storila vse z vsem svojim srcem.«

Madden se je zravnal. Dvignil je glavo, nallil kozarec šampanjca in ga v enem požirku izpil. Nato se je naslonil s komolci na mizo.

»Poslušaj Nancy,« je dejal resno. »Moram ti nekaj povedati. Odkar smo se vrnili iz Graysville, razmišljam o tem. Mislim, da se morava takoj poročiti.«

»Če hočeš...« je z lahnim nasmehom odvrnila Nancy.

Globoke Maddenove oči se niso za hip odmaknile z njenega obraza. »Hotel sem reči, v resnici takoj. Moramo končati. Poročila se bova zadnje dni prihodnjega tedna.«

»Zakaj to, Chris?«

»Kako to, zakaj? Ti me ljubiš, kaj ne?«

»Dobro veš, da!«

»Torej sva dogovorjena. V soboto ob osmih, ko se vrnem iz Clevelanda, takoj po tvoji predstavi.«

Vztrajnost v njegovem glasu jo je presenetila. Povesila je oči. »Dobro, dragi,« je zamrmrala. »Naj bo tako. Jaz sem prav srečna. Pomisli, da me je v Graysvillu mučila misel, da boš zahteval da pustim oder pred poroko.«

»Ti bi to storila?«

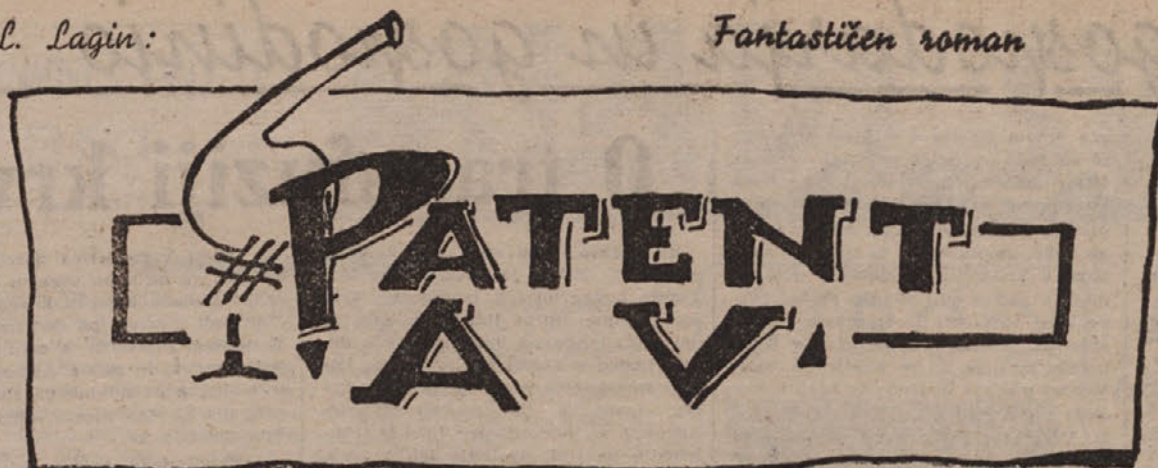
Prikimala je. »Morda ne iz lastne pobude. Imela sem vtis, da me tvoji ne vidijo radi in da mi ne odpuste, da sem igrala. In vendar predstavlja gledališče toliko zame!«

Njene oči so bile z vso nežnostjo uprte vanj in njena ganjenost v tem hipu je bila resnična.

»Komaj začela sem. Toda napravila bom velikanske korake, videl boš! In ne v neumnih vlogah in idiotskih farsah, ampak v pravih ustvaritvah! Ibsen, Shaw, Shakespeare! Nekega dne, Chris, bom jaz predstavljala Ofelijo in to na takšen način, da ti bo jemalo sapo! Poznam svoje zmognosti in uspeti moram za vsako ceno. Hočem, da boš ponosen name. Oh Chris, grozno je imeti v krvi tako strast! Močna je tako kot moja ljubezen do tebe. Nič ne morem zato! Nikoli se ji ne bom mogla odreči! In zakaj bi morala to storiti? Najina ljubezen sloni na razumevanju in saj živimo v dvajsetem stoletju kaj ne? Nobenega razloga ni, da bi ti ne bil moj in da bi jaz ne smela slediti svojemu poklicu. Morda je tebi znan kak razlog, dragi?«

L. Lagin:

Fantastičen roman

Dejanje se dogaja v bogati industrijski deželi Aržanteji. Mlad zdravnik Stifen Popf pride v Bakbuk, kjer iznajde preparat za pospeševanje rasti organizma. Svojo iznajdbo je najprej uspešno preizkusil na prillikaven Magarafa, in tudi prillikavec Padrele je v nekaj tednih zrastle v normalnega človeka. Popfu je tudi uspelo prašička spremeniti v debelo svinjo, jagnjeta v ovna, telata v bika. Zastavil si je nalogo pospešiti rast živalskih organizmov, toda samo do obsega njih normalne doraslosti.

Deset in desetkrat je Popf preizkusil delovanje svojega leka na podganah, a vsakokrat so v svoji pravilčno pospešeni rasti naglo prerastle normalno velikost, in doktor Popf je moral začeti skrajaj. Popf jih je zastrupljal s ciankalijem, njihove kože pa je konserviral, da bi jih pozneje nagačil. Nato se je zopet dolge dneve zapiral v laboratorij, pregledal vse račune, izvršil sto in sto najrazličnejših poskusov, da bi dočkal, v čem je izvor pomote, ki je podrla njegovo zamisel.

Zato je razumljivo, kako upravičeno je bilo njegovo veselje, ko so podgane in morski prašički naposled nehali rasti, ko so dosegli velikost, ki jo je določila narava za normalno razvite živali njih vrste.

S tem je bil končan prvi del poskusov. Tedaj je Popf, kakor nam je že znano, vzel s seboj Bereniko v mesto Velikih Žab, se seznanil s Tomazom Magarafom, mu naredil injekcijo leka, a na poti nazaj v Bakbuk se je prehladil in za dolgo časa obležal. Ko je bil blizu okrevanja, je stopil na pozorišče Avrelija Padrele, a v hlev so prišle nove poskusne živali. Kakor je razvidno, je imel Popf hvalevredno lastnost pravega raziskovalca, da je bil zelo natančen: preden bi začel z množičnimi injekcijami, se je hotel še enkrat prepričati o učinkovitosti svojega izdelka.

I s Padrelejem i z nemimi pacienti se je vse sijajno posrečilo. Na policah laboratorija so se lesketale v vrstah baterije stekleniče s pobarvanim lekom: rumenim, modrim, zelenim.

Nekega jasnega sončnega jutra, tik pred koncem avgusta je doktor Stifen Popf prosil Bereniko, naj pride po zajtrku k njemu v kabinet. Vstopila je začudena spričo njegovega povabila. Ob teh urah je bil po navadi nedostopen zanj.

— Tu sem nekaj načelkal, — je rekel in ji priložil s široko pisavo popisani list papirja. — Preberite, stara, in povejte svoje mnenje.

— Ako imate prašička in hočete, da vam v desetih dnevih zraste v veliko svinjo.

Ako imate jagnje in hočete iz njega vzrediti v desetih dnevih ovna.

Ako imate teličko ali junčka in hočete v istem času vzrediti bika ali kravo.

Obrnite se na doktorja Stifena Popfa (ulica Polne lune nasproti lekarne Bamboli).

Doktor Stifen Popf bo vbrizgal mladiču »Berenikin lek«, ki ga je sam iznašel.

Osebe, ki bi želele preizkusiti preparat »Berenikin lek«, lahko plačajo stroške injekcije (pol kentavra) potem, ko se sami prepričajo o učinkovitosti leka.

»Injekcije se bodo vršile počenši s 7. septembrom letošnjega leta vsak dan razen ob nedeljah od enajste jutraj do treh popoldne.

— No, kaj se ti zdi? — je vprašal Popf.

— Na tvojem mestu bi dala to prebrati Padreleju, — je odgovorila Berenika tako hitro, kakor da je že zdavnaj premislila odgovor na to vprašanje. — On je posloven človek in je v reklami bolje izveden od mene.

— Bojim se, da tudi bolje od mene, — je veselo pritrdil Popf. — Naj bo, pojdva na posvet s predstavnikom poslovnih krogov.

Vzel je Bereniko pod pazduho in šumno sta stekla po stopnicah, ki so bile zalite s soncem, nizdol, v ogelno sobo.

Nikdo ne bi bil spoznal v odraslem rdečeličnem, krepkem možaku s štrlečo brado in ploščatim mesnatim nosom — rodbinskim nosom Padrelejev — rumenega drobnega človečka, ki je še nedavno pozno zvečer potrkal na vrata doktorja Popfa.

Našla sta ga v prijetnem odmoru na divanu, z romanom v rokah. Noge mu niso bile na divanu, ampak so počivale na naslanjaču, ki ga je primaknil v ta namen k divanu. Avrelija Padrele je užival življenje. Vse mu je bilo v veselje. To, da je pozajtrkoval z odličnim tekom, to, da bo kmalu obedoval s prav takšnim tekom, to, da že nima dovolj prostora na divanu, to, da bere zdaj romane o ljubezni s pristnim užitek, ker je zdaj pravi možki, in to, da se bo v približno desetih dneh vrnil iz te luknje v mesto Velikih Žab in bo v vsej svoji lepoti stopil pred ljubljene bрата, edino bitje, ki mu je neskončno drago. Zdaj morda ne več edino, vsekakor pa eno izmed bitij na svetu, ki ga ljubi.

Padrele mlajši se je naslajal nad življenjem in je

bil zato poln tiste prizanesljive ravnodušnosti za vso okolico, ki mnogi vidijo v njej znak dobrih duševnih nagnjenj, ki pa je prav za prav prehodni izraz normalne prebave.

— Kaj pravite na to? — je vprašal Popf in mu predložil načrt oglasa.

Padrele je počasi sedel na divanu, preletel z očmi razvlečene vrste, pomenljivo pomolčal, pogledal najprej Bereniko, potem doktorja in govoril v presledkih:

— Pravim, da je v tem tekstu očitna in velika, rekel bi celo vpijoča nerodnost.

— Nerodnost? — je užaljeno rekel Popf, — Bolj stvarno? in zopet naglo vrge pogled na Bereniko. — Mene preseneča naznačeno plačilo.

— To je skoraj toliko, kolikor mene stane, — je ugovarjal Popf, opravičujoč se. — Nimam pojma, koliko denarja sem zabil za svoj lek. Ne morem računati manj ko pol kentavra...

— Oprostite, doktor, — se je prizanesljivo nasmehnil Padrele mlajši, — oprostite, toda v vas ni trohice poslovnega človeka. Kdo vam pravi, da računajte manj kakor pol kentavra? Več računajte! Več... — pri tem je tretjič ošinil s pogledom Bereniko, ki se je še vedno držala moža, toda hkrati gledala Padreleja z velikim spoštovanjem... rajši prodajte svoj lek za pet milijonov kentavrov.

— To se pravi, da mi predlagate... je začel doktor Popf, skušajoč ohraniti duševno ravnovesje.

— Pet milijonov samo zato, da prodaste patent leka naši tvrdki, — ga je prestregel Avrelija Padrele, ki ga je lastni predlog navdušil.

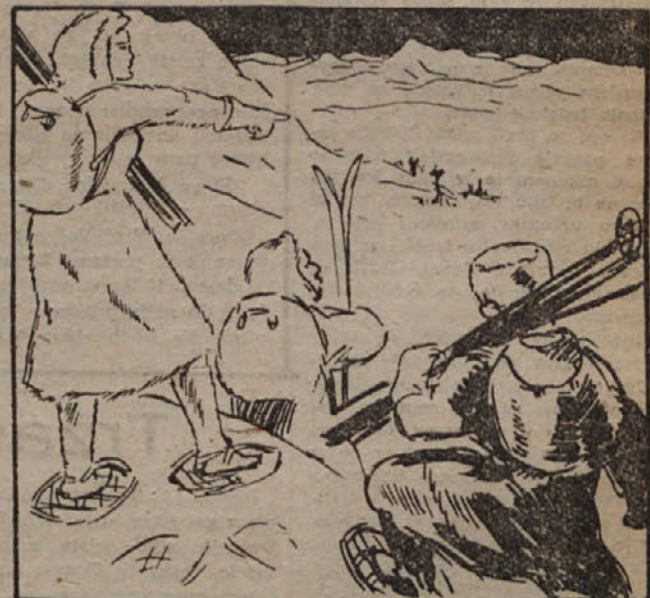
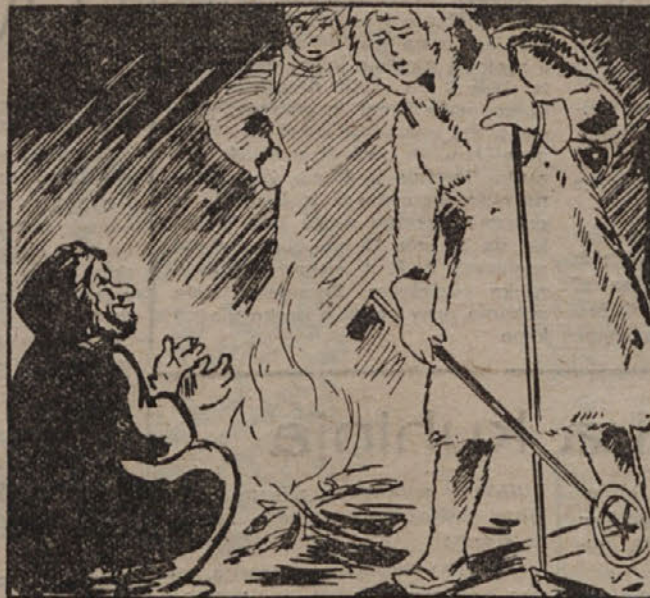
To je bil prvi trgovski posel, ki ga je v svojem življenju nameraval skleniti mlajši predstavnik znamenite bankirske hiše. Ves zavzet je vnaprej užival radostno odobravanje svojega brata Prima Padreleja.

— Vaši tvrdki? — je mehanično ponovil Popf.

— Naši, dragi doktor, naši in vaši, skupni tvrdki! — ga je popravil Padrele in si samozadovoljno mel velike in zelo gladke roke. — Ponujam vam (in uverjen sem, da me bo brat pri tem podprl) pet milijonov v gotovini samo za to, da ostane patent vašega leka last novo ustnovljene tvrdke »Brata Padreleja in Popfa Klavniška, usnjarska in suknarska podjetja«. »Brata Padreleja in Popfa! Za vraga, kako se to lepo sliši! — je skočil pokonci ves navdušen. — Z vašim lekom postane naša tvrdka vladarica živinoreje, mesne, konzervne, mlečne, volnene industrije in mnogih drugih industrijskih panog! Nikar se ne vznemirjajte: v vaši hiši sem imel dovolj prostega časa, da sem pretehtal od vseh strani svoj predlog. Nemara nisem kdo ve kakšen večak v znanstvenih strokah in lepih umetnostih, ali pomnite, prosim vas, da z mojo dednostjo ni kar tako. Moj prapraded je začel kot prodajalec v majhni tobakni štacuni. Za vraga, v moji glavi se kuha nekaj imenitnega! Sprva preplavimo trg s cenanim mesom, cenenimi konservami, z usnjem, ki bo skoraj zastoj, prav tako z volno in z mlekom. Najprej bomo spravili v bankrot vse mlečne, mesne in vsakojake druge kralje. In ko jih bomo naposled položili na hrbet, bomo sami določali cene na trgu, in sicer takšne, kakršne bodo nam prav. In če se bo drznil kakšen nov konkurent zlesti na trg, tedaj bomo zopet spustili v obtoč naš lek in zopet bomo ostali edini gospodarji trga, samosilni kralji, imperatorji, bogovi mesa in mleka, volne in usnja! Ali se vam ne vrti v glavi, doktor?

JACK LONDON: KRIŠTOF DIMAČ

PRIREDIL IN NARISAL MILKO BAMBIČ

Snass je začel polagoma siliti Dimača k ženitvi. Rekel mu je, da so njegovi lovci našli Čokovo zmrazilo truplo v gorah in s tem namignil na nevarnosti bega. Zato, da mu ne bi ušel, mu je določil prenočišče v svojem šotoru. Tudi sicer je pokazal, da zna biti surov. Dimač je postajal redkobeseden in otožen... Neke noči v začetku pomladi pa ga je Lebiskju zbudila in mu zašepetala, naj ji sledi. Zunaj šotora je opazil smuč in svojo potovalno opremo.

»Povedal si mi, kaj je ljubezen in bolj te ljubim kot se bojim očeta. Pomagala ti bom zbežati, da ne umreš od žalosti.«

Spotoma mu je povedala, da je dva dni pripravljala zalogo živil, skrito za gozdičem, ter da ga popelje čez južni prelaz gora. Na robu gozda sta se pa zdrznila. Ob malem ognju se je režal Mc Con.

»Vi ste pes«, je siknila deklica. Vem, da boste zdramili vse taborišče, če vas ne vzameva s seboj. Toda pazite se. Jaz sem kakor moj oče.«

Smučali so nepretrgoma do popoldneva, ko jih je zaustavila odjuga. Tedaj je Dimač ugotovil, da si je lakomni Mc Con vzel le malo hrane, zato pa mnogo dragocenih kož.

Odvzela sta mu loj in meso ter mu določila, da nosi moko, ki je surove ne bo mogel skrivati jesti. Čim je ob zatonu sonca sneg zamrznil, so nadaljevali pot v ure trajajočem mraku. Šele v trdi temi so si postavili šotor že precej visoko med skalovjem. Opoldansko sonce jih je našlo na obronkih predgorja in Mc Con se je ustavil, da bi kosili. Toda Lebiskju je nemo pokazala med drevesa ravnine, kjer se je premikalo pet točk.

»Zasledovalci«, je šepnila. »Naprej! Jedli bomo, ko ne bo mogoče več napredovati.«

Praktično za gospodarja in gospodinjo

O IZDELOVANJU PAPIRJA

Papir je danes ena izmed stvari, brez katere si težko zamisljamo današnje življenje. Uporabljamo ga za vse mogoče namene, zlasti pa nam služi zato, da nanj pišemo. Če pomislimo na to, da brez papirja ne bi bilo mogoče nobeno uradovanje, ne tehnično delo ter da brez njega ne bi bilo niti časopisov niti knjig, potem še lažje razumemo vlogo papirja v današnjem svetu. Zato, da se spomnimo na minulo vojna leta, ko je primanjkovalo papirja, pa že občutimo vso dragocenost te stvari, za katero mislimo, da je nekaj nenavadnega in da je mora biti vedno dovolj na razpolago. Vendar pa izdelovanje papirja ni tako preprosta stvar, kar so za to potrebne važne surovine, ki jih ni povsod dovolj na razpolago. Sprito tega posvečajo vprašanju papirja vse države posebno pazljivo.

Prvi, ki so pričeli izdelovati papir, so bili Kitajci, kdaj pa ni točno znano. Pred iznajdbo so pisali le na pergament, napravljen iz živalskih kož; ta je sicer trdnjši od papirja, vendar bi ga bilo danes za vse potrebe premalo, ker bi morali pobiti vse živali na zemlji, pa bi ga še zmanjkalo. Od Kitajcev so se naučili izdelovati papir Japonci, Tatarji in Arabci, ki so to zanesli tudi v Evropo, in sicer Tatarji v Rusijo, Arabci pa preko Sicilije in Pirinejskega polotoka. Tako se je sredi 13. stoletja tudi v Evropi pričelo izdelovanje papirja. Seveda pa je bilo to staro pridobivanje še precej preprosto in tudi zamudno, dasi je bil osnovni princip isti kot danes. Šele iznajdba papirnega stroja v začetku 19. stoletja je odpravila ročno izdelovanje papirja in ustvarila preobrat v tej stroki.

Osnovni princip pri izdelovanju papirja je lastnost nekaterih rastlinskih vlaken, da se poceni pripravijo in pod vplivom delovanja različnih kemikalij spajajo. (Podobno, kot se zajetje diake spajajo v klobučevino.) Na tem principu so izdelovali papir Kitajci in ga izdelujejo še danes. Kitajci so izdelovali papir iz ostankov svil, murvinega lubja in bambusovih palic, katere so namakali v apnu in jih nato razdrobili na najmanjše delce, mešali to snov z vodo in tako pridobili osnovno papirnat gneto. S posebnimi siti so nato zajemali to snov, jo pretresali, da je vsa voda otekla in so se vlakna spojila v kompaktno snov, ki je bila že papir. To snov so nato še razvaljali, prepočili s kletjem, jo posušili in tako dobili papir.

Kot že rečeno, je še danes vsa industrija papirja zgrajena na tem principu, le da so sredstva za izdelavo drugačna in je postopek mehaniziran. V papirnicah je zato skoro en sam stroj, ki je tehnično tako popoln, da ne ustvarja več problemov. Bolj važna in komplicirana je priprava osnovne papirne mase, iz katere se nato na stroju izdeluje papir.

V Evropi so pred modernizacijo izdelave papirja pripravljali osnovno maso v glavnem le iz cunj, kar pa danes ne bi bilo več mogoče, ker bi pri tako ogromni potrošnji papirja, teh kmalu zmanjkalo. Iznašli so zato še druge snovi, ki danes služijo za izdelavo papirja: to sta celuloza in lesovina.

Cunje so torej prvotna in še danes dragocena snov za izdelovanje papirja. Cunje, sortirane po kvaliteti blaga in očistene, najprej zmeljejo, nato pa kuhajo v posebnem lugu pri vročini ca 150 stopinj C, kjer se iz cunj izločijo vse tuje snovi, kot barva in maščobe, tako da ostanejo le vlakna. To snov nato še odstrani zmeljejo, očistijo ter belijo s klorovim apnom, pa je pripravljena za papirni stroj.

Bolj zamotana je izdelava celuloze, ki se sestoji iz lesnih vlaken. Pridobivamo jo iz smrekovega ali jelovega lesa: olubljena drevesa stavljaajo najprej v poseben stroj, ki jih v najkrajšem času razseka v najmanjše ca 2 do 3 cm velike koščke lesa; nato ta lesni zdrob precej časa kuhajo v velikih kotlih pri temperaturi 15 stopinj C in to v posebnem lugu, sestavljenem iz žveplaste kisline, apna in vode. Tovarne celuloze proizvajajo ta lug same v posebnih ca 25 m visokih lesenih stolpih, v katerih od zgoraj navzdol curlija voda skozi apnenec, od spodaj navzgor pa prodira žveplasta kislina v obliki plina in se z apnom in vodo spaja v posebno ke-

mično snov, ki služi nato za kuhanje lesa. (Ti leseni stolpi so tipične naprave za tovarne celuloze.) Ko so delci lesa popolnoma razkrojeni, jih še očistijo, sortirajo ter obelijo s klorom in celuloza je v glavnem gotova. Potrebno pa je, da se odstrani še vsa voda, kar napravijo tako, da puste vso maso teči skozi poseben stroj, kjer voda oteka. Vlakna pa se trdno spajajo, tako da pride iz stroja nekaj centimetrov debela, a še vedno vlažna celuloza, ki je podobna mokri lepenki ali debelemu pivniku.

Tretja snov za izdelavo papirja je lesovina, ki služi le kot dodatek oz. pomožen material, ali pa za izdelovanje papirja slabše vrste. Tudi to pridobivajo iz smrekovega ali jelovega lesa in na podoben način kot celulozo.

Iz vseh teh snovi nato v papirnicah z dodatkom raznih kemikalij in vode, po receptih, ki so seveda skrivnost, sestavljajo papirnat gneto, iz katere nastane končno papir. V velikih strojih se vse snovi najprej mešajo in razredčijo z vodo, ki je za izdelavo papirja bistvenega pomena, saj je za izdelavo 1 kg papirja potrebnih 1000 l vode. Iz mešalnikov se

vsa gneto stavlja v papirni stroj, ki je ca 10-15 m dolga naprava različne širine. (Kakor širok stroj, tako široko plahto papirja izdeluje.) Najprej pride gneto na sito, kjer oteče mnogo vode, gneto pa se že spaja in spojena v enakomerno debelih plahtah papirja vedno bolj strjuje. Odtod pride med valje, ki jo stanjšajo in posušijo in iz stroja pride plahta izdelanega papirja, ki se navija na bale. Večino papirja je treba še kletiti, ker sicer vpija črnilo, in likati, oz. stisniti. Vse vrste papirja, od najfinejšega do najnavadnejšega — časopisnega se izdelujejo na ta način. Isto velja tudi za lepenko, ki je le bolj debel papir slabše kvalitete, le celofan se izdeluje iz posebne snovi — viskose.

V papirni industriji v Jugoslaviji zavzema prvo mesto Slovenija, kjer se nahaja 75% vse papirniške industrije države. Naše velike papirnice v Vevčah in na Količevem pri Ljubljani, v Radečah, Sladkem vrhu, nadalje tovarni celuloze v Vidmu in Goricanah ter tovarna lesovine v Misljini, so največje in najmoderneje v Jugoslaviji. Danes obratujejo s polno kapaciteto in proizvajajo prav vse vrste kvalitetnega papirja za potrebe velikega dela Jugoslavije. V prvi petletki pa se bo proizvodnja papirja v Sloveniji in po vsej Jugoslaviji še povečala, da bomo lahko krili prav vse potrebe države po papirju in še proizvajali za ostale balkanske države, kajti povpraševanje po papirju je vsak dan večje.

JESEN PRIHAJA

10 krat po 1 z vsaka dva cm, hrbet meri približno 30 cm. Nato snamemo za

rokavni izrez najprej 6, potem 2 in slednjič 4 x po 1 z. Ko smo napletli 6 cm, razdelimo zanke v dve polovici in pletemo dalje do višine 18 cm (v širino meri 28 zank, povprek 4 x 7).

Prednjik: Rumena. Nasnujemo 80 zank in pletemo 8 cm širok rob, 1 desno 1 levo, naraščamo 14 zank, nakar slede same desne. Na obeh straneh naraščamo 10 krat za vsaka 2 cm po 1 zanko, tako da meri prednjik 30 cm.

Za rokavni izrez snamemo najprej 6, potem 2 x 2 in 4 x 1 zanko. Ko spletemo 3 cm, vpletemo 7 cm širok siv pas, na začetku in koncu igle pa pustimo 8 rumenih zank. Pletemo z dvema rumenima in enim sivim klopčicem in pri spremembi barv niti križamo. Ko je rokavni izrez 13 cm, pričnemo snemati za vratni izrez na sredi 6 zank, potem 4, 2 x 2 in 4 x 1. Rokavni izrez in širina pazduhe kot pri zadnjem delu.

Rokavi: sivi. Nasnujemo 48 zank, 8 cm pletemo 1 levo 1 desno, nato naraščamo na poljubnih krajih za 8 zank in pletemo lahko dalje. Nato slede 3 cm samih desnih iz sive volne, nato 7 cm iz rumene, preostali del rokava je sopen siv. Nato naraščamo na obeh straneh 14 x 1 zanko. Dolžina je 45 cm. Za rokavno oblo snamemo 2 x 2 zanki in potem v začetku vsake igle 1 zanko, da je obla 13 cm visoka. Nato snamemo 2, 3, 4. nakar preostale zanke zapletemo. Posamezne dele zlikamo prav narahlo preko vlažne krpe.

Tržaška kuhinja

NEDELJA: Rezanci na juhi, krompir z guljažem in jabolčni štrudelj. — Večerja: ribe, solata iz radiča, kumaric, česna in čebule; sir.

PONEDELJEK: zelenjadna juha, pečena in dušena polnjena paprike, sadje. — Večerja: makaroni s paradižnikovo omako, sadje, sir.

TOREK: riž na juhi, kruhovi emoki z meseno omako, kava. — Večerja: polnjene buče, piré-krompir, solata s trdo kuhanimi jajci.

SREDA: palačinke na juhi, paradižniki, polnjeni z mesom in mešana solata. — Večerja: pohana polenovka z radičem, češpljevi emoki.

ČETRTEK: rižot s paradižnikom, teletji zrezki, solata. — Večerja: polenta z maslom in sirom, mešana solata, sadje.

PETEK: mineštra iz riža in krompirja, dušena repa ali zelje, zavitek iz grozdja.

SOBOTA: Zelenjadna mineštra, rižev praženec, kompot. — Večerja: ocvrte ribe, mešana solata, sadje.

Združeni praženec: 3/4 litra mleka, 200 gr riža, 30 gr sladkorja, 2 jajci, limonov sok, 30 gr pretlačenega grozdja, 40 gr masla in olja. — 2 uri.

Riž in sladkor kuhamo na mleku, da se zgosti; ko se riž shladi, mu pri mešamo rumenjake, sol, limono, grozdje in sneg. Testo vlijemo na vrelo olje in ga cvremo na zmernem ognju, z obeh strani, nakar ga z vilicami zdrobimo in pustimo, da se dobro opeče. Postrežemo ga potresenega s sladkorjem ali s kompotom ali z marmelado.

O transfuziji krvi

Že večkrat smo slišali, iz kakšnih sestavnih delov je sestavljena kri: (rdeča krvna telesca, trombociti, krvna plazma, fibrin itd.). Obolenja se pojavijo lahko na vseh sestavnih delih, bodisi v obliki pomanjkanja, bodisi spremembe posameznih delov krvi. Jasno je, da je najuspešnejše zdravilo za pomanjkanje krvi le transfuzija pa tudi obolenja lahko zdravimo s transfuzijo krvi.

O krvnih grupah

Najvažnejše pri transfuziji krvi je določanje krvnih grup. Precej je že znano, da imamo 4 krvne grupe, ki se med seboj prenašajo ali pa nastopi takojšnja smrt, ako so posamezne grupe ne ujemajo. Transfuzija krvi se ni mogla pravilno uveljaviti in tudi ne uporabiti, dokler niso bile znane krvne grupe. Grupe imenujemo s črkami najbolj enostavno A, B, AB in O. Tudi s številkami jih nekateri označujejo, tako da je O — IV. Vendar se bomo držali oznake s črkami. Serum krvi ene grupe lahko povzroči, da se rdeča krvna telesca krvi druge grupe strinjajo — aglutinirajo. Krvni grupi A damo lahko krvno grupo A in O, B — B in O, AB lahko sprejema vse grupe in O samo O. V potankosti tega mehanizma in v podgrupe — tako da ima A grupa še podgrupe se ne bomo spuščali. V naših krajih je grupa O najčestša, najredkejša pa je AB. Proti vzhodu pojenuje grupa O in se večja procent B grupe. Jasno je, da so poizkušali s transfuzijo krvi že pred 100 leti, ni pa mogla imeti uspehov, ker so bile smrtne nesreče zelo pogoste, ker ni sprejemnik prenesel dajalčeve krvi.

Direktne transfuzije — indirektne transfuzije

Direktne transfuzije imenujemo tiste, ko prenašamo kri direktno od krvodajalca v sprejemalčeve žile. Take direktne transfuzije smo delali pred vojno v Ljubljani — izključno samo te, ker še nismo imeli organizirane konservacije krvi. V čem pa je bistvo konservacije krvi? Znano je, da se bo kri kaj kmalu strdila, če jo postavimo v neko posodo. Ako hočemo kri ohraniti, je predpogoj, da jo ohranimo tekočo, kajti snovi, ki se tvorijo pri koaguliranju — strjevanju krvi, so škodljive človeškemu organizmu. Drug pogoj, ki ga moramo izpolniti za konservacijo krvi pa je ta, da ohranimo vse sestavne dele krvi čimdalj nespremenjene. Kemične snovi, ki jih dodajamo za konservacije krvi so različne.

Za vsak primer — nenadne krvavitve ali tudi obolenja krvi smo mo-

rali iskati krvodajalca posebej. Težko smo ga našli ob vsakem času, posebno ponoči, kajti ti krvodajalci so stanovali v mestu po različnih krajih. V mnogih primerih je bolnik izkrmavil, preden je prišla pomoč, ker je bila služba krvodajalstva slabo organizirana in ker nismo imeli urejene konservacije krvi.

Izkrmavljenega pacienta prinesejo nezavestnega ali polzavestnega na kirurški oddelek, porodnica-mati, ki je pravkar rodila, krvavi in krvavi. V katastrofalnem stanju jima pomore lahko samo hitra transfuzija krvi, stanje se zboljša in ponovno rečeno transfuzija krvi se ne da nadomestiti z nobenim drugim zdravilom. Vprav v tej hitri pomoči je konservacija krvi velikega pomena, ker je v momentu kri dosegljiva. Kri vzameš le iz hladilne omare, jo malo segreješ in pomoč je tu. Pri nalezljivih notranjih in zunanjskih boleznih je ravno tako kri v marsikaterem primeru rešilna. Dasi tu ni važna toliko trenutna pomoč, vendar je kri nenadomestljiva; in važna je počasna, včasih celodnevna infuzija krvi, kar je mogoče le s konservirano krvjo. Iz krvodajalca ne moremo mi pretakati kri po cele dneve. Ta življenjski sok pa lahko iz stekleničice teče, kap po kap, cele dneve in vlija pacientu novih moči. Brez teh kapalnih transfuzij bi marsikateri pacient ne prenesel operacije in tudi kasneje se mu ni treba boriti s težavami po operaciji.

Vrsto skrb je zadal izkrmavljen pacient v predvojni dobi zdravniku. Kot že rečeno: kje dobiti krvodajalca? Ali ga je sploh mogoče najti ponoči? Ali je krvodajalec zanesljivo zdrav? Ali je pripravljen aparat za transfuzijo krvi? Vse to danes odpade, zdravnik ali izvežban bolničar določi le krvno grupo pacientu in pošlje po kri v zavod za transfuzijo krvi in jo potem z enostavno pripravo pacientu vbrizga. Vidimo torej, da so vsi ti pogoji nujno zahtevali konservacijo krvi v vojni. Ogromne izkušnje s prenašanjem krvi v steklenicah inajveč ravno Rusi, ki so zalagali frontne položaje s krvjo z avijoni. Ko so Rusi osvobodili Beograd, so najprej vzpostavili transfuzijsko postajo in jemale dnevno po 600 steklenic krvi in jo prenašali direktno z avijonom na fronto.

Za večerne ure

Nekaj praktičnega in primernega za planinske kočje, letoviške domove in tudi za naše stanovanje. Vzemimo merno desko in prevlečimo jo z močnim blagom, na katero prišijemo nekaj zank. V te vtakni naprtnik, škarje, kvačke in varnostne zaponke. Tudi blazinica, polna šivank in bučik, spada na to desko. Seveda morajo biti šivanke vdele z nitmi različnih barv za raznovrstne nezdode. Desko obesimo na steno tako, da je vsakomur na razpolago. Kako prijetno je, da ni treba motiti gospodarja, če nam odleti kak gumb v nepravem trenutku, ali se nam nenadoma napravi luknja v nogavici.

PRAKTIČEN NASVET!

Ko operemo svojo zalogo nogavic, se nam večkrat zgodi, da ne moremo nogavic razporediti po parih. Da si prihranimo to zamudno delo, zadržujemo vsak par na zgornjem robu z barvano svilo, zadostuje šiv ali križček.

RADIO

Spored važnejših oddaj Radia Trst II (val. dolž. 275 m) od 21. do 27. 9. 1947:

Slovenska poročila vsak dan ob 7.45, 12.45, 19.45 in 23.15.

NEDELJA 21. 9. — 9.30 Kmetijska oddaja; 13.00 Slovenske melodije; 16.30 Otroška oddaja; 19.15 Spored slovenskih pesmi; 20.00 Müssorgsky: Slike z razstave; 22.00 Vesela oddaja (člani SNG).

PONEDELJEK 22. 9. — 13.00 Srbske in hrvatske pesmi; 18.00 Koroške narodne pesmi; 20.15 Violinski koncert Stanjč Jelke; 20.45 Slovensčina za Slovence; 21.00 Slušna igra.

TOREK 23. 9. — 13.00 Molni zbor; 13.40 Fantje na vasi; 19.00 Mladinska oddaja; 20.00 Chopinove skladbe; 21.30 Arije iz ruskih oper.

SREDA 24. 9. — 13.00 Pester spored slovenskih pesmi; 18.00 Vaški kvintet Radia Ljubljane; 20.00 Slovenske pesmi poje Dana Ročnik; 20.15 Nastop odreda JA; 21.30 Slušna igra (člani SNG).

ČETRTEK 25. 9. — 12.10 Ruske pesmi; 13.00 Pevski dueti; 18.30 Zenska oddaja; 20.45 Slovenski pravopis; 21.00 Vesela oddaja.

PETEK 26. 9. — 13.00 Češke pesmi; 13.15 Operne arije; 20.00 Zbor Sv. Ivana; 21.00 Prikljubljene melodije slovenskih komponistov; 21.30 Prenos iz Ljubljane.

SOBOTA 27. 9. — 13.00 Partizanske pesmi; 18.15 Glasbena fantazija; 20.15 Pevski koncert: Čuden Drago — Polajnar Milica; 21.00 Opera.

18. KIMOVCA 1947
TRST

MLADI SVET

PRIOGA LJUDSKEGA TEDNIKA
številka 31

Slikar Albert Sirk, ki je ilustriral »Povest o partizanski zvestobi«, je umrl. Delj časa je že bolehal, vendar je z močno voljo do dela še vedno ustvarjal. In prav zadnje njegove slike so bile namenjene vam - primorski otroci.

Zdaj tudi razumete, zakaj je v zadnjem času večkrat izostala povest v slikah: tudi z najmočnejšo voljo se ne more vedno kljubovati naravi, če je telo izčrpano in bolno.

Kakor hitro bomo dobili risarja, ki bo dokončal delo pokojnega Sirk, bomo s povestjo nadaljevali. Vi pa skrbno čuvajte vam posvečene risbe - zadnje delo našega velikega primorskega umetnika.

Stjepan iz Zlate vode

Danes pred prvo uro je vstopila v naš razred Olga Petrovna. Vzdignila je roko in nam dejala:

»Otroci, prišel bo k vam nov tovariš. Prišla sem zato, da vas opozorim, da ste nasproti njemu obzirni, ker...«

Ni dokončala. Nenadoma so se odprla vrata in v razred je vstopil novi tovariš, o katerem je govorila Olga Petrovna.

Ni nam bil všeč. Bil je preveč resen, hodil je počasi, počasi kot starček. Imenoval se je Stjepan Gulin. Vsi so ga vprašali, od kod je, a Stjepan je odgovoril: »Iz Zlate vode«.

Otroci so se nasmejali: »Kaj, ti si riba iz Zlate vode?« A Sjenika Gromov, strokovnjak v zemljepisu je izjavil: »Takega mesta na zemljevidu ni.«

Vsi so se enorčevali: »Riba iz Zlate vode«. On je molčal. Pri pouku je sedel popolnoma mirno, čeprav so letele od vseh strani k njemu risbe z ribami.

Odmor. Vsi smo stekli na dvorišče. Toska Alejnikov kaže nogometašem svoj poseben udarec z levo nogo. Toska se je zanimal le za nogomet in kino. Pred vsakim se je hvalil s svojimi mišicami. Jasno je, da smo Tosko obvestili, da imamo novega tovariša ki smo ga imenovali riba.

»Poslušaj, so tebe imenovali riba?«, mu je zaklical Toska. »Mislim, da mene«, reče Gulin.

»No, dobro. Riba, pojdimos brat žogo.«

Stjepan se je vzdignil s klopi in šel počasi proti šoli.

»Stoj, kam greš?« je vzkliknil Toska.

»Ne morem igrati nogometa,« mu je odgovoril Stjepan. Gotovo se je zdelo Toski, da ga novinec ne ceni. Stekel je pred Stjepana in razširil roke:

»Ne pustim te, dokler ne preizkusim tvoje hrabrosti.« Povlekel je Stjepana k ograji, kjer je stala Bekova hišica. Znatj morate, kdo je Bek. Ogromen, črn ovčarski pes nekega gardista z našega dvorišča. Bil je strašno divji. Naš ravnatelj je odločil, da ga privežejo na močno verigo in postavijo okoli hišice ograjo. Vsem nam je prepovedal približati se ograji.

Ali se fante lahko zadržijo? Naravno, oni so odločili da ob psu preizkušajo hrabrost drug drugega. Če si pogumen, boš šel preko ograje, a če si pravi junak, se boš približal Beku do dolžine verige. O kako je besnel Bek takrat, koža se ti je ježila!

In k temu strašnemu psu je Toska povlekel novega tovariša.

Stjepan ni znal ničesar o Beku. Razumel je, kaj je Bek šel tedaj, kadar je ogromni pes skočil nanj in ga s svojo silo

napadel. Otroci so zakričali: »Beži nazaj, hitro, hitro!«

Mahoma nam je zastal dih. Pes je zaril zobe v Stjepanovo nogo.

Zavriskali smo. Stekli smo na pomoč tovarišu, pozabili smo na strah. Pred vsemi je bil Toska Alejnikov. Zagrabil je psa in ga vlekel od Stjepana: bled je bil kot zid. Preplašil se je.

Tedaj se je dogodilo nekaj čudnega. Bek je razklenil gobec, spustil Stjepanovo nogo in se cvileč s podvitim repom splazil v svojo hišico.

Vzkliknili smo: »K zdravniku! Pokaži nogo! Gotovo te je ugriznil do kosti!«

Toda Stjepan je obrnil glavo in se prvokrat nasmehnil:

»Ni me ugrizel, nič me ne boli! Ta moja noga je lesena.« Vzdignil je hlače in nam pokazal svojo leseno nogo: »Nemec me je s sekro...«

Kako je postalo tiho na dvorišču! Kakor da so vsi otroci izginili. Toska Alejnikov je pristopil k Stjepanu in mu dejal: »Tovariš, oprosti, oprosti... Nisem vedel...« Toska je bil razburjen, rdeč, a vsem nam je bilo težko.

Pomirili smo se, ko nam je Stjepan dejal, da ni hud na nas. Dečki so mu stiskali roko in mu govorili, da je pravi junak, da ni nikakšna riba.

Stjepan se je drugičkrat nasmehnil in dejal: »Zlate vode zares ni na zemljevidu. To je sanatorij, kjer so me zdravili.«

(Iz Moskovske »Pionirske Pravde«)

OTROCI

današnjega tedna

Po tržaskih ulicah vidiš le po oblečene, debelušaste in site otroke.

Toda malo je takih. Večina njih gleda z hrepenenjem v bogate izložbe in nedosegljivo jim je vse, kar je v njih. Njihovi očeti delajo, trdo delajo, toda zaslužijo premalo, da bi jim kupili obleko, sadje. Premalo zaslužijo celo za vsakdanji kruh, zato morajo matere na delo. Otroci pa ostanejo sami, prepuščeni cesti.

Ves dan postopajo po soparnih ulicah, v prahu, lačni in ni čudno, če so slabotni, bolni, poredni, če slišiš iz njihovih ust nelepe besede. Vse to je posledica bede, zapuščenosti.

Kaj jim bo prineslo življenje v STO-ju? Bodo tudi oni imeli možnost, da se okrepe na duši in na telesu, da se razvijejo v zdrave in krepke ljudi, ki bodo gradili naše novo življenje.

Da, tudi oni morajo zaživeti boljše življenje! Vsi se bomo borili zanje in za nas vse.

Pionirska železnica

teče od Maksimira pri Zagrebu do vasi Novaki

Majhen zelen stroj, trije lepi zeleni vagoni stoje na postaji — mali lični hišici, toda pravi železniški postaji. Vse je v njej: telegraf, telefon...; ob strani stoji derezina.

In vse to lepo upravljajo pionirji — železničarji v lepih plavih uniformah. Končali so železničarski tečaj, in zdaj so pravi strokovnjaki.

Kako imenitno se ti zdi, ko tako resno opravljajo svoje delo: pri blagajni ti pionir izda vozni listek in seveda dvakrat prešteje denar, da bi »Pionirska železnica« ne imela izgube.

Postajenačelnik — pionir zamahne z zastavico. Lokomotiva zapiska — tanko sicer, a odločno in vlak odbrzi v gozd. Sprevodnik vstopi: majhen je, a nikogar ne spregleda in temeljito opravi svojo službo. Le strojevodja je odrasel in izkušen mož, ki pazljivo vodi pionirski vlak po novi progi.

Ta železnica je dar mesta Zagreba hrvaškim pionirjem. Njen namen je, da nudi jugoslovanski mladini vedro in srečno mladost, da že mlade kadre usposobi za resno strokovno delo ter da poveže pionirje mesta s pionirji vasi.

Najresničnejša ribiška pripovedka

Pravijo, da vsi ribiči ljubijo laž, kar pa ni res. Midva z Miškom sva ribiča, pa ne laževa. Povedal vam bom resnično ribiško pripovedko.

Nek star ribič je naučil Miško, kako se napravi vaba za ribe. Vzameš kos gline, naližeš nanjo nekoliko kapelj baldrijana, jo zgneteš in vržeš v vodo. Riba zelo ljubi vonj po baldrijanu, zato priliva blizu in je glino. Tako jo tudi ulovijo.

Nekoč smo šli v lekarno, tam kupili nekaj steklenic baldrijana in se odpravili k reki. Namešili smo baldrijan v glino in jo metali v vodo. Počasi je začela plavati h glini riba. Vrgli smo trnke v vodo in čakali. Riba se je vrgla na našo glino, na trnek ni posebno pazila. Kmalu so prilavale k bregu ribe iz vse reke. V vodo bi lahko spustil veslo in ne bi se potopilo, ker je bilo v reki vse polno rib. Vso glino so takoj pojedle. Nekatere so se začele poganjati iz vode in so prosile še baldrijana. A mi ga nismo imeli več. — Zato so začele lesti na breg in lizati na zemlji kaplje baldrijana, ki smo jih polili, ko smo delali vabo. Te ribe smo nagrabili z rokami in jih položili v

vedro, a vedra poslali v vas. V enem dnevu smo naložili toliko rib, da jih je vsa vas vse leto jedla: pečene, cvrte, kuhane, slane, namočene in še ne vem kakšne.

Izkazalo se je, da smo polovili vse ribe v naši reki.

VOLK IN SVINJA

Spoprijateljila sta se volk in svinja in se odpravila na sprehod po gozdu, poljih in po zelenih logih. Kdor zagleda volka, se mu hitro umakne. Svinja pa se je bahala: Če imam takega sopotnika, mi nihče ničesar ne more, vsak mi pusti prosto pot.

Tako sta hodila in postala lačna. Svinja si je nabrala pod hrastom želoda in se mastila. A volk je bil lačen, nikjer ni našel zase hrane.

»No«, je rekel — »ne jezi se svinja, moram te pojesti.«

In vrgel se je na svinjo.

»Ohe — je mislila svinja, »prav govorijo: vsi prijatelji niso enaki.«

Toda to spoznanje je bilo prepozno: — volk je pojedel svinjo in pustil le ščetine.

Že je tukaj lepo jutro, lepo jutro, dan svital, petelinček je poskočil, da bi ga oznanjeval.

To zagledala je putka, naša tolsta jarcica, ki se vozi po dvorišču kakor kaka barčica.

Pa tako je govorila:

»Petelinček, čuj me, čuj, saj je še prezgodaj! Jutra še nikar ne oznanuj!«

Odgovoril petelinček:

»Le ne trudi se nikar, kaj bi rekel drugi moji, da sem takšen gospodar! Kaj bi rekle druge putke in sosedov petelin, ako ne bi se oglašil jaz najprej z naših lin?« In prosila lena putka petelinčka je zama, gori v lino je poskočil in zapel je beli dan.

Dragotin Kette

Strašna noč

Ves dan smo hodili po gozdu, proti večeru pa smo posedli na travo poleg doma in opazovali nebo. Nekateri, ki so se spoznali na zvezde, so nam jih imenovali in kazali, kje je Veliki voz, kje Mali, kje Severnica.

Noč je bila tiha in temna. Sel sem v hišo in zaspal. — Nenadoma sem se zbudil. Okrog mene je bila tema kot v rogu. Odprl sem oči in zagledal nad glavo zvezde: Veliki voz, Mali voz, Severnico.

Mogoče sem zaspal zunaj? Ne, dobro se spominjam, kako sem šel v hišo in kako sem legel. Mogoče so me v snu odnesli dečki iz hiše. Zopet ne! Evo, pod menoj je postelja, otipal sem steno, ura je tikakala.

Lonec izpije skledo vode.

Napolni skledo z vodo, vtakni polo papirja v lonec in jo v njem zažgi. Ko je papir skoraj dogorel, povezni lonec z odprtino navzdol v skledo. Skleda se bo začela prazniti, voda pa bo ležala navzgor v lonec.

Nevidna pisava

S čistim peresom, ki ga namočiš v limonov sok ali kis, napiši ali nariši kar koli na list papirja. Živ krst ne bo ničesar videl na njem. Nato pa podrži list nad žerjavico, pa se bo pisava prikazala.

Prog'sitev STO-ja v tržaškem delu cone B

(Nadaljevanje z 8. strani.)

okviru organizacije slovensko-italijanske antifasistične unije, ki edina lahko glede na svoj dosledni antifasistični program bere vse resnične demokrate, katerim je narodnostna nestrpnost in šovinizem največji zločin proti demokraciji.

Vprav zaradi tega pa je istrsko prebivalstvo tudi globoko razumelo pomen fašističnih zločinov, ki so bili v prvi vrsti naperjeni proti ideji slovensko-italijanskega bratstva in imeli predvsem namen, da še bolj razdelijo duhove na STO-ju in omogočijo ostali reakciji še nadalje, da bo lahko ribarila v kalnem.

Na masovnih sestankih v Kopru, Izoli, Piranu, Bujah, Umagu in Novem gradu je slovensko-hrvatsko in italijansko prebivalstvo skupno in odločno potrdilo, da so lažnive vse one vesti, ki jih širi zlonamerna reakcija, češ da je slovensko-italijansko bratstvo naperjeno proti italijanstvu ali pa proti slovanstvu. Tu ne gre za nobene raznarodovalne cilje v smislu delovanja reakcionar-nih ustanov z »Lega Nazionale« na čelu, pač pa za pravo in spontano manifestacijo in spontano zahtevo, da hoče tako slovensko, kakor tudi italijansko prebivalstvo živeti v miru, sledeč geslu: »Tujega nočemo, a svojega ne damo.« To pa velja ravno tako za slovensko in hrvaško, kakor tudi za italijansko prebivalstvo STO-ja. Vsaki narodnosti vno, kar ji pripada, predvsem pa svobodo kulture in jezika ter možnost zagotovitve lastnega narodnostnega obstoja.

Da pa so bili ti zločini, ki so jih izvršili pred dnevi v Trstu novo in starofasistični razgrajati in nestrpnosti ter raznarodovalni naperjeni ravno proti tej veliki ideji bratstva, je istrsko prebivalstvo globoko občutilo in zato dalo duška svojem ogorčenju nad takim početjem na velikih masovnih sestankih. Videl sem te sestanke v Kopru, Izoli, Piranu in Bujah in povsod so bile na teh sestankih, ki so se vršili istočasno v vseh uvodoma omenjenih krajih, zbrane ogromne množice slovenskega in romanskega prebivalstva. V resnici so bile tolike, da je vsakdo, kdor jih je videl, moral doumeti, da tu sedaj, ko je Svobodno tržaško ozemlje tudi formalno ustanovljeno, ne more več iti za kako politično akcijo, temveč edinole za spontano manifestacijo bratstva in miru. In ta manifestacija se je izvršila v tržaškem delu cone »B« brez slehernih pretepov in prelivanja krvi, brez krvi nedolžnih žrtev, s katero so tržaški šovinisti v Trstu krstili rojstvo STO-ja.

M. M.

Zamenjava lir v dinarje

Vlada FLRJ je izdala sledečo odredbo:

1. Na ozemlju priključenem FLRJ po mirovni pogodbi z Italijo, se umaknejo iz prometa in zamenjajo za dinarje FLRJ novčance, ki se glase na lire, in sicer:

v coni »B« italijanske metropolitanske lire (lire izdaje Banca d'Italia) in lire »B« (lire izdaje Gospodarske banke za Istro, Reko in Slovensko Primorje);

v coni »A« italijanske metropolitanske lire (lire izdaje Banca d'Italia), zaveznjske lire (lire izdaje zaveznjskih okupacijskih oblasti v Italiji) in lire »B« (lire izdaje Gospodarske banke za Istro, Reko in Slovensko Primorje).

2. Umik in zamenjava novčanic v smislu prejšnjega člena bo izvršila Narodna banka FLRJ v roku, ki ga bo za to določil minister za finance FLRJ.

3. Zamenjava novčanic, označenih v členu 1. te uredbe se bo izvršila po naslednjih tečajih in sicer: italijanskih metropolitanskih lir in zaveznjskih lir po tečaju 15 din za 100 lir;

lir »B« po tečaju 30 din za 100 lir.

4. Obenem s novčanicami, ki se glase na lire, se bosta izvršila na ozemlju označenem v členu 1. te odredbe umik in zamenjava italijanskega kovanega denarja. Zamenjava italijanskega kovanega denarja se bo izvršila po istem tečaju kakor novčante, ki se glase na italijanske metropolitanske lire (čl. 3.).

5. Predložitev novčanic in kovanega denarja za zamenjavo je obvezna v onem kraju zamenjave, ki je najbližji kraju stalnega bivanja predložitelja. Predložitelji novčanic in kovanega

Izvedba petletnega plana onemogočena

Iz popolnoma zanesljivih virov se je izvedelo, da je v Jugoslaviji nastal nepričakovan zastoj petletnega plana. Vsi monterji, kleparji, ključavničarji in avtogenični strokovnjaki so bili čez noč odpoklicani z dela v okviru petletnega plana in prestavljeni v cono B, kjer so se nemudoma morali lotiti novega dela: predstaviti železne zaveske proti

jugu. V sicer neprodno zaveso dolbejo tudi veliko luknjo, skozi katero bodo vozili v Svobodno tržaško ozemlje vlaki z jugoslovanskimi drvmi in premogom. — Oblasti v Jugoslaviji so v resnih skrbih glede plana in domnevajo, da se bo izvedba petletke zavlekla najmanj na štiri in pol leta.

»Tako je! Najdražje mesto Trst! Če ne verjamete, pogledajte v izložbe, pa se boste tudi v prepričali o tem.

Novi časi

»Jutri grem v Jugoslavijo,« je povedal nekdo v družbi. Pa so ga izpraševali: »Ali pojde-te z vlakom, z avtomobilom ali aeroplanom?« A mož je dejal: »Ne, pojdem kar peš, grem namreč samo do — Ferneti-tiča.«

Modrost čerinov

Za usodepolni dan, to je na 15. september tl., so tržaške čerine poslali na ulice oborožene s puškami. Čudili so se oboroženi organi javne varnosti temu in se spraševali med seboj: »Le zakaj so nas oborožili? Saj nas ne namerava nihče napasti.«

Junaštvo

Nekje v mestu je dvakrat zaporedoma počilo. Čerin, ki je bil na tistem kraju v službi, je predpostavljeno odgovarjal na vprašanje o eksploziji tako-le:

»Dvakrat je torej zaporedoma počilo?«

»Da.«

»Kje ste bili, ko je počilo prvič?«

»5 m od kraja dogodka.«

»In kje ste bili, ko je počilo drugič?«

»500 m od kraja dogodka.«

Svobodno mesto

»Zakaj pravimo, da je Trst svobodno mesto,« so vprašali tržaškega fašista. »Zato,« je odgovoril, »ker lahko zakoljem kogar hočem, ne da bi mi policija skrivila en sam las na glavi.«

Nedolžne šale

Med prijateljicami

—Ali se z Janezom še nista vzela?

—Še ne!

—Čudno! In tako te je ljubil. Kadar koli je govoril s teboj, ti je venomer ponavljal: predraga moja, predraga moja.

—Baš zato me ni vzel — ker sem se mu zdela pradruga, čeprav sem hotela za začetek le krznen plašč.

Oči je odprla

Micka: »Da, da, gospa, ko sem pri vas nastopila službo, sem imela namen poročiti se.

Gospa: Glejte si no, Micka, pa šele danes to poveste.

Micka: »Danes že lahko po-

vem, ko je šlo vse po vodi.

Gospa: Eja! Ali vam je pri nas tako všeč?

Micka: Ne, ampak pri vas vidim, da je zguba, če se poročiš.

Zdravilo

On: Tistega žganja pa ni dosti, ki si mi ga dala, da si ž njim preganjam svoj revmatizem.

Ona: Koliko ti ga je pa primanjkovalo?

On: Točno za en požirek.

Točno

Gospa: Anica, ali ste očistili ribe?

Anica: Očistila? Čemu pa — saj vse svoje življenje plava jo po vodi.

Rožman-tržaški škof?

Ker kaže, da bo škof Santin le zapustil svoje ovčiče in odšel na bolj zelene pašnike, je postalo aktualno vprašanje namestnika. Baje so vatikanski krogi mnenja, da bi za to mesto v Trstu odgovarjal bivši ljubljanski škof dr. Rožman. On namreč govori perfektno slovenščino, pa tudi v itali-

jansčini se je v letih okupacije dobro izvežbal, saj je imel stalno konverzacijo z visokim komisarjem Graziolijem in generalom Robottijem v Ljubljani. Rožmanu samemu pa menda tržaška škofija ne d'ši in bi šel rajši kot dober pastir za svojimi nekdanjimi ovčicami v — Argentino.

Trst - še vedno italijanski!

V tolažbo vsem, ki jim o-klicanje mesta Trsta za Svobodno ozemlje ni po godu, sporočamo, da je Trst še vedno italijanski, sicer ne v resnici, ampak zgolj na papirju, a to je za uteho tudi nekaj. Kdor ne verjame, naj vzame v roke zemljevide, pa se bo prepričal. Ker je dandanes hudo pomanjkanje papirja, ni pričakovati, da bi Trst prenehal biti v Italiji in tako bodo tisti, ki jim nova ureditev ni pri srcu, imeli še dolgo priliko gledati Trst v Italiji.

V obrambo morale

Na seji mestnih očetov je padel predlog za odpravo javnih hiš v Trstu. Predlog sicer ni napačen, nastane pa vprašanje, če bo z odpravo javnih hiš v Trstu zadoščeno morali. Človek bi podvomil o tem, dokler se toliko in toliko »boljših« damic vozari s tuji-mi vojaki v odprtih jecpih v prosto naravo za ceno origi-

nalnih ameriškanskih »Nylon« nogavičk.

Resnici na ljubo

Resnici na ljubo ugotavlja-mo, da so docela resnične ve-sti o podpori, ki jo dobe oni, ki so te dni pobegli iz krajev, ki so pripadli Jugoslaviji. Navajamo primer: Kmet Tone Znorel je pobegnil v Trst in se javil pri firmi Lega Nazio-nale. Nemudoma je dobil na roko izplačanih 20.000.— lir za drva — ki jih je pripeljal s seboj.

Preimenovanje

tržaške ulice

V Trstu imamo znano in proslulo ulico z imenom Via-le XX Settembre. Tu je center italijanskih šovinističnih raz-grajev. Po najnovejših do-godkih v zvezi z odcepitvijo Trsta od Italije za vse večne čase po izgredih, po žalnih mašah itd. bi bilo umestno odslej preimenovati ta kraj v Viale 15. Settembre.

Priporočljivo

Po odcepitvi tržaške pošte od Italije je pričakovati, da se bo končno s svojim mišlje-njem od Italije odcepil tudi ravnatelj tržaške pošte in vsi tisti poštni uradniki, ki jim slovenska govorica ne gre v ušesa. Če se omenjeni ne bo-do odcepili, jim bo tukajšnje prebivalstvo pač primorano vcepiti v kri dozo novega tr-žaškega statuta, ki predpisuje dvojezičnost v vseh tržaških javnih uradih.

Nesporazum

»Prav zares vas ne razu-mem! Vedno ste trdili, da vam je Trst najdražje mesto, zdaj pa pravite, da bi šli rajši v Ljubljano.«

JUCA PEPI

Draga Pepa!

Zdaj je tisti čas napočil, ko se Trst od Rima ločil končno je za večne čase. Naj fašist si puli lase, naj preklinja ali moli: več njegov ne bo nikoli! Ko nam bodo velesile, guvernerja dodelile, takrat bo že zadnjim jasno, da je jokati prekasno. In da tudi trikolore, ki vise con grand'dolore, brez uspeha so ostale. Uboga Lega nazionale! Premaknile so se meje, danes se Sežana greje na jugoslovanskem soncu; vse bilo je tam po koncu! Dvignili so krasne mlaje; le fašisti, ti so raje iz teh krajev se umaknili. Tudi njih se Bog usmili! Marsikakšna takšna duša, ki neumnosti posluša, propagandi je nasedla in sem dol na jug zabredla. Veš, kaj so obljubovali, da sto tisoč bodo dali in še druge bonitete kdor privzdigne svoje pete in na Laško jo pobriše. Danes, veš, jim jasno ni še, da neumnost so storili; pa se bodo že streznili! (Tudi teh se Bog usmili!) Z guvernerjem pa v tem

STO-ju

smo še vedno v zastoju: veš, izbira je velika, a nikogar sem ne mika; Tu prehudi so vetrovi in razburjeni duhovi. Zadnjič v dnevnih sem brala

da menda kar generala dali so za kandidata; in pa tudi advokata so v tej zvezi omenili. Tudi nas se Bog usmili; saj imamo te gospode toliko kot v morju vode! Zdaj so parniki prispeli, na katerih bodo »beli« zapustili to dolino in odšli v Argentino. To je veš, izhod v sili; več ne bodo se vrnili. Kaj le zdaj »demokracija« bo storila, cara mial! Je urednika zgubila, te dni bo jo zapustila še ostala garda njena. Kje se našla bo zamenja? Ni dovolj, da nima bralcev; zdaj še brez dopisovalcev bo ostala na rešetu. Vse minljivo je na svetu!

Sem dovolj Ti napisala, Pepa, zdaj le bom končala v upanju, da i Santina odpokliče domovina; saj tu nima nič iskati; mož slovensko ne zna brati. Sem naj pride škof pravi-čen —

In, seveda, dvojezičen!

Fizikultura šport fizikultura šport

100 km na uro v Opatiji Jugoslavija-Albanija 4:2

Ob prisotnosti okrog 30 tisoč gledalcev in ob izredno lepem po-
znoptletnem vremenu se je vršila
v nedeljo v Opatiji velika medna-
rodna avtomotodirka, katere se je
udeležilo preko 140 vozačev iz vseh
jugoslovanskih republik, pravtako
pa tudi iz Madžarske, Albanije in
Trsta. Dolžina proge je znašala 6
kilometrov in je potekala iz pre-
luka skozi Opatijo, Matulje in Blok
nazaj v Preluke. Kakor je bila
proga naravno lepa glede na svojo
slikovito lego nad morjem in kra-
snim razgledom na Kvarnerski za-
liv, tako je bila tudi silno težavna
in ostri zavoji, ki ponekod dosega-
jo do sto osemdeset stopinj, so za-
htevali od vozačev posebno zalogo
spretnosti, hladnokrvnosti in ob-
vladaje stroja. Na teh največjih
povojnih tekman v Jugoslaviji so
bili doseženi naslednji rezultati:

MALARIČ, ČLAN LJUBLJANSKEGA AVTOKLUBA — ZMAGOVALEC
AVTOMOBILSKIH DIRK V OPATIJI.

Prvi so zaropotali ob 9.30 motorji
kategorije 125 kubikov v štirih
krogih. Po startu je prešel v vod-
stvo Srca in vzdržal do konca. Nje-
mu sta sledila Surbek in Krhčič.

Rezultati v kategoriji prikolice
1000 ccm: 1. Kamenar (JA) v času
23.59 min., 2. Nalović Djuro (Srbija)
v času 26:58,2 min., 3. Demjak
(H) 29,01.

Motorji kategorije 250 ccm, šest

krogov: prvi Jakšič Anton v čas
22,2 min., 2. Trampuž Emil v času
23.09,1; 3. Ponikvar Leo (oba Slo-
venija) v času 24,44 (kilm 87).

Dirka prikolice 500 ccm in 1200
ccm: 1. Penezić Zvonko v času
25,05 (kilm. 86); 2. Tkalec Drago
(oba H) v času 28,14 (kilm. 76).

Zaključek balkanjade

V nedeljo so bile zaključene lah-
kotleske tekme za balkansko pr-
venstvo v Bukarešti. Po zanimivih
in napetih borbah je v tekmah
zmagala Madžarska, čeprav je ve-
ljala Jugoslavija do nedavnega kot
resen favorit za lahkotleskega
zmagovalca na balkanladi.

Madžarska z 251 točkami je pred
reprezentanco ugoslavijske, ki je do-
segla 229 točk, kar predstavlja za-
njo velik uspeh. Tretja je Romu-
nija s 179, četrta Bolgarija s 67 in

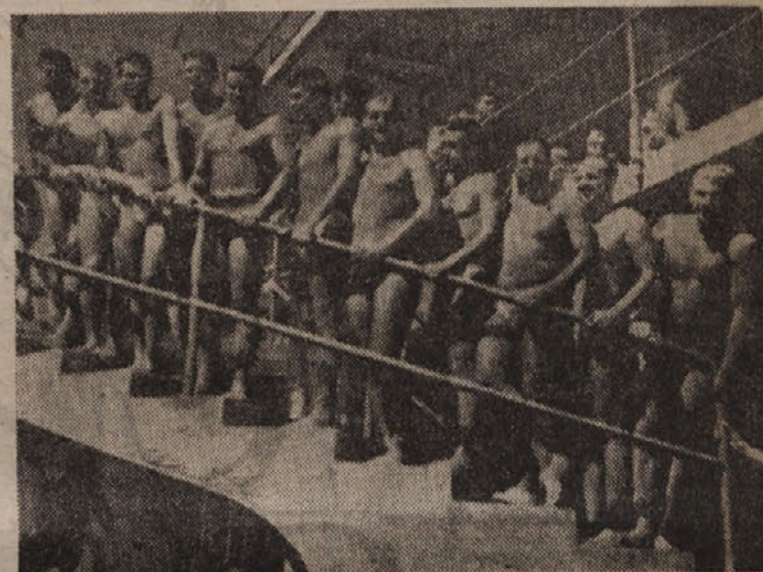
peta Albanija z 20 točkami. V plas-
manu moških ekip je prva Mad-
žarska s 180 točkami, druga Jugo-
slavija s 150 točkami, tretja Romu-
nija 132, četrta Bolgarija 59, peta
Albanija 18. Zenske ekipe: 1. Mad-
žarska 71, 2. Jugoslavija 69, 3. Ro-
munija 47, 4. Bolgarija 8 in 5. Al-
banija 2 točki. (Tu niso upoštevani
desetboji in troboji). Ako bi se tro-
boji upoštevali, potem bi bile naše
tekmovalke enako močne madžar-
skim z 87 točkami, a moški bi ime-
li 179 točk napram 188 točk Mad-
žarov.

V okviru balkanskega nogomet-
nega prvenstva je bila v nedeljo
odigrana v Tirani v Albaniji no-
gometna tekma med Jugoslavijo in
Albanijo, ki je bila zaključena z
rezultatom 4:2 (4:1). Albanci so na-
stopili v svoji najboljši postavi, to
je oni, ki ji je preteklo leto osvoji-
la balkansko prvenstvo v nogome-
tu. Albanija je sicer takoj spočetka
prešla v vodstvo in pričela z zelo
ostro in borbeno igro, vendar pa
je Jugoslovonom kmalu uspelo, da
so se znašli na tujem igrišču in
pričeli z igralno tehniko, ki je bila
dokaj boljša od albanske. Sele v
drugem polčasu so Albanci spet
prevzeli vodstvo v igri predvsem
zato, ker je izpadel nek jugoslovans-
ki igralec. Vendar pa albansko
moštvo zaradi zagrizene obrambe
koristno izrabiti vodstva v igri in

mu je uspelo, da je zabil en sam
gol. Igra je bila zelo napeta in bor-
bena, borbenost igralcev pa je še
podžigalo številno gledalstvo, ki je
ob lepem vremenu do zadnjega
naposlilno prostrano nogometno i-
grišče. Zmaga Jugoslavije je bila
zaslužena, saj je imelo njeno mošt-
vo dovolj opravka in je moralo
vseskozi voditi težko in ostro bor-
bo proti dobremu in disciplinira-
nemu moštvu Albanije.

Tabela balkanskega nogometne-
ga prvenstva je naslednja:

Madžarska	3	3	0	0	15:4	6 (0)
Romunije	3	2	0	1	8:5	4 (2)
Jugoslavije	3	2	0	1	9:6	4 (2)
Bolgarije	3	1	0	2	4:12	2 (4)
Albanije	4	0	0	4	2:13	0 (8)

VATERPOLO REPREZENTANCA JUGOSLAVIJE, KI SI JE S SVOJO
ODLIČNO IGRO OSVOJILA SIMPATIJE OBČINSTVA NA EVROPSKEM
PRVENSTVU V MONTE CARLU. Z MALO VEČ RUTINE IN SREČE BI
LAHKO POSTALA EVROPSKI PRVAK.

Za njimi so startali avtomobili
do 1100 kubikov in avtomobili 500
kubikov. Zmagal je v kategoriji
Vicoli Bruno (H) 18,13 s povpreč-
no brzi 79,2 km; 2. Khem Zvon-
mir (H) 20,23; 3. Krasie Janko (Slo-
venija) 20,25.

V kategoriji 500 kub. so startali
samo Slovenci. Rezultati: 1. Abul-
nar 23:23,2; kilometraža 67,2; 2.
Pintar 22,29, kilometraža 64; 3.
Lujzen 21:54,4, kilometraža 62 km.

Rezultati: Metz (Hrvat) s časom
24,23, 50 metrov za njim je bil Pu-
har v času 24,26,4 (kilm. 88,35); 3.
je bil Priglkof (H) 25,28 (kilm.
84,8); 4. je bil Hvalj (Srbija); 5.
Hrast (Slov).

Kategorija športnih motorjev
500 ccm je startalo 19 Jugoslova-
nov, 2 Albanca in 1 Madžar. Zma-

Teniški turnir v Pragi

Po veliki zmagi, ki sta jo odnes-
la naša najboljša teniška igralca
Palad in Mitič v Budimpešti, smo
ju lahko pred kratkim videli v
Pragi, kjer sta znova pokazala vse
vrline svoje športne igre in zno-
va premagala vse svoje nasprotni-
ke. Mitič je najprej premagal Za-
brockega z rezultatom 6:2, v igri
parov pa sta Mitič in Palada skup-
no premagala češki par Zabrocki-
Dostal s 6:0, 9:7, 6:0, v finalni tek-
mi pa sta zmagala nad parom
Smolinski-Hiks z rezultatom 6:0,
6:3, 6:3. Na ta način sta po zaslu-
g svojih dosedanjih zmag postala
jugoslovanska igralca Palada in
Mitič finalista mednarodnega pr-
venstva za mesto Prago.

VODORAVNO: 5. slov. pisatelj
in pesnik, 9. slov. pisatelj, 13.
slov. reka, 14. obrednik (tujka),
16. prvi človek, 17. osebni zaimsek,
18. pripadnik slovanskega naroda,

19. osebni zaimsek, 21. ploščinska
mera, 22. ne grd, 23. grška faši-
stična organizacija, 25. moško ime,
27. potomec, 29. okoli, 31. borec
proti Turkom, 33. pokrajina na

visokem severu, 35. svetopisemska
osebnost, 37. dragocena kovina,
(francosko), 38. ton, 39. ptič, 43.
domača žival, 47. divja žival,
48. sladka zdravilna pijača, 50.

športna priprava za vodni šport,
51. brez obleke, 53. kazalni zaimsek,
54. gora na Primorskem, 55. izraz
za vzpodbudo, 57. živalca, ki raje
pod zemljo, 59. žensko ime, 60. ob-
lika pomož. glagola, 61. pokrajina
v Jugoslaviji, 63. naslov Cankar-
jeve pesniške zbirke, 66. škodljive
živali, glodalci, 67. ozek pas zem-
lje, 68. žitorodna pokrajina Jugo-
slavije.

NAVPIČNO: 1. priprava za mer-
jenje časa, 2. Massenotova opera,
3. organ žuželk, 4. roditelj, 5. glas-
bena kompozicija, 6. število, 7. del
človeškega telesa, 8. konec celine,
9. ton, 10. glavna žila, 11. žensko
ime, 12. vrsta lepenke, 15. blisko-
vit napad, naskok, 18. jugoslovansko
obmorsko mesto, 20. mesto v
Abesiniji, 22. zvest, sodelaven, 23.
žensko ime, 24. tržaška demokra-
tična ustanova, 26. v zasmeh po-
stavljen, razkrinkan, 28. kratice za
radio Ljubljana, 29. lišp, lepota,
30. vrsta ježe, 32. časovni veznik,
34. tekočina, 36. vrsta barve, 39.
umetnik, 40. posnitev, 41. država
v Aziji, 42. služi za šivanje, 43.
hoter, 44. ital. fašistična policija,
45. kratice za označevanje jakosti
motorjev, 46. versko moško ime,
49. napredek, dvig, 52. telovadno
orodje, 54. škoda, 56. čutilo, 58.
čehle, 59. prvi letalec, 60. močna
svetloba, 62. plačilo na račun, 64.
glej št. 37. vodoravno, 65. kratice
za mednarodno brigado, 66. kratice
za ljudsko upravno oblastvo.

Odgovorni urednik
Jože Koren

Kupon št. 35
za nagradno tekmovanje
Ljudskega tednika

CHIUSO PER LUTTO NAZIONALE

KRAJKA

SVOBODNO TRŽAŠKO OZEMLJE

